

Ιστορία, Α' Γυμνασίου

Σχεδιαγράμματα, ερωτήσεις, εικόνες

Παναγιώτης Λουπάσης
Γεώργιος Νικολάου

Ο κυκλαδικός πολιτισμός (σελ. 21-22)

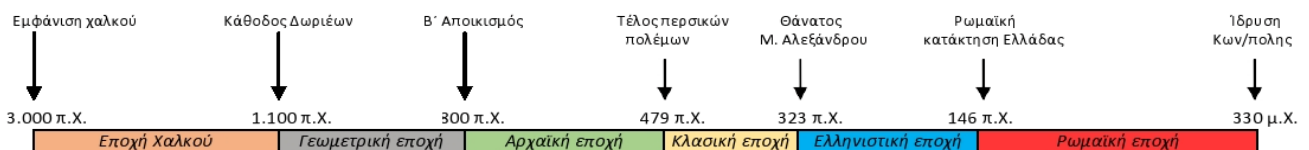
Σχεδιάγραμμα

- ❖ Αναπτύσσεται κατά την 3^η και 2^η χιλιετία π. Χ. στις **Κυκλάδες**.
- ❖ Ευνοϊκοί παράγοντες είναι το **ήπιο κλίμα** και η προνομιακή **γεωγραφική θέση** των Κυκλάδων καθώς αποτελούν γέφυρα μεταξύ Ευρώπης και Ασίας.
- ❖ Οι Κυκλαδίτες χάρη στο θαλάσσιο εμπόριο κυριαρχούν στο Αιγαίο και βοηθούν στην πολιτιστική επαφή μεταξύ Ευρώπης και Ανατολής.
- ❖ Οι οικισμοί τους αρχικά είναι **μικροί** και αυτόνομοι **κοντά στη θάλασσα**, χωρίς κεντρική εξουσία, αλλά γύρω στο 2.300 π.Χ. γίνονται πιο **οχυρωμένοι και ορεινοί**, μάλλον λόγω πειρατικών επιθέσεων από την Ασία.
- ❖ Από τη 2^η χιλιετία οι κυκλαδικοί οικισμοί αναπτύσσονται ακόμη περισσότερο, καθώς οι Κυκλάδες έχουν επαφές με τη μινωική Κρήτη και τη μυκηναϊκή Ελλάδα.
- ❖ Ο πιο σημαντικός κυκλαδικός οικισμός, με εντυπωσιακά κτίρια, βρίσκεται στο **Ακρωτήριο της Θήρας** (Σαντορίνη).
- ❖ Το τέλος του κυκλαδικού πολιτισμού έρχεται, όταν οι οικισμοί καταστρέφονται από **το σεισμό** που προκάλεσε το ηφαίστειο της **Θήρας το 1.600 π. Χ.**, με αποτέλεσμα οι Κυκλαδίτες να υποταχθούν αρχικά στους Μινωίτες και αργότερα (1.450 π. Χ.) στους Μυκηναίους.
- ❖ Χαρακτηριστικά δημιουργήματα της τέχνης του κυκλαδικού πολιτισμού είναι **α)** τα μικρά μαρμάρινα **ειδώλια** (= αγαλματίδια), που παριστάνουν άνδρες μουσικούς, πολεμιστές ή κυνηγούς και γυμνές γυναίκες με χαρακτηριστικές λεπτομέρειες για την αναγνώριση του φύλου και **β)** τα τηγανόσχημα σκεύη.

Ερωτήσεις

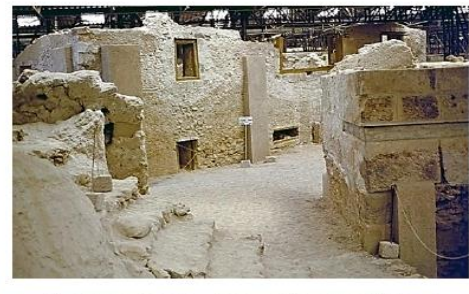
1. Πού και πότε αναπτύχθηκε ο κυκλαδικός πολιτισμός;
2. Ποιοι ήταν οι λόγοι/παράγοντες που ευνόησαν την ανάπτυξη πολιτισμού στις Κυκλάδες;
3. Πώς ήταν χτισμένοι και οργανωμένοι οι οικισμοί κατά τον κυκλαδικό πολιτισμό; Ποιες αλλαγές γνώρισαν και για ποιους λόγους;
4. Ποιος είναι ο σημαντικότερος κυκλαδικός οικισμός;
5. Με ποιες περιοχές και πολιτισμούς είχε επαφές ο κυκλαδικός πολιτισμός;
6. Πώς και πότε τελείωσε ο κυκλαδικός πολιτισμός;
7. Ποια είναι τα γνωστότερα δείγματα κυκλαδικής τέχνης και ποια χαρακτηριστικά έχουν;

Ο Κυκλαδικός πολιτισμός στην χρονογραμμή

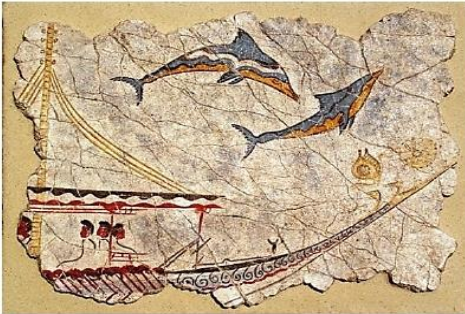

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Παραθαλάσσιος οικισμός στη Μήλο (Φυλακωπή) Οχυρός οικισμός σε λόφο στη Σίφνο Ο οικισμός στο Ακρωτήριο της Θήρας

Τοιχογραφία από το Ακρωτήριο της Θήρας Η Θήρα πριν και μετά την έκρηξη του 1.600 π. Χ. Οι Κυκλάδες

Ο κρατήρας του ηφαιστείου της Θήρας σήμερα

Κυκλαδικά ειδώλια (καθιστά)

Κυκλαδικά ειδώλια (όρθια)

Δεξιά: Λίθινα κοσμήματα και τηγανόσχημα σκεύη (δίσκοι)

Ο μινωικός πολιτισμός (σελ. 23-25) – Η θρησκεία και η τέχνη των Μινωιτών (σελ. 26-28)

Σχεδιάγραμμα

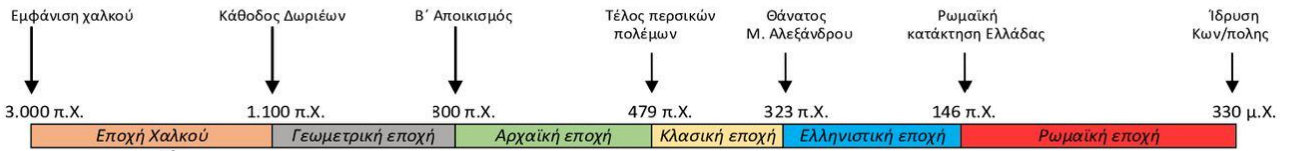
- ❖ Μινωικός ονομάζεται ο πολιτισμός που άκμασε στην Κρήτη κατά την 3^η και τη 2^η χιλιετία π.Χ. και πήρε το όνομά του από τον μυθικό βασιλιά της Κνωσού **Μίνωα**. Ο πολιτισμός αυτός ήρθε στο φως τον 20^ο αιώνα με τις ανασκαφές του βρετανού αρχαιολόγου **Άρθουρ Έβανς** στην Κνωσό.
- ❖ Γύρω στο 2.000 π.Χ. εμφανίζονται τα πρώτα ανάκτορα τα οποία αποτελούσαν το κέντρο όλων των διοικητικών, οικονομικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αφού σε αυτά: **α)** ζούσαν οι άρχοντες, **β)** συγκεντρώνονταν όλη η παραγωγή και τα εμπορεύματα, **γ)** λειτουργούσαν εργαστήρια κατασκευής πολύτιμων αντικειμένων, **δ)** γινόταν θρησκευτικές τελετές και **ε)** εργάζονταν πολλοί υπάλληλοι και τεχνίτες.
- ❖ Τα ανάκτορα που έχουν βρεθεί είναι της **Κνωσού**, της **Φαιστού**, των **Μαλίων** και της **Ζάκρου** (χάρτης σελ. 23) και έχουν όλα ένα συγκεκριμένο αρχιτεκτονικό σχέδιο: **α)** ήταν πολυώροφα με μεγάλες σκάλες και φωταγωγούς, **β)** διέθεταν σύστημα ύδρευσης και αποχέτευσης, **γ)** διέθεταν χώρους με τοιχογραφίες και μία κεντρική ορθογώνια αυλή, **δ)** δεν ήταν οχυρωμένα και **ε)** είχαν προσανατολισμό στον άξονα Βορά – Νότου.
- ❖ Οι Μινωίτες κυριάρχησαν στις αρχές τις 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. στην Ανατολική Μεσόγειο, πραγματοποιώντας εμπορικές συναλλαγές με τους λαούς της εποχής, και δημιούργησαν μια πανίσχυρη εμπορική και ναυτική δύναμη.
- ❖ Οι Μινωίτες ανέπτυξαν **δύο** συστήματα γραφής: αρχικά ένα που έμοιαζε με τα αιγυπτιακά ιερογλυφικά και το σπουδαιότερο δείγμα του βρίσκεται στο δίσκο της Φαιστού, και έπειτα τη **Γραμμική Α**, η οποία ήταν **συλλαβική** (δηλαδή κάθε σύμβολο ήταν μία συλλαβή) και αποτέλεσε πρότυπο για την ανάπτυξη της μυκηναϊκής γραφής. **Και τα δύο δεν έχουν αποκρυπτογραφηθεί.**
- ❖ Στη μινωική θρησκεία κυριαρχούσαν **γυναικείες θεότητες** οι οποίες συμβόλιζαν την εναλλαγή των εποχών (= την άνθιση και τον μαρasmus) και λατρεύονταν συνήθως σε **μικρά ιερά** και σε **σπήλαια** (π.χ το **Δικταίο Άντρο**). Επίσης ο **ταύρος** ήταν ιερό ζώο, ενώ υπήρχαν και ιερά δέντρα (π.χ. η **ελιά**). Οι θρησκευτικές τελετές περιλάμβαναν χορούς και αγώνες, όπως τα **ταυροκαθάψια**.
- ❖ Οι Μινωίτες ανέπτυξαν πολλές μορφές τέχνης με μεγάλη ποικιλία και πρωτοτυπία (π.χ. τοιχογραφίες, αγγεία από πηλό, κοσμήματα, ειδώλια, σφραγίδες κ.ά.). Ξεχωρίζουν **α)** οι **τοιχογραφίες**, καθώς παριστάνουν θρησκευτικές πομπές, ειδυλλιακά τοπία με φυτά και ζώα και εικόνες από τον κόσμο της θάλασσας, και **β)** τα πολύχρωμα **καμαραϊκά αγγεία** (= αγγεία που βρέθηκαν στο σπήλαιο των Καμαρών).
- ❖ Ο μινωικός πολιτισμός καταστράφηκε γύρω στο **1450 π.Χ.** από μια πολύ ισχυρή έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης που έδωσε την ευκαιρία στους Μυκηναίους να κατακτήσουν την Κνωσό.

Ερωτήσεις

1. Πού και πότε αναπτύχθηκε ο μινωικός πολιτισμός και από πού πήρε το όνομά του;
2. Πότε και από ποιον αποκαλύφθηκαν τα πρώτα μνημεία του μινωικού πολιτισμού;
3. Πώς αύξησαν τη δύναμή τους οι Μινωίτες;
4. Πότε εμφανίστηκαν τα πρώτα ανάκτορα του μινωικού πολιτισμού και σε ποιες περιοχές της Κρήτης;
5. Ποια ήταν τα κοινά χαρακτηριστικά όλων των μινωικών ανακτόρων;
6. Γιατί τα μινωικά ανάκτορα θεωρούνται τα διοικητικά, οικονομικά, θρησκευτικά και καλλιτεχνικά κέντρα της περιοχής στην οποία βρίσκονται;
7. Ποιες γραφές εμφανίστηκαν στη μινωική Κρήτη και ποια τα χαρακτηριστικά τους;
8. Ποιοι λόγοι οδήγησαν τον μινωικό πολιτισμό στο τέλος του;
9. Ποια ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά της μινωικής θρησκείας;
10. Ποια ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά της μινωικής τέχνης; Ποια ιδιαιτερότητα είχαν οι τοιχογραφίες;
11. Τι γνωρίζετε για τα καμαραϊκά αγγεία;
12. Αναζητήστε πληροφορίες για το Δικταίο Άντρο και γράψτε μία παράγραφο γι' αυτό.
13. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τι σημαίνουν οι λέξεις «λαβύρινθος» και «δαιδαλώδης» και ποια η σχέση τους με τα μινωικά ανάκτορα.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ – Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ο μινωικός Πολιτισμός στη χρονογραμμή

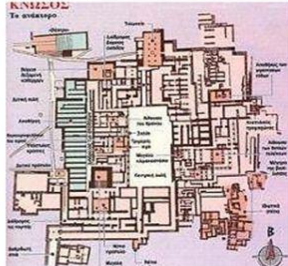

Είμαστε εδώ

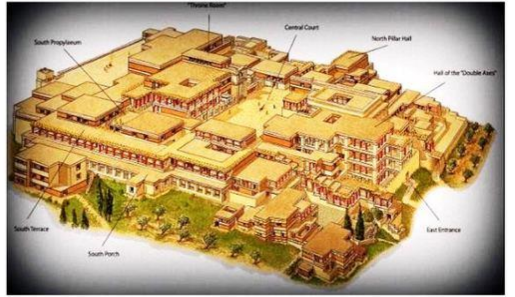
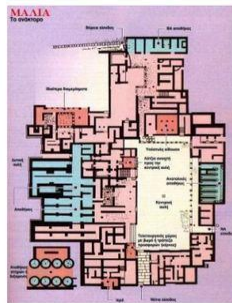
Εικόνες

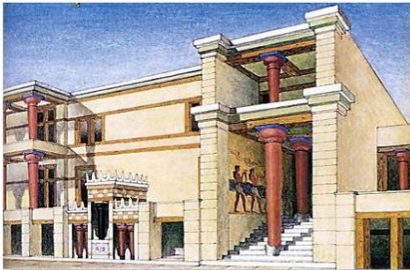
Άρθουρ Έβανς

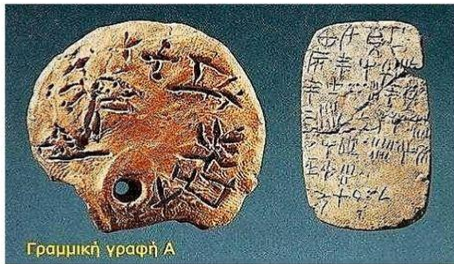
Κάτοψη του ανακτόρου της Κνωσού και των Μαλίων

Αναπαράσταση του ανακτόρου της Κνωσού

Κνωσός

Γραμμική Α

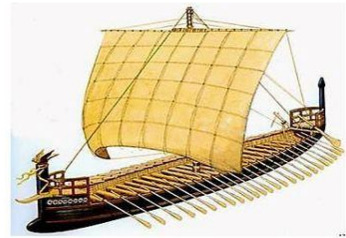
Μινωική τοιχογραφία

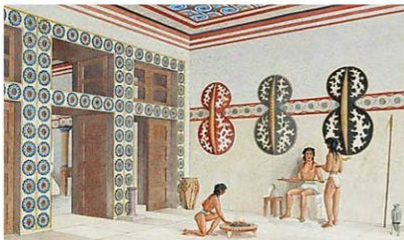
Η εξάπλωση των Μινωιτών στη Μεσόγειο

Το Δικταίο Άντρο

Μινωικό πλοίο

Η ζωή στα ανάκτορα

Ο δίσκος της Φαιστού

Ιερό ζώο

Ειδώλιο θεάς

Ο μυκηναϊκός κόσμος (σελ. 29-32) – Μυκηναϊκή θρησκεία και τέχνη (σελ. 33-34)

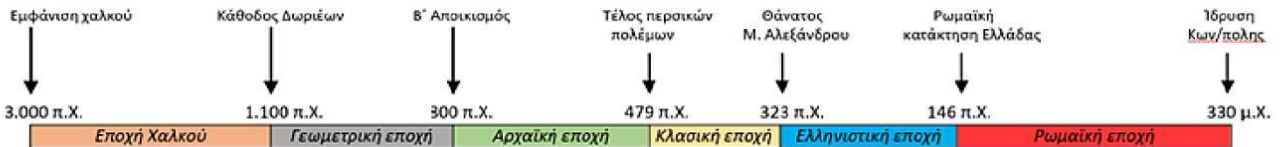
Σχεδιάγραμμα

- ❖ Ο πρώτος μεγάλος ελληνικός πολιτισμός που αναπτύχθηκε **από το 1.600 ως το 1.100 π.Χ.** στην ηπειρωτική Ελλάδα ονομάζεται **μυκηναϊκός**. Πήρε το όνομά του από το σημαντικότερο κέντρο εκείνης της εποχής, τις **Μυκήνες**, τα μνημεία της οποίας έφερε στο φως ο αρχαιολόγος **Ερρίκος Σλήμαν**.
- ❖ Τα πρώτα ανακτορικά συγκροτήματα χτίστηκαν το 1.400 π.Χ. και άκμασαν μέχρι το 1.200 π.Χ. Τα κυριότερα βρίσκονταν στην **Πελοπόννησο** (Μυκήνες, Τίρυνθα, Πύλος) και τη **Στερεά Ελλάδα** (Θήβα).
- ❖ Ο μυκηναϊκός πολιτισμός δέχθηκε ευεργετική ώθηση από τον **μινωικό** πολιτισμό με τον οποίο ήρθε σε επαφή από το 1600 π.Χ. και από τον οποίο πήρε πολλά στοιχεία στην τεχνολογία, στις τέχνες και στη γραφή.
- ❖ Η οικονομία της μυκηναϊκής εποχής βασιζόταν στη γεωργία, την κτηνοτροφία και σε διάφορες μορφές βιοτεχνίας, αλλά κυρίως στο εμπόριο και τη ναυτιλία.
- ❖ Μέσω των εμπορικών συναλλαγών και της ίδρυσης αποικιών οι Μυκηναίοι **εξαπλώθηκαν σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο**. Η θαλάσσια εξάπλωσή τους όμως δεν έγινε πάντα με ειρηνικό τρόπο (π.χ. η κατάκτηση της Κνωσού το 1450 π.Χ. και της Τροίας στον **Τρωικό πόλεμο** έγιναν με πολεμικές επιχειρήσεις).
- ❖ Οι Μυκηναίοι είχαν κάποια κοινά σημεία που τους ένωναν με τους υπόλοιπους Έλληνες όπως **α)** η γλώσσα, **β)** η θρησκεία, και **γ)** η κοινωνική και πολιτική οργάνωση. Οι δεσμοί αυτοί οδήγησαν στη δημιουργία ενός ενιαίου πολιτισμού στον ελλαδικό χώρο.
- ❖ Η μυκηναϊκή κοινωνία ήταν αυστηρά δομημένη σε μορφή **«πυραμίδας»**. Στην κορυφή βρισκόταν ο **ἄναξ** (=βασιλιάς) και η οικογένειά του, ακολουθούσαν οι αξιωματούχοι και το ιερατείο, στη συνέχεια οι Δήμοι (=κάτοικοι που ζουν γύρω από το ανάκτορο και είναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, και τεχνίτες), και τέλος οι δούλοι.
- ❖ Οι Μυκηναίοι ανέπτυξαν μια μορφή γραφής, τη **Γραμμική Β΄**, η οποία, όπως αποκαλύφθηκε το 1952, ήταν μια μορφή της ελληνικής γλώσσας. Η γνώση της Γραμμικής Β΄ ήταν προνόμιο μιας κλειστής τάξης εξειδικευμένων γραφέων. Ήταν γραφή **συλλαβική** και **έχει αποκρυπτογραφηθεί** από δύο βρετανούς ερευνητές (τους Βέντρις και Τσάντγουικ).
- ❖ Οι Μυκηναίοι εισάγουν τη λατρεία **των 12 θεών** που κυριαρχεί στην αρχαία ελληνική θρησκεία (με εξαίρεση τον Απόλλωνα), τους οποίους λάτρευαν σε μικρά ιερά. Κυρίαρχη θέση στο μυκηναϊκό πάνθεον κατέχει επίσης η θεά **«Πότνια»** (=σεβάσμα).
- ❖ Το κύριο γνώρισμα της μυκηναϊκής αρχιτεκτονικής είναι **α)** οι μεγάλες και **οχυρωμένες με ογκώδη τείχη** (γνωστά ως κυκλώπεια τείχη) **ακροπόλεις**, και **β)** οι **θολωτοί τάφοι**. Αυτοί αποτελούνταν από έναν μακρύ διάδρομο με λίθινους τοίχους ο οποίος οδηγούσε σε έναν κυκλικό, επίσης με λίθινους τοίχους, θάλαμο που είχε θολωτή οροφή. Ο πιο γνωστός είναι ο λεγόμενος «Θησαυρός του Ατρέα», που θεωρήθηκε ως τάφος του «Αγαμέμνονα». Στην κορυφή των ακροπόλεων υπήρχαν **τα ανάκτορα**, τα οποία είχαν πιο απλό σχέδιο από τα μινωικά και αποτελούνταν από έναν προθάλαμο που βλέπει στην αυλή και από ένα κύριο δωμάτιο που είχε μια μεγάλη κυκλική εστία στο κέντρο και ήταν χώρος υποδοχής. Γύρω υπάρχουν άλλοι δευτερεύοντες χώροι.
- ❖ Στο επίπεδο της τέχνης οι Μυκηναίοι επηρεάστηκαν από το μινωικό πολιτισμό τόσο στις τοιχογραφίες όσο και στην κεραμική τέχνη. Ξεχώρισαν όμως στη **μεταλλοτεχνία** καθώς κατασκεύαζαν πανέμορφα κοσμήματα από χρυσό και σήμη, ξίφη και σκεύη από πολύτιμα μέταλλα με ανάγλυφες παραστάσεις (π.χ. τα χρυσά κύπελα του Βαφειού), χάλκινες πανοπλίες και χρυσές προσωπίδες που κάλυπταν τα πρόσωπα των νεκρών βασιλιάδων.
- ❖ **Στα 1200 π.Χ.** ο μυκηναϊκός πολιτισμός χάνει την ισχύ του. Οι λόγοι είναι τρεις: **α)** Η κάθοδος των Δωριέων στη νότια Ελλάδα, **β)** οι εσωτερικές αναταραχές και **γ)** οι επιθέσεις των «λαών της Θάλασσας» εναντίον της Αιγύπτου που είχαν ως συνέπεια την πτώση του μυκηναϊκού εμπορίου και την παρακμή των μυκηναϊκών ανακτόρων εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

Ερωτήσεις

1. Πού και πότε αναπτύχθηκε ο μυκηναϊκός πολιτισμός και από πού πήρε το όνομά του;
2. Από ποιον αποκαλύφθηκαν τα πρώτα μνημεία του μυκηναϊκού πολιτισμού;
3. Πού βρίσκονταν τα σημαντικότερα μυκηναϊκά ανακτορικά κέντρα; Πότε χτίστηκαν και πότε καταστράφηκαν;
4. Από ποιον πολιτισμό επηρεάστηκε περισσότερο ο μυκηναϊκός πολιτισμός και σε ποιους τομείς;
5. Ποιες ήταν οι σημαντικότερες δραστηριότητες στις οποίες βασιζόταν η μυκηναϊκή οικονομία;
6. Ποια ήταν τα κοινά στοιχεία που ένωσαν τους Έλληνες της μυκηναϊκής εποχής;
7. Πώς ήταν οργανωμένη η μυκηναϊκή κοινωνία και ποιες ήταν οι ομάδες που την αποτελούσαν;
8. Τι ήταν η Γραμμική Β΄; Πότε και από ποιους αποκρυπτογραφήθηκε και τι αποκαλύφθηκε γι' αυτήν;
9. Πώς εξαπλώθηκαν οι Μυκηναίοι στην ανατολική Μεσόγειο;
10. Ποιοι λόγοι οδήγησαν τον μυκηναϊκό πολιτισμό στο τέλος του;
11. Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της μυκηναϊκής θρησκείας;
12. Ποια είναι τα γνωστότερα μνημεία της μυκηναϊκής αρχιτεκτονικής;
13. Ποια είναι τα πιο χαρακτηριστικά αντικείμενα της μυκηναϊκής μεταλλοτεχνίας;

Ο μυκηναϊκός πολιτισμός στη χρονογραμμή

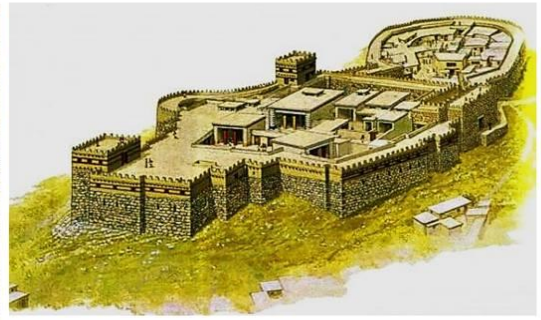
Είμαστε εδώ
Εικόνες

Ερρίκος Σλήμαν

Αναπαράσταση των Μυκηνών

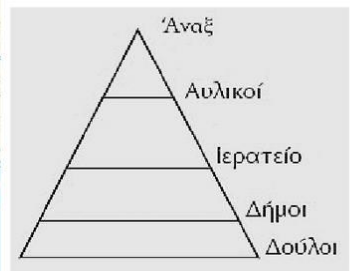
Αναπαράσταση της Τίρυνθας

Αυλή και είσοδος (προθάλαμος) ανακτόρου στις Μυκήνες

Μυκηναϊκά εδάφη

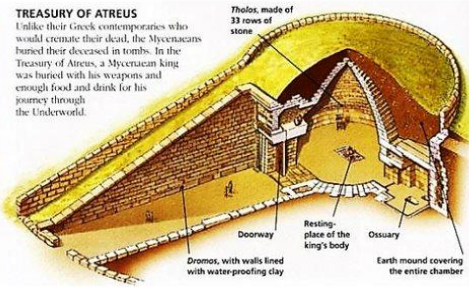
Κοινωνική πυραμίδα

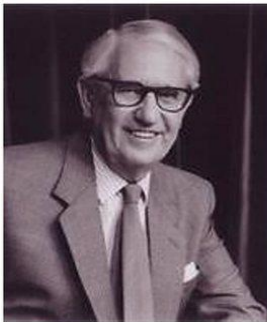
Η πύλη των λεόντων στις Μυκήνες

Κυκλώπειες οχυρώσεις στις Μυκήνες

Θολωτός τάφος

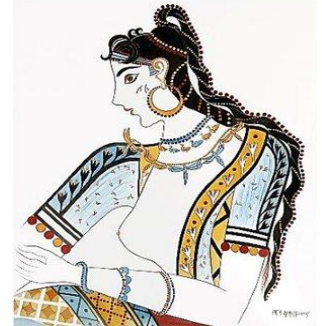
Τζον Τσάντγουικ

Μάικλ Βέντρικς

Γραμμική Β΄

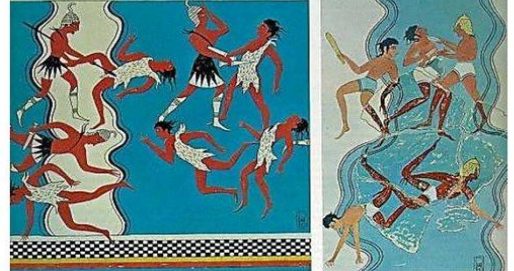
Η θεά Πότνια

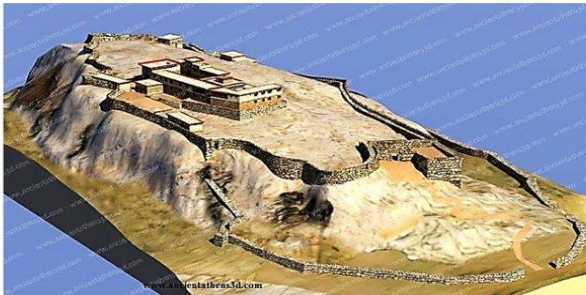
Μυκηναϊκό κράνος

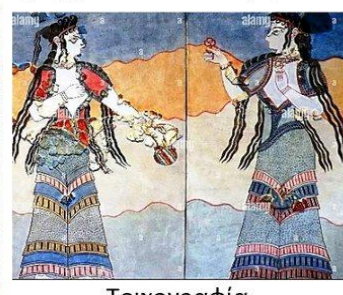
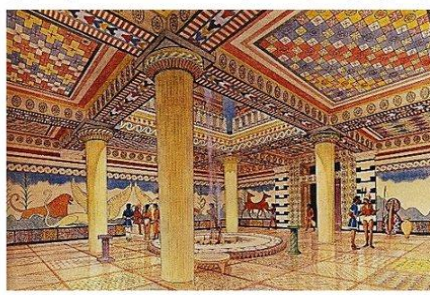
Μυκηναϊκό εγχειρίδιο (ξίφος)

Μυκηναϊκή τοιχογραφία (μάχη κοντά σε ποτάμι)

Ακρόπολη με μυκηναϊκό ανάκτορο στην κορυφή Κύριο δωμάτιο ανακτόρου με εστία στο κέντρο

Τοιχογραφία

Χρυσά σκεύη

Επιδρομή από τους «Λαούς της Θάλασσας»

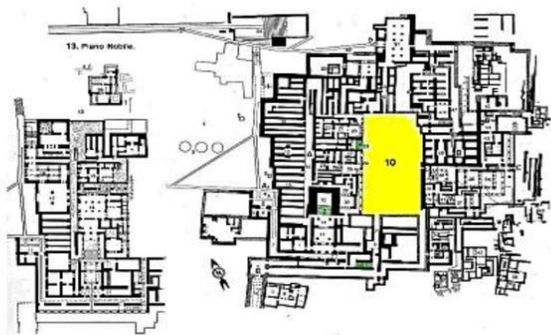

Μυκηναϊκό ανάκτορο από ψηλά (διακρίνεται ο προθάλαμος το κύριο δωμάτιο με την εστία και πλαγίως οι δευτερεύοντες χώροι)

Χρυσές νεκρικές προσωπίδες

κάτοψη μινωικού ανακτόρου

κάτοψη μυκηναϊκού ανακτόρου

μινωικό ανάκτορο

μυκηναϊκό ανάκτορο

μέγαρο ανακτόρου

Χάλκινη πανοπλία και ασπίδα με σχήμα 8 (οκτώσχημη) Κρατήρας με Μυκηναίους στρατιώτες

Μυκηναϊκή κεραμική

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ: Οι μεταβατικοί χρόνοι (σελ. 36-39)

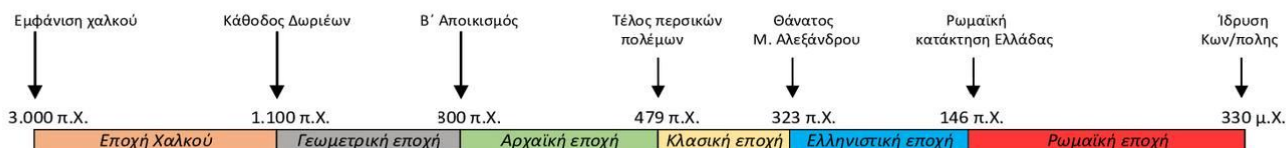
Σχεδιάγραμμα

- ❖ Από το 1.100 π.Χ. ως το 950 π.Χ. η Ελλάδα, λόγω της **κατάρρευσης του μυκηναϊκού πολιτισμού** αλλά και της «**καθόδου των Δωριέων**» από την Πίνδο προς το νότο, βρίσκεται σε **αναστάτωση**:
 - μειώνεται ο πληθυσμός
 - η οικονομία και το εμπόριο περιορίζονται
 - η κεντρική εξουσία αποδυναμώνεται
 - οι Έλληνες μετακινούνται κατά φυλετικές ομάδες (**Δωριείς – Ίωνες – Αιολείς – Αχαιοί**) και εγκαθίστανται σε **συγκεκριμένες περιοχές της Ελλάδας**.
- ❖ Όμως η στενότητα χώρου, ο οικονομικός μαρασμός και η ανασφάλεια οδηγούν γύρω στο 1.000 π.Χ. τα ελληνικά φύλα σε νέες μετακινήσεις αυτή τη φορά προς το Αιγαίο και τη Μικρά Ασία. (**Πρώτος Ελληνικός Αποικισμός**).
 - Οι **Αιολείς** με έδρα τη Θεσσαλία αποικίζουν τη Λέσβο, την Τένεδο και το βόρειο τμήμα της μικρασιατικής ακτής.
 - Οι **Αχαιοί** (πρώην Μυκηναίοι) με έδρα την Αργολίδα, τη Μεσσηνία και τη Λακωνία καταφεύγουν στην ορεινή κεντρική Πελοπόννησο και στην Κύπρο.
 - Οι **Ίωνες** με έδρα τη ΒΑ Πελοπόννησο, την Αττική και την Εύβοια αποικίζουν τη Χαλκιδική, τις βόρειες Κυκλάδες, τη Σάμο, τη Χίο και το κεντρικό τμήμα της μικρασιατικής ακτής (**Ιωνία**).
 - Οι **Δωριείς** με έδρα τη δυτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο αποικίζουν την Κρήτη, τη Μήλο, τη Θήρα, τα Δωδεκάνησα και το νότιο τμήμα της μικρασιατικής ακτής, όπου ιδρύουν τη **Δωρική Εξάπολη** (= Ένωση 6 πόλεων με κέντρο το ναό του θεού Απόλλωνα στο νησί της Ικαρίας).
- ❖ Τα παραπάνω ελληνικά φύλα ιδρύουν στους νέους τόπους εγκατάστασης νέες πόλεις που σύντομα ακμάζουν και πρωταγωνιστούν στην οικονομία και τον πολιτισμό.
- ❖ Οι Έλληνες άποικοι της Μικράς Ασίας νοσταλγούν την Ελλάδα και αρχίζουν να συνθέτουν τραγούδια (τα **έπη**) που εξυμνούν τους προγόνους τους και ξαναζωντανεύουν την παλιά εποχή (την εποχή του Τρωικού πολέμου). Τα πιο γνωστά από αυτά είναι τα **έπη του Ομήρου (Ιλιάδα - Οδύσσεια)**.
- ❖ Η παρουσίαση όμως της παλιάς εποχής (**12^{ος} αι.**) δεν είναι πάντα σωστή. Ο **Όμηρος παρεμβάλλει και στοιχεία της δικής του εποχής (8^{ος} αι.)**. Π.χ. στα ομηρικά έπη δεν υπάρχει κεντρική εξουσία αλλά πολλοί διαφορετικοί βασιλιάδες (Αγαμέμνονας, Αχιλλέας, Μενέλαος) κάτι που δεν ίσχυε στη μυκηναϊκή εποχή (12^{ος} αι.), όπου ο βασιλιάς ήταν ένας, ο Άναξ.

Ερωτήσεις

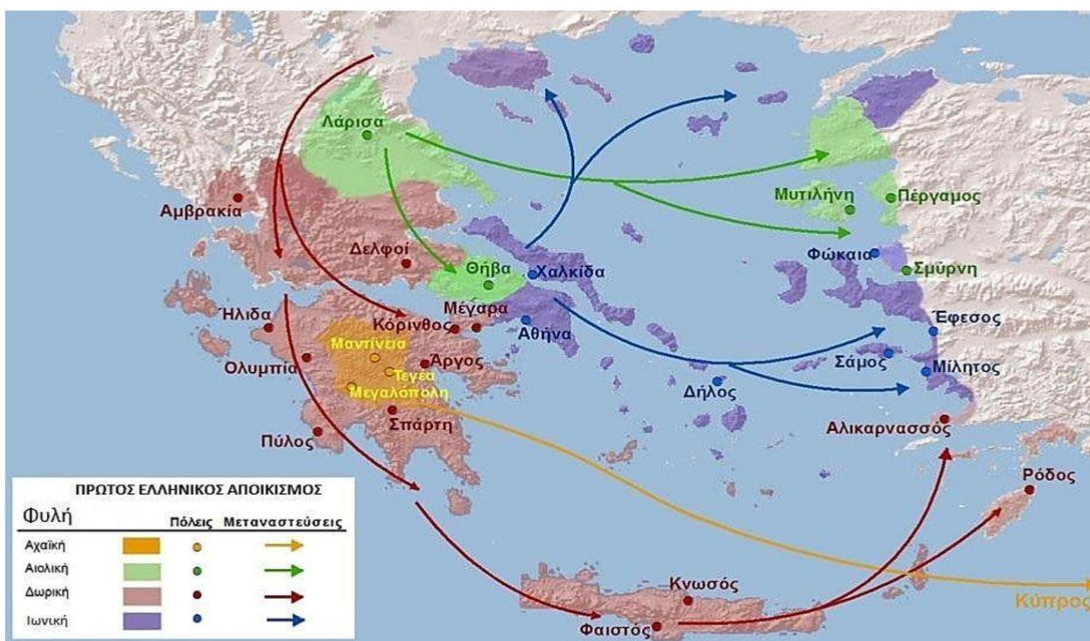
1. Σε τι οφειλόταν η αναστάτωση που επικράτησε στην Ελλάδα μετά το 1.100 π.Χ. και ποια χαρακτηριστικά είχε;
2. Ποιες ήταν οι ελληνικές φυλές της γεωμετρικής εποχής;
3. Τι ήταν ο «Πρώτος Ελληνικός Αποικισμός» και ποια ήταν τα αίτια που τον προκάλεσαν;
4. Σε ποιες περιοχές μετανάστευσε και ίδρυσε αποικίες κάθε ελληνική φυλή κατά τον Α΄ Ελληνικό Αποικισμό;
5. Πώς προέκυψαν τα έπη από τον Πρώτο Ελληνικό Αποικισμό; Ποια είναι τα γνωστότερα και ποια ιδιαιτερότητα έχουν;

Η μεταβατική φάση της Γεωμετρικής εποχής στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

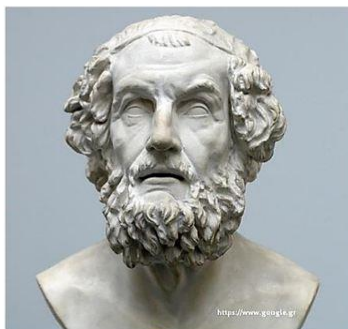
Εικόνα

Οι μεταναστεύσεις των Ελλήνων κατά τη Γεωμετρική Εποχή (Πρώτος Ελληνικός Αποικισμός)

Αοιδός απαγγέλλει έπη

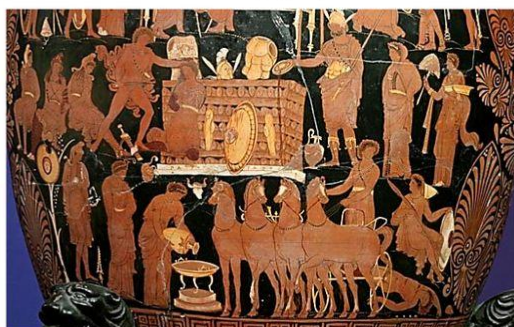
Ο Όμηρος

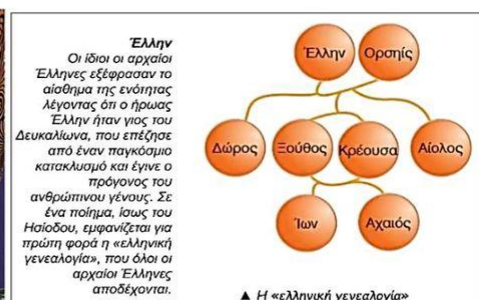
Η Δωρική Εξάπολη

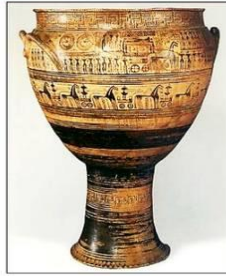
Οι νομοί της Πελοποννήσου σήμερα

Αγγείο που εικονίζει στο κέντρο σωρό ξύλιν πάνω στον οποίο θα καιγόταν κατά την Ιλιάδα το νεκρό σώμα του Πατρόκλου. Η καύση των νεκρών όμως ήταν έθιμο της εποχής του Ομήρου (8^{ος} αι) ενώ έθιμο της μυκηναϊκής εποχής (12^{ος} αι) ήταν η ταφή των νεκρών.

Το γενεαλογικό δέντρο των Ελλήνων

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ: Η πολιτισμική αναγέννηση (σελ. 40-41)

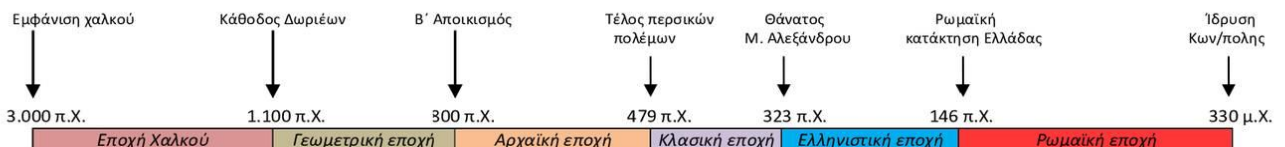
Σχεδιάγραμμα

- ❖ Με την παρακμή του Μυκηναϊκού πολιτισμού στα 1200 π.Χ. η Γραμμική Β΄ εξαφανίζεται.
- ❖ Γύρω στον **8^ο αιώνα π.Χ.** όμως εμφανίζεται ένα **νέο αλφάβητο, το ελληνικό**, που προέρχεται από το **φοινικικό**.
- ❖ **Δεν είναι συλλαβικό**, αλλά φθογγικό (δηλαδή κάθε γραπτό σύμβολο αντιστοιχεί σε έναν ήχο → φθόγγο).
- ❖ Οι Έλληνες προσαρμόζουν στη γλώσσα τους το φοινικικό αλφάβητο και το απλοποιούν κάνοντας μερικές αλλαγές (**μετατρέπουν κάποια σύμφωνα σε φωνήεντα και προσθέτουν επιπλέον γράμματα**).
- ❖ Αποτέλεσμα: όλοι μπορούν να γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση και να συμμετέχουν στη γνώση και τον πολιτισμό.
- ❖ Από το ελληνικό αλφάβητο δημιουργείται αργότερα και το λατινικό (μέσω των Ελλήνων αποίκων στη Ν. Ιταλία).
- ❖ Στο τέλος της εποχής αυτής ανακάμπτει και η τέχνη, που ονομάστηκε αργότερα **γεωμετρική**.
- ❖ Πήρε το όνομά της από τα **γεωμετρικά σχήματα** που κυριαρχούν στη διακόσμηση των αγγείων καθώς και άλλων έργων τέχνης.
- ❖ Τα γεωμετρικά σχήματα που εμφανίζονται συνήθως είναι: **οι γραμμές, οι κύκλοι, τα παραλληλόγραμμα, τα τρίγωνα, οι ρόμβοι και οι μαϊάνδροι**.
- ❖ Αργότερα παριστάνονται και όμοιες **μορφές ανθρώπων και ζώων**, πολύ απλοϊκές και σκοτεινές.
- ❖ Αρκετά γεωμετρικά αγγεία χρησιμεύουν και ως **«σήματα» τάφων** (δείχνουν δηλαδή το σημείο της ταφής).
- ❖ Στη γεωμετρική εποχή εμφανίζονται και **οι πρώτοι μεγάλοι ναοί** με απλό αρχιτεκτονικό σχέδιο (με πέτρινους τοίχους, μία κεντρική σειρά από κολόνες στην είσοδο και ένα βάθρο στο εσωτερικό για το άγαλμα του θεού).
- ❖ Τα σπίτια είναι **μικρά**, το ίδιο και οι οικισμοί. Χτίζονται σε υψώματα και έχουν γύρω τους **τείχη** για προστασία από επιδρομές.

Ερωτήσεις

1. Ποιο αλφάβητο χρησιμοποίησαν οι Έλληνες για να σχηματίσουν το ελληνικό αλφάβητο και ποιες αλλαγές χρειάστηκε να κάνουν;
2. Ποιο αλφάβητο δημιουργήθηκε από το ελληνικό;
3. Γιατί θεωρείται μεγάλη πρόοδος για την πορεία του πολιτισμού η δημιουργία του ελληνικού αλφαβήτου;
4. Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της γεωμετρικής τέχνης;
5. Πώς ήταν οι πρώτοι ναοί της γεωμετρικής εποχής;
6. Πώς ήταν χτισμένα τα σπίτια και οι οικισμοί κατά τη γεωμετρική εποχή;
7. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τη μυθολογική προέλευση του σχήματος του μαϊάνδρου.

Η πολιτισμική αναγέννηση της Γεωμετρικής Εποχής στη χρονολογική

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ
αλφ	μπετ	γκαμλ	ντελτ	κε	ουάου
~	⊠	⊕	π	γ	λ
ζαί	κετ	τετ	γιόντ	καφ	λαμντ
ψ	ζ	κ	ο	γ	ρ
μεμ	νουν	σεμκ	άιν	πε	σάντε
ϑ	α	ω	ι		
κιάφ	ροσ	σιν	τάου		

Το φοινικικό αλφάβητο

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ
α	β	γ	δ	ε	ζ
Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ
α	β	γ	δ	ε	ζ
Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ
α	β	γ	δ	ε	ζ
Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ
α	β	γ	δ	ε	ζ

Φοινικικό & ελληνικό αλφάβητο

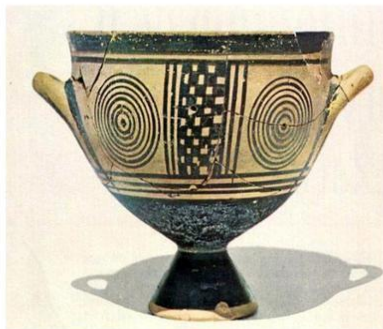

Το «Ποτήριο του Νέστορος» Γεωμετρικό ειδώλιο

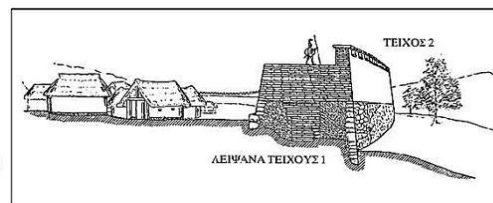

ΝΕΣΤΟΡΟΣ : Ε[2-3]Ι : ΕΥΠΟΤ[ΟΝ] : ΠΟΤΕΡΙΟΝ
 ΗΟΣΔΑΝΤΟΔΒΠΙΕΣΙ : ΠΟΤΕΡΙ[Ο] : ΑΥΤΙΚΑΚΕΝΟΝ
 ΗΙΜΕΡΟΣΗΑΙΡΕΣΒΙ : ΚΑΛΛΙΣΤΕ[ΦΑ]ΝΟ : ΑΦΡΟΔΙΤΕΣ

Η πρώτη επιγραφή σε ελληνικό αλφάβητο Αγγεία με πρώτες μορφές του ελληνικού αλφαβήτου Αγγείο με μαιάνδρο όπως αναγράφεται στο ποτήριο του Νέστορος

Αγγεία γεωμετρικής τέχνης (το τελευταίο με όμοιες μορφές ανθρώπων, σκοτεινές και χωρίς λεπτομέρειες)

Πήλινο ομοίωμα ναού γεωμετρικής εποχής Τύποι γεωμετρικών αγγείων Τμήμα οικισμού γεωμετρικής εποχής με τείχος

Αποικιακή εξάπλωση (σελ. 43-44)

Σχεδιάγραμμα

Δεύτερος Ελληνικός Αποικισμός ονομάζεται η μαζική και οργανωμένη μετανάστευση των Ελλήνων εκτός Ελλάδας και Μικράς Ασίας, που πραγματοποιήθηκε κατά κύματα από τον 8^ο έως τον 6^ο αιώνα π.Χ. στη **Μεσόγειο** και στον **Εύξεινο Πόντο**.

Αιτίες του Δεύτερου Ελληνικού Αποικισμού

- ❖ **Οικονομικά** προβλήματα: α) η έλλειψη καλλιεργήσιμης γης, β) η ανάγκη προμήθειας σιδηρομεταλλεύματος, γ) η αναζήτηση νέων αγορών
- ❖ **Πολιτικά** προβλήματα: οι ανταγωνισμοί για την εξουσία μέσα στις ελληνικές πόλεις αναγκάζουν τους ηττημένους πολιτικούς να αναζητήσουν νέους τόπους διαμονής.

Διαδικασία αποικισμού

- ❖ Η θέση της μελλοντικής αποικίας επιλέγονταν προσεκτικά, ύστερα από έρευνα.
- ❖ Απαραίτητα στοιχεία μιας μελλοντικής αποικίας: α) **φυσική οχύρωση** (για την αντιμετώπιση πιθανής έχθρας των κατοίκων της περιοχής), β) **απάνεμο λιμάνι**, γ) **πλούσια σε πρώτες ύλες ενδοχώρα**.
- ❖ Η μητέρα-πόλη (**μητρόπολη**) έστελνε την πρώτη αποστολή με αρχηγό ένα ικανό και έμπιστο άτομο, τον **οικιστή**. Στην τελετή αναχώρησης συμμετείχαν όλοι οι κάτοικοι συγκινημένοι.
- ❖ Η αποικία και η μητρόπολη είχαν πάντα στενές σχέσεις, οικονομικές και πολιτιστικές, και η σύγκρουση ανάμεσά τους ήταν αδιανόγητη.

Οι περιοχές αποικισμού

- ❖ Αποικίες ιδρύθηκαν στον **Εύξεινο Πόντο** και στη **Μεσόγειο** και κυρίως στην **Κάτω Ιταλία** (Νότια Ιταλία και Σικελία) η οποία ονομάστηκε για το λόγο αυτό **Μεγάλη Ελλάδα**.

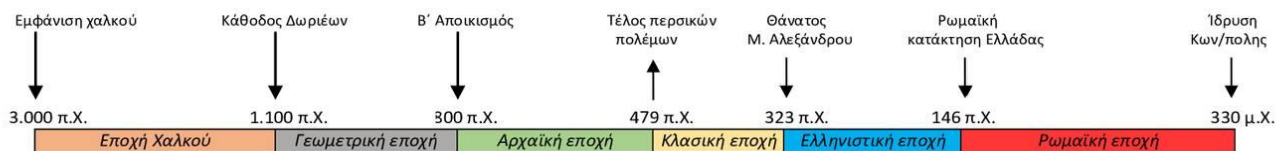
Συνέπειες-αποτελέσματα του Δεύτερου Ελληνικού Αποικισμού

- ❖ **Υπήρξε οικονομική και εμπορική ανάπτυξη**: α) κυκλοφορούν περισσότερα προϊόντα β) δημιουργούνται σταθεροί χώροι αγοραπωλησίας προϊόντων (**αγορές**) γ) περιορίζεται το ανταλλακτικό εμπόριο και αρχίζει η **χρήση του νομίσματος** για διευκόλυνση των συναλλαγών δ) δημιουργείται μια **νέα κοινωνική τάξη πλουσίων** όχι σε γη αλλά σε **χρήμα** (έμποροι) ε) εμφανίζονται στις αγορές οι **κάπηλοι** (= μικροέμποροι, λιανοπωλητές)
- ❖ Υπήρξε αφθονία μετάλλων η οποία οδήγησε στη δημιουργία πολλών επαγγελμάτων.
- ❖ Αναπτύχθηκε η αγγειοπλαστική (λόγω της μεταφοράς προϊόντων).
- ❖ **Αναπτύχθηκαν οι πνευματικοί ορίζοντες** των Ελλήνων και **άλλαξε ο τρόπος ζωής** τους από την επαφή τους με άλλους λαούς και πολιτισμούς.

Ερωτήσεις

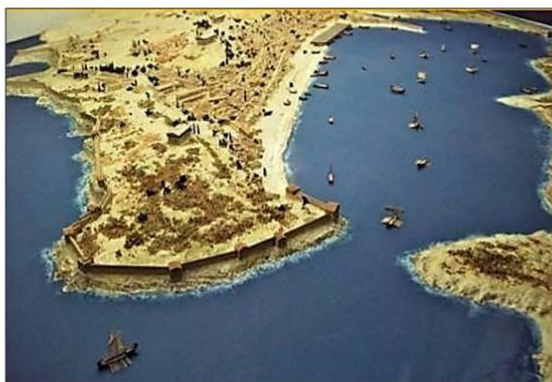
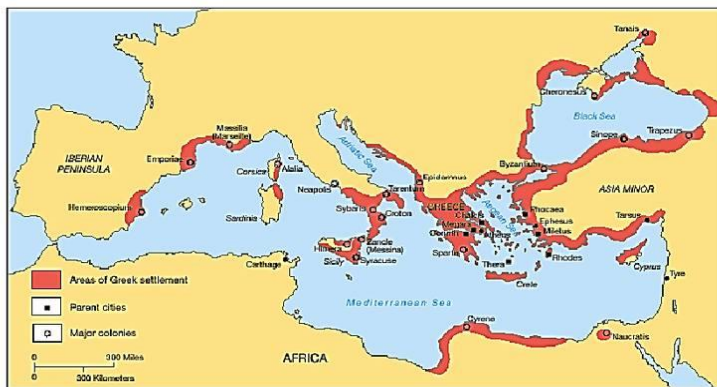
1. Πότε ξεκίνησε ο δεύτερος ελληνικός αποικισμός και ποια ήταν τα αίτιά του;
2. Ποια ήταν τα κριτήρια με οποία επιλεγόταν ένας τόπος για την ίδρυση αποικίας;
3. Ποια ήταν η διαδικασία της αναχώρησης των αποίκων;
4. Ποια ήταν η σχέση μεταξύ μητρόπολης και αποικίας;
5. Σε ποιες περιοχές ίδρυσαν αποικίες οι Έλληνες; Σε ποια από αυτές έδειξαν ιδιαίτερη προτίμηση;
6. Ποιες ήταν οι συνέπειες του δεύτερου ελληνικού αποικισμού; Ποια ή ποιες ήταν η σημαντικότερη/σημαντικότερες;
7. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τη σημερινή σημασία της λέξης «μητρόπολη».
8. Αναζητήστε στο διαδίκτυο ποιοι λέγονται σήμερα «Γκρεκάνοι» και γράψτε 3-4 σειρές γι' αυτούς.

Η αποικιακή εξάπλωση στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Περιοχές με ελληνικές αποικίες (800-600 π.Χ.)

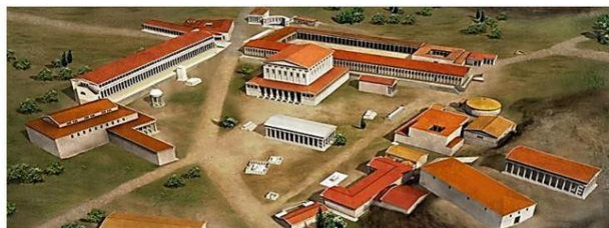
Η αποικία της Μασσαλίας με απάνεμο λιμάνι

Ελληνικό εμπορικό πλοίο (7^{ος} αι. π.Χ.)

Ανταλλακτικό εμπόριο (με ζυγαριά)

Μερικά από τα πρώτα νομίσματα

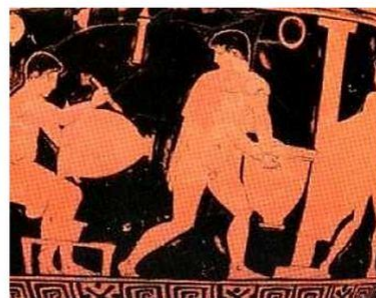
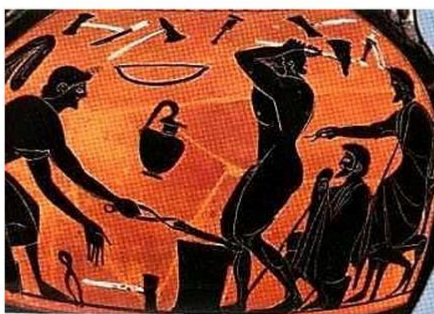
Η αγορά
(καταστήματα-δημόσια κτήρια-χώρος συγκέντρωσης)

Στοά της αγοράς
(στεγασμένα εμπορικά καταστήματα)

Καθημερινότητα σε μια
αρχαία αγορά

Απεικονίσεις νέων επαγγελμάτων που δημιουργήθηκαν
λόγω της οικονομικής ανάπτυξης που προκάλεσε ο Β΄ ελληνικός αποικισμός

Οι ελληνικές αποικίες της Κάτω Ιταλίας και τα νομίσματά τους

Ο Τεύκρος και ο Βύζας, οικιστές των
αποικιών της Σαλαμίνας (της Κύπρου) και
του Βυζαντίου αντίστοιχα

Η πόλη-κράτος και η εξέλιξη του πολιτεύματος (σελ. 45-47)

Σχεδιάγραμμα

Πόλη-κράτος: η εμφάνισή της – τα μέρη της – ο τρόπος λειτουργίας της

- ❖ Τον **8ο αιώνα π.Χ.** εμφανίζεται η **πόλη-κράτος**.
- ❖ Προκύπτει από την συνένωση μικρότερων οικισμών (διαδικασία που ονομαζόταν **συνοικισμός**).
- ❖ Η πόλη δημιουργείται από την ανάγκη των ανθρώπων να ζήσουν καλύτερα (άποψη του Αριστοτέλη).
- ❖ Κάθε πόλη-κράτος αποτελείται από:
 - την **ακρόπολη** (το υψηλότερο σημείο, συνήθως λόφος, με ναούς και δημόσια κτήρια),
 - το **άστυ** (κατοικίες, δρόμοι, καταστήματα, πλατείες κάτω από την ακρόπολη με τείχος περιμετρικά), και
 - την **ύπαιθρο** (εδαφική έκταση εκτός των τειχών, όπου αναπτύσσεται η γεωργία και η κτηνοτροφία).
- ❖ Οι κάτοικοι της πόλης (πολίτες) συμμετέχουν ενεργά στη ζωή, στη διακυβέρνηση και στην προστασία της πόλης.
- ❖ Δημιουργείται η «**οπλιτική φάλαγγα**» (ο στρατός της πόλης-κράτους σε μορφή συμπαγούς παράταξης) στην οποία συμμετείχαν όσοι μπορούσαν να αγοράσουν την πανοπλία τους. Ωστόσο η προστασία της πόλης θεωρείται κοινός σκοπός και έτσι παραμερίζονται οι κοινωνικές διαφορές.
- ❖ Σημαντικότερες πόλεις-κράτη ήταν: η **Αθήνα**, η **Σπάρτη**, το Άργος, η Θήβα, η Κόρινθος, η Χαλκίδα, τα Μέγαρα.

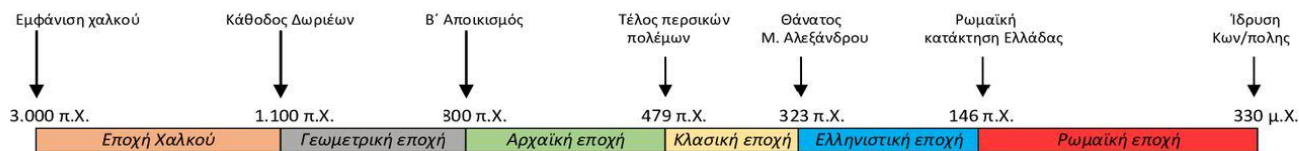
Πολίτευμα: ορισμός –είδη – εξέλιξη

- ❖ Πολίτευμα ονομάζεται το σύστημα διακυβέρνησης μιας πόλης-κράτους.
- ❖ Μετά την παρακμή της **βασιλείας** η διακυβέρνηση περνάει στα χέρια των πολιτών.
- ❖ Αρχικά εμφανίζεται η **αριστοκρατία**, στην οποία την εξουσία έχουν οι «ἄριστοι», δηλαδή οι ευγενείς μεγαλοκτηματίες και οι πρώην σύμβουλοι του βασιλιά.
- ❖ Στη συνέχεια εμφανίζεται η **ολιγαρχία**. Στο πολίτευμα αυτό διεκδικούν και παίρνουν την εξουσία οι πλούσιοι σε χρήμα (έμποροι- βιοτέχνες), οι «**ολίγοι**».
- ❖ Έπειτα εμφανίζεται η **τυραννία**: Κάποιοι φιλόδοξοι παίρνουν την εξουσία με τη βία (τύραννοι), εκμεταλλευόμενοι τη δυσανεξία των πολλών φτωχών από την εξουσία των ολίγων. Κάνουν πολλά δημόσια έργα, για να γίνουν αρεστοί (π.χ. το Ευπαλίνειο όρυγμα στη Σάμο, ο Δίοικλος στην Κόρινθο), αλλά διοικούν αυταρχικά αποβλέποντας στο δικό τους όφελος.
- ❖ Σημαντικότεροι τύραννοι ήταν: ο **Πεισίστρατος (Αθήνα)**, ο Πολυκράτης (Σάμος) και ο Περίανδρος (Κόρινθος).
- ❖ Με την πτώση των τυράννων από τις λαϊκές εξεγέρσεις οι πόλεις επιστρέφουν στην ολιγαρχία ή στην αριστοκρατία.
- ❖ Η Αθήνα, ωστόσο, δοκιμάζει ένα νέο πολίτευμα, τη **δημοκρατία** (η εξουσία στο δήμο, δηλαδή σε όλο το λαό).

Ερωτήσεις

1. Πότε και πώς δημιουργήθηκε η πόλη-κράτος; Πώς εξηγείται η δημιουργία της;
2. Από ποια μέρη αποτελούνταν μία πόλη-κράτος;
3. Ποιος είναι ο ρόλος του πολίτη στην πόλη-κράτος και ειδικά στην «οπλιτική φάλαγγα»;
4. Ποιες ήταν οι σημαντικότερες πόλεις-κράτη της αρχαίας Ελλάδας;
5. Ποια πολιτεύματα εμφανίστηκαν κατά σειρά στις πόλεις-κράτη και ποιοι είχαν την εξουσία στο καθένα;
6. Ποιοι ήταν οι γνωστότεροι τύραννοι της αρχαϊκής εποχής; Πώς κυβέρνησαν τις πόλεις τους;
7. Σε μία παράγραφο γράψτε με ποιον τρόπο ο τύραννος Θρασύβουλος αντιμετώπιζε τους αντιπάλους του; (πηγή σελ. 47)

Η εξέλιξη της πόλης-κράτους και του πολιτεύματος στη χρονογραμμή

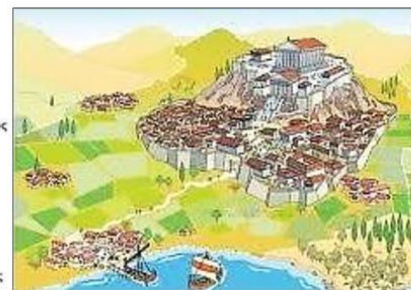
Είμαστε εδώ

Εικόνες

Ακρόπολη

Το άστυ της πόλης-κράτους

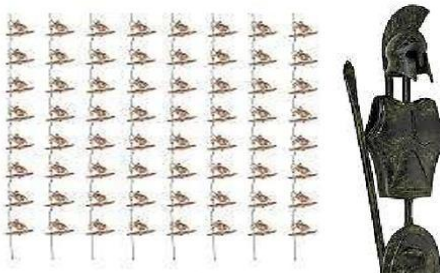
Το άστυ και η ύπαιθρος

Η δημιουργία της πόλης-κράτους

Απεικόνιση οπλιτικής φάλαγγας σε αγγείο

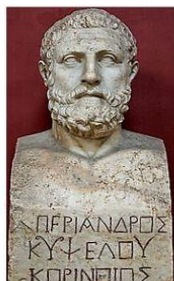
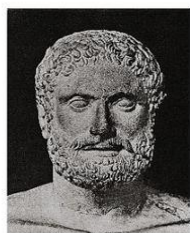
Διάταξη οπλιτών σε οπλιτική φάλαγγα

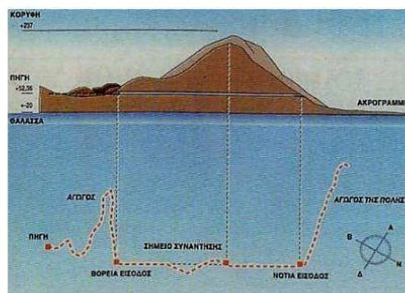
Η πανοπλία ενός Κορινθίου οπλίτη

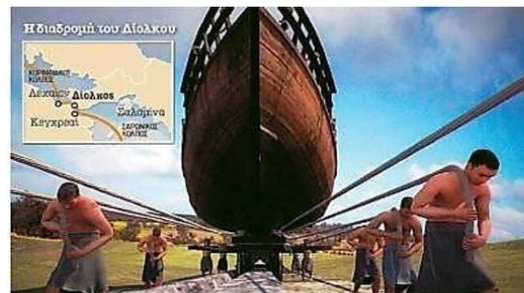
Τα πολιτεύματα της αρχαίας ελληνικής πόλης-κράτους

Οι γνωστότεροι τύραννοι της αρχαϊκής εποχής (Πεισίστρατος και Περιάνδρος)

Το Ευπαλίνειο όρυγμα στη Σάμο (υδραγωγείο)

Ο διόλκος στην Κόρινθο (λιθόστρωτος δρόμος για τη μεταφορά πλοίων από τη στεριά)

Η Σπάρτη (σελ. 48-49)

Σχεδιάγραμμα

Η δημιουργία και η εξάπλωση του κράτους της Σπάρτης

- Το κράτος της Σπάρτης δημιουργήθηκε από τους **Δωριείς** που κατέλαβαν την περιοχή της Λακωνίας (νότια Πελοπόννησο) γύρω στον 11^ο αιώνα π.Χ. και **υποδούλωσαν τους παλιούς κατοίκους** της περιοχής.
- Το κράτος της Σπάρτης αρχικά είχε μικρή έκταση, αλλά αργότερα επεκτάθηκε και προς την περιοχή της **Μεσσηνίας** (δυτική Πελοπόννησο) (8^{ος} – 7^{ος} αιώνας π.Χ.).

Οι κοινωνικές τάξεις της Σπάρτης

- 1) Οι **Σπαρτιάτες**: ήταν Δωριείς, κατείχαν τη γη της Σπάρτης και είχαν πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Ασχολούνταν με τα πολιτικά και τη στρατιωτική τέχνη.
 - 2) Οι **περίοικοι**: κατοικούσαν σε οικισμούς γύρω από τη Σπάρτη, ασχολούνταν με το εμπόριο ή ήταν τεχνίτες, γεωργοί και κτηνοτρόφοι και δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα.
 - 3) Οι **εἰλωτες**: ήταν οι παλιοί κάτοικοι της Λακωνίας που είχαν υποδουλωθεί από τους Δωριείς. Καλλιεργούσαν τη γη και απέδιδαν μέρος της παραγωγής στους Σπαρτιάτες.
- Οι Σπαρτιάτες πάντα φοβόντουσαν μια εξέγερση των ειλώτων. Γι' αυτό βρίσκονταν διαρκώς σε πολεμική ετοιμότητα.

Οι πολιτειακοί θεσμοί της Σπάρτης

- Το πολίτευμα της Σπάρτης ήταν έργο του μεγάλου νομοθέτη **Λυκούργου** και στηριζόταν στους εξής θεσμούς:
- Οι **δύο βασιλείς**, οι οποίοι ήταν **θρησκευτικοί και στρατιωτικοί αρχηγοί**.
 - Οι **πέντε έφοροι**, οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι για την **άμυνα** και τις **εξωτερικές σχέσεις** του κράτους.
 - Η **Γερουσία**, ένα **συμβούλιο 28 ατόμων** άνω των 60 ετών, η οποία προετοίμαζε τα θέματα που υποβάλλονταν για έγκριση στην Απέλλα.
 - Η **Απέλλα** ήταν **λαϊκή συνέλευση** στην οποία συμμετείχαν οι άνω των 30 ετών Σπαρτιάτες και οι οποίοι ενέκριναν ή απέρριπταν **δια βοής** τις προτάσεις της Γερουσίας.

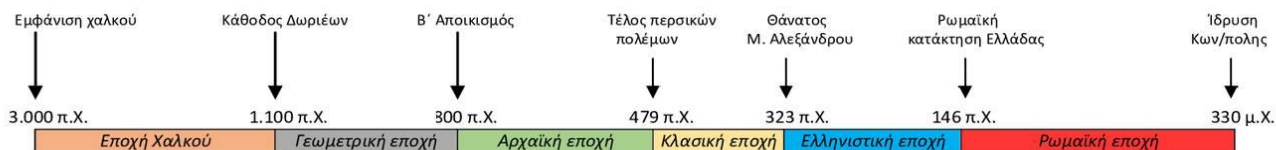
Η αγωγή των νέων και η καθημερινή ζωή στην Σπάρτη

- Ο πολεμικός χαρακτήρας της Σπάρτης είχε επηρεάσει και την εκπαίδευση των νέων.
- Τα αγόρια **από 7 ετών** έφευγαν από τις οικογένειές τους και **ζούσαν ομαδικά σε στρατόπεδα** όπου γυμνάζονταν και **μάθαιναν να αντέχουν στις δυσκολίες και στις στερήσεις του πολέμου**. Επίσης μάθαιναν ανάγνωση, γραφή, μουσική και χορό.
- Παρόμοια εκπαιδεύονταν και τα κορίτσια, ώστε να γίνουν **άξιες μητέρες** και να γεννήσουν άξιους πολεμιστές.
- Οι Σπαρτιάτες μάθαιναν στα παιδιά τους να μιλούν «λακωνικά», δηλαδή να μιλούν σύντομα και περιεκτικά, χωρίς φλυαρίες, διατυπώνοντας φράσεις με έξυπνο περιεχόμενο.
- Γενικά η ζωή στη Σπάρτη ήταν **λιτή, χωρίς πολυτέλειες** και όλη η πόλη έμοιαζε με ένα μεγάλο στρατόπεδο. Οι πολίτες **δεν είχαν πολλά ατομικά δικαιώματα** και πάνω απ' όλα βρισκόταν ο σεβασμός στους **νόμους** και στις **παραδόσεις του κράτους**.

Ερωτήσεις

1. Από ποιους ιδρύθηκε η πόλη-κράτος της Σπάρτης;
2. Ποιες αλλαγές έγιναν στη ζωή των Σπαρτιατών μετά τους πολέμους με τις γύρω περιοχές;
3. Ποιες ήταν οι κοινωνικές τάξεις της Σπάρτης;
4. Ποιου έργου θεωρείται το πολίτευμα της Σπάρτης;
5. Ποιοι ήταν οι βασικοί θεσμοί του πολιτεύματος της Σπάρτης και ποιες εξουσίες είχε ο καθένας;
6. Ποια ήταν η διαπαιδαγγωγή των αγοριών και των κοριτσιών στη Σπάρτη και σε τι στόχευε;
7. Πώς θα περιγράφατε τη ζωή στη Σπάρτη;
8. Τι σημαίνουν σήμερα οι φράσεις: «Δουλεύει σαν ειλώτας», «Την περνάει σπαρτιατικά», «Μιλάει λακωνικά»;
9. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τους όρους «ξενηλασία», «μέλας ζωμός» και «Καιάδας». Γράψτε 3-5 σειρές για τον καθένα.

Η διαμόρφωση της Σπάρτης στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Όρια της πόλης – κράτους της Σπάρτης

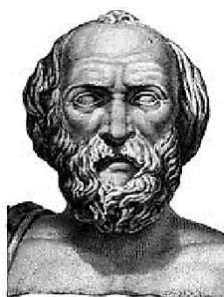
Η Σπάρτη σήμερα με το όρος Ταΰγετος

Δύο σπαρτιάτες και ένας ειλώτας

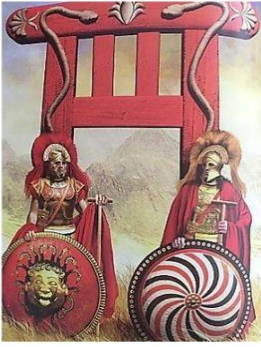
Αναπαράσταση της αρχαίας Σπάρτης

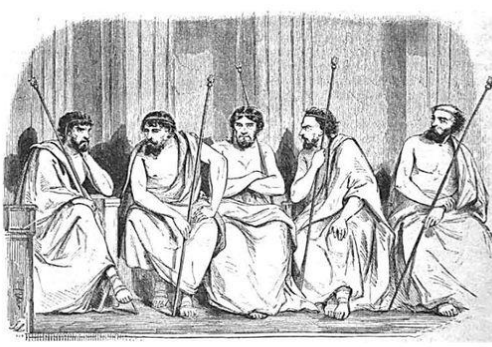
Ο νομοθέτης Λυκούργος

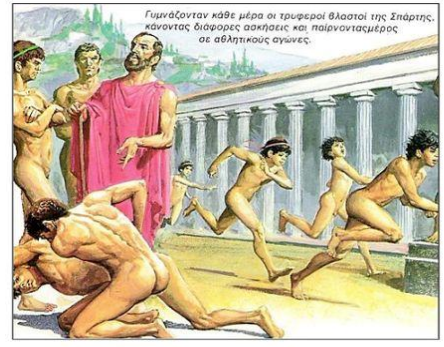
Οι κοινωνικές τάξεις της Σπάρτης

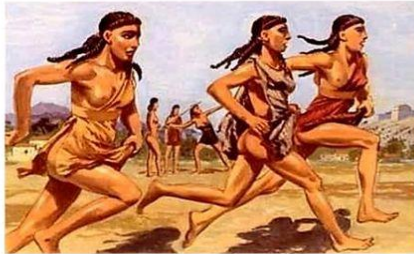
Οι δύο βασιλείς

Οι πέντε έφοροι της Σπάρτης

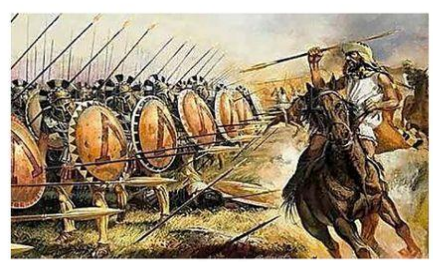
Εκπαίδευση αγοριών στην Σπάρτη

Εκπαίδευση κοριτσιών στην Σπάρτη

Η σπαρτιατική φάλαγγα σε παράταξη

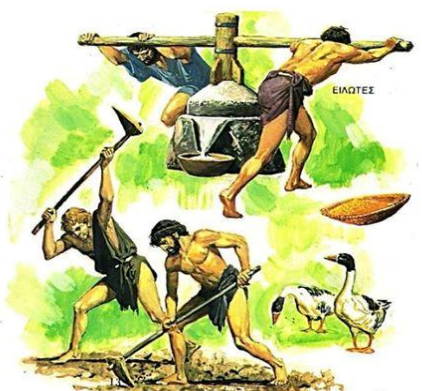
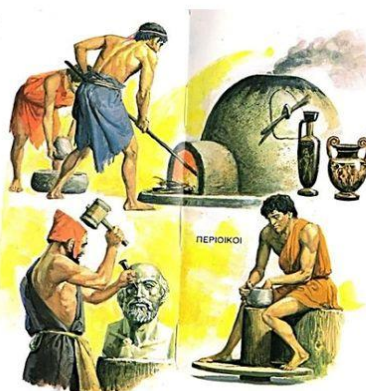
Η σπαρτιατική φάλαγγα σε μάχη

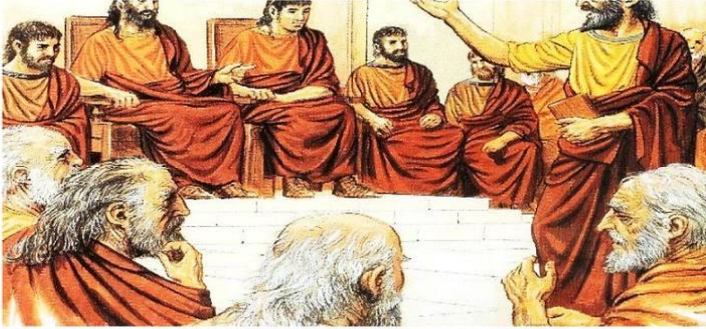
Σπαρτιατική ασπίδα και κράνος
Το Λ στις ασπίδες υπενθύμιζε στους εχθρούς
με ποιους πάνε να τα βάλουν

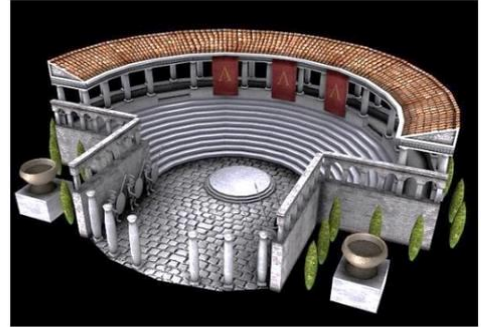
Η είσοδος του σπηλαιοβάραθρου στον Καιάδα Κρανία ενηλίκων στον Καιάδα

Οι τρεις κοινωνικές τάξεις στη Σπάρτη: Σπαρτιάτες, Περίοικοι, Εϊλωτες

Η Γερουσία (28 άτομα άνω των 60 ετών)

Αναπαράσταση του χώρου της Γερουσίας

Η Απέλλα

Σπαρτιάτης πολεμιστής

Λακωνικές φράσεις

1^η = Μην υπερβάλλεις

2^η = Νίκη ή θάνατος

Άλλα παραδείγματα λακωνικότητας:

1. Το 338 π.Χ., μετά τη μάχη της Χαϊρώνειας, ο Φίλιππος Β΄ της Μακεδονίας ξεκίνησε μια θριαμβευτική πορεία στις πόλεις της νοτίου Ελλάδος για να εδραιώσει την πανελλήνια συμμαχία κατά των Περσών. Οι Σπαρτιάτες δεν του επέτρεψαν να μπει στην πόλη τους. Τότε ο Φίλιππος τους διεμήνυσε πως αν κυριεύσει την πατρίδα τους, δε θα πρέπει να περιμένουν κανένα έλεος. Και οι Σπαρτιάτες του απάντησαν λακωνικά, με μία μόνο λέξη: «Αν».
2. Όταν ο Φίλιππος κάλεσε τους Σπαρτιάτες να επιλέξουν τι από τα δύο θέλουν, να μπει στην πόλη τους ως φίλος ή ως εχθρός, αυτοί απάντησαν: «Ουδέτερον» (Ούτε το ένα, ούτε το άλλο).
3. Το 336 π.Χ. ο Μέγας Αλέξανδρος συγκάλεσε στην Κόρινθο συνέδριο για να αναγνωριστεί ως στρατηγός-αυτοκράτωρ για την εκστρατεία εναντίον των Περσών. Οι Σπαρτιάτες αρνήθηκαν, λέγοντας: «Οι Λακεδαιμόνιοι έχουν μάθει να ηγούνται των Ελλήνων και όχι να τους ακολουθούν».

Αθήνα: Από τη βασιλεία στην αριστοκρατία (σελ. 50-51)

Σχεδιάγραμμα

Η δημιουργία της πόλης της Αθήνας

- Το έδαφος της Αττικής ήταν φτωχό. Υπήρχαν μικροί οικισμοί γύρω από τα λιγοστά χωράφια. Γι' αυτό οικότοικοι ασχολούνταν κυρίως με το **εμπόριο** και τη **ναυτιλία**.
- Αργότερα οι οικισμοί συνενώθηκαν σε μια πόλη, την **Αθήνα**. Αυτό το γεγονός αποδόθηκε στον **Θησέα** και εορταζόταν κάθε χρόνο στα **Παναθήναια**, την πιο λαμπρή γιορτή της Αθήνας.

Το πολίτευμα της Αθήνας

- Το πρώτο πολίτευμα της Αθήνας ήταν η **βασιλεία**. Τελευταίος βασιλιάς ήταν ο **Κόδρος**.
- Στη συνέχεια διαμορφώθηκε ένα **αριστοκρατικό** πολίτευμα που το αποτελούσαν τα εξής όργανα εξουσίας:
 - ➔ ο **άρχοντας-βασιλιάς** (είχε θρησκευτικές εξουσίες)
 - ➔ ο **επώνυμος άρχοντας** (υπεύθυνος για τη σύγκληση της Εκκλησίας του Δήμου)
 - ➔ ο **πολέμαρχος** (είχε στρατιωτικές εξουσίες)
 - ➔ οι **έξι θεσμοθέτες** (είχαν δικαστικές και νομοθετικές εξουσίες)
 - ➔ ο **Άρειος Πάγος** (ήταν το ανώτατο δικαστήριο, υπεύθυνο για την τήρηση των νόμων)
 - ➔ η **Εκκλησία του Δήμου** (ήταν η συνέλευση των Αθηναίων)

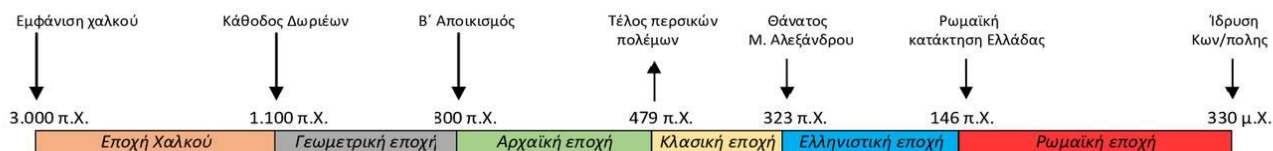
Οι κοινωνικές συγκρούσεις της Αθήνας

- Οι **έμποροι** και οι **βιοτέχνες**, έχοντας αποκτήσει πλούτο από το θαλάσσιο εμπόριο, άρχισαν να αμφισβητούν την εξουσία των **ευγενών-αριστοκρατών**. Από την άλλη μεριά, οι **αγρότες** ήταν χρεωμένοι στους ευγενείς και γίνονταν δούλοι.
- Ο **Κύλων** το 632 π.Χ. προσπάθησε να εκμεταλλευτεί τη δυσарέσκεια των φτωχών και να γίνει τύραννος. Τελικά απέτυχε.
- Ο ίδιος δραπετεύσε, αλλά οι οπαδοί του θανατώθηκαν, παρότι είχαν καταφύγει στους βωμούς των θεών. Αυτή η ανόσια πράξη έμεινε γνωστή ως «**Κυλώνειον ἄγος**» (ἄγος = προσβολή των ιερών, ιεροσυλία).
- Η ένταση στην Αθήνα συνεχίστηκε. Οι φτωχότεροι Αθηναίοι ζητούσαν α) **διαγραφή των χρεών τους** και β) **καταγραφή των νόμων** (μέχρι τότε ήταν άγραφοι και δεν μπορούσε να αποδοθεί σωστά η δικαιοσύνη).
- Τελικά το 624 π.Χ. ανατέθηκε στον **Δράκοντα** να καταγράψει τους νόμους. Οι **νόμοι του Δράκοντα** ήταν πολύ αυστηροί και με αυτούς επιβλήθηκε προσωρινά η τάξη στην Αθήνα.

Ερωτήσεις

1. Ποιες ήταν οι ασχολίες των κατοίκων της αρχαίας Αττικής; Ποια ήταν η κυριότερη και γιατί;
2. Από ποιον λέγεται ότι ενώθηκαν οι οικισμοί της Αττικής ώστε να αποτελέσουν την πόλη-κράτος της Αθήνας;
3. Με ποια γιορτή εορταζόταν το γεγονός της ένωσης των οικισμών στην Αθήνα;
4. Ποιος ήταν ο τελευταίος βασιλιάς της Αθήνας; Αναζητήστε στο διαδίκτυο πώς έσωσε την Αθήνα από τους Δωριείς.
5. Ποια ήταν τα όργανα εξουσίας στο αριστοκρατικό πολίτευμα της Αθήνας και ποιες αρμοδιότητες είχε το καθένα;
6. Γιατί υπήρχαν συγκρούσεις μεταξύ των κοινωνικών τάξεων της Αθήνας;
7. Ποιος προσπάθησε να εκμεταλλευτεί τις κοινωνικές συγκρούσεις της Αθήνας και ποια τύχη είχε η προσπάθειά του;
8. Γιατί υπήρχε ανάγκη να καταγραφούν οι νόμοι στην Αθήνα;
9. Ποιος ανέλαβε να καταγράψει τους νόμους στην Αθήνα και ποια ήταν τα αποτελέσματα της καταγραφής;
10. Τι εννοούμε σήμερα, όταν λέμε ότι η κυβέρνηση πρέπει να πάρει δρακόντεια μέτρα;
11. Αναζητήστε στο διαδίκτυο την προέλευση του ονόματος «Άρειος Πάγος». Τι είναι σήμερα ο Άρειος Πάγος;
12. Γράψτε σε μία παράγραφο τη μυθική προέλευση του ονόματος της Αθήνας.

Η πρώτη φάση της Αθήνας στη χρονογραμμή

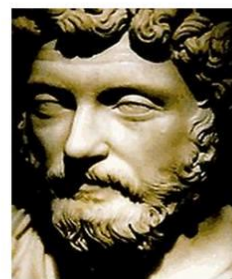
Είμαστε εδώ
Εικόνες

Γεωφυσικός χάρτης της Αττικής

Αθηνά και Ποσειδώνας διεκδικούν την Αθήνα

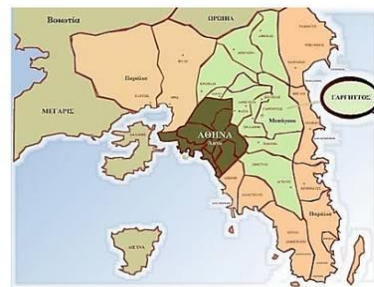
Ο Δράκων

Η ακρόπολη της Αθήνας πριν από τον συνοικισμό

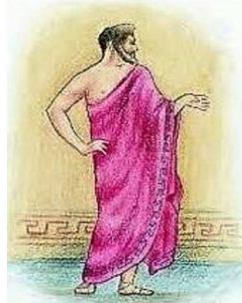
Ο Θησέας

Οι δήμοι της Αττικής από τους οποίους έγινε ο συνοικισμός

Η εορταστική πομπή στα Παναθήναια

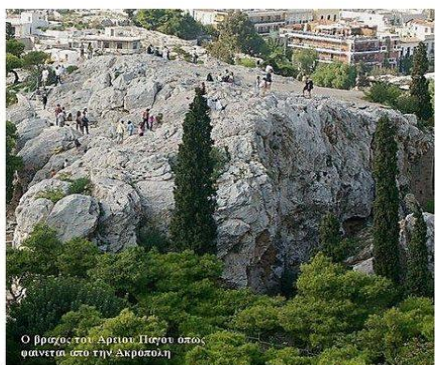
Κόδρος, ο τελευταίος βασιλιάς της Αθήνας

Αριστοκρατία

- Οι εννέα άρχοντες :
 - ο επώνυμος άρχων
 - ο άρχων βασιλεύς
 - ο πολέμαρχος
 - οι έξι θεσμοθέτες
- Ο Άρειος Πάγος
- Η Εκκλησία του Δήμου

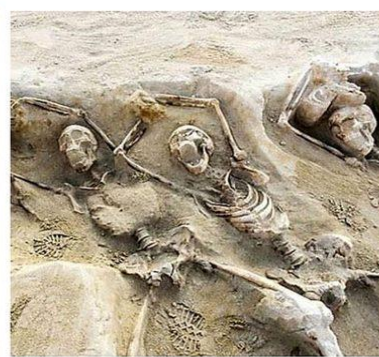
Οι θεσμοί διοίκησης της πόλης στο αριστοκρατικό πολίτευμα της Αθήνας

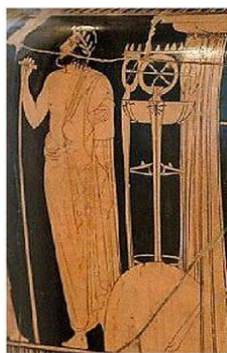
Ο βράχος τους Άρειου Πάγου κάτω από την ακρόπολη της Αθήνας

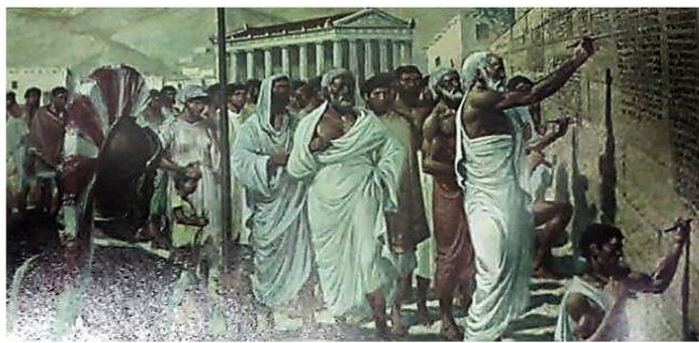
Ομαδικός τάφος οπαδών του Κύλωνα

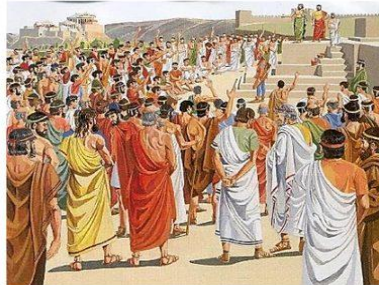
Δείγμα αριστοκρατικής καταγωγής ήταν να έχει κάποιος άλογο.

Ο Επώνυμος άρχων

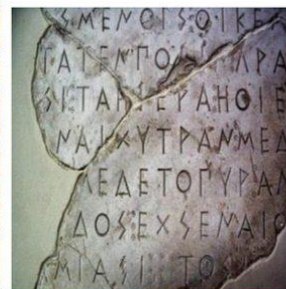
Οι νόμοι του Δράκοντα γράφονται σε πλάκες παρουσία του

Η Εκκλησία του Δήμου

Δούλοι σερβίζουν ποτό σε ελεύθερους πολίτες

Λίθινη πλάκα με τους νόμους του Δράκοντα

Αθήνα: Πορεία προς τη δημοκρατία (σελ. 52-53)

Σχεδιάγραμμα

Τα μέτρα του Σόλωνα

- Παρά την καταγραφή των νόμων, οι φτωχοί ήταν ακόμα δυσारेσθημένοι για τα υπέρογκα χρέη τους.
- Το 594 π.Χ. ανέθεσαν οι Αθηναίοι στον **Σόλωνα**, ποιητή και σοφό, να βρει λύσεις στο πρόβλημα.
- Τα **μέτρα** που εφάρμοσε ο Σόλων ήταν:
 1. **Κατάργηση των χρεών (σεισάχθεια** = αποτίναξη του βάρους)(Σείω το άχθος = μετακινώ το βάρος)
 2. **Απελευθέρωση όσων είχαν γίνει δούλοι λόγω χρεών.**
 3. **Απαγόρευση του δανεισμού με εγγύηση την προσωπική ελευθερία.**
 4. **Διάρθρωση των πολιτών σε 4 τάξεις με βάση το εισόδημα και όχι την καταγωγή**, για να αποδυναμωθεί το αριστοκρατικό πολίτευμα.
 5. **Ενίσχυση του πολιτικού ρόλου της Εκκλησίας του Δήμου.**
 6. Δημιουργία της **Βουλής των Τετρακοσίων**, η οποία ετοίμαζε τα προς συζήτηση θέματα στην Εκκλησία του Δήμου.
 7. Δημιουργία του λαϊκού δικαστηρίου της **Ηλιαίας**, για την καλύτερη απονομή δικαιοσύνης και την ισότιμη πρόσβαση όλων σε αυτήν.
 8. **Υποχρεωτική συμμετοχή όλων των πολιτών** στα κοινά και στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων σε όσους δεν συμμετείχαν.

Η τυραννίδα του Πεισίστρατου

- Τα μέτρα του Σόλωνα ανακούφισαν τους φτωχούς αλλά **η γη παρέμενε στα χέρια των λίγων**. Έτσι, το αίτημα για ξαναμοίρασμα των χωραφιών στους φτωχούς αγρότες προκάλεσε νέες ταραχές.
- Την κατάσταση εκμεταλλεύτηκε ένας πλούσιος Αθηναίος, ο **Πεισίστρατος**, που πήρε με τη βία την εξουσία και επέβαλε **τυραννικό πολίτευμα**.
- Ο Πεισίστρατος στέρησε πολλές ελευθερίες από τους Αθηναίους, αλλά έκανε και σημαντικά δημόσια έργα (π.χ. ο πρώτος ναός της θεάς Αθηνάς στην Ακρόπολη που χτίστηκε πριν τον Παρθενώνα, ο Εκατόμπεδος).

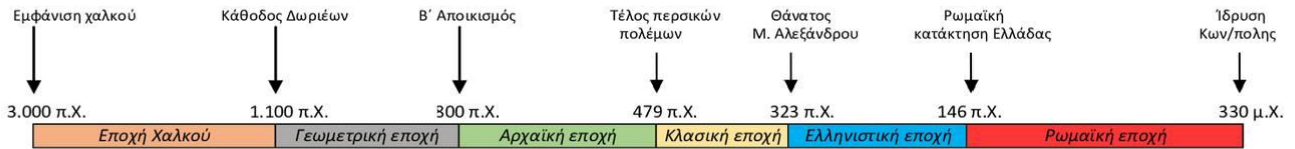
Οι καινοτομίες του Κλεισθένη

- Όταν ανατράπηκε η τυραννία (το 510 π.Χ.), κυριάρχησαν οι δημοκρατικοί με αρχηγό τον **Κλεισθένη**.
- Ο Κλεισθένης πήρε ορισμένα μέτρα που έθεσαν τις **βάσεις της δημοκρατίας** στην Αθήνα:
 1. Χώρισε του κατοίκους της Αττικής σε **δέκα φυλές**, των οποίων τα μέλη προέρχονταν απόδιαφορετικές περιοχές (έτσι η συγγένεια και η καταγωγή έπαψαν να έχουν κυρίαρχη σημασία).
 2. Αύξησε τα μέλη της Βουλής **από 400 σε 500 (Βουλή των Πεντακοσίων)**.
 3. Αύξησε τον αριθμό των στρατηγών **από 1 σε 10** (Ως τότε υπήρχε μόνο ο άρχων-πολέμαρχος. Έτσι περιορίστηκε ο κίνδυνος αύξησης της δύναμής του).
 4. **Έκανε την Εκκλησία του Δήμου κυρίαρχο σώμα του πολιτεύματος** (έπαιρνε πια τις πιο σοβαρές αποφάσεις).
 5. Εισήγαγε τον νόμο του **«οστρακισμού»** (= προληπτική εξορία για επίδοξους τυράννους)
- Τα αποτελέσματα των καινοτομιών του Κλεισθένη:
 1. έκανε **προσιτά τα αξιώματα** σε όλους τους πολίτες (**ισοτιμία-ισονομία**).
 2. εξασφάλισε την **ενότητα** και την **ομόνοια** των πολιτών (**κοινωνική ειρήνη**).
 3. αφύπνισε το **ενδιαφέρον** του πολίτη **για τα κοινά**.
 4. έθεσε τα θεμέλια ενός πολιτεύματος που είχε αργότερα **παγκόσμια σημασία, της δημοκρατίας**.

Ερωτήσεις

1. Ποιος ήταν ο Σόλωνας και γιατί ζήτησαν τη βοήθειά του οι Αθηναίοι;
2. Ποια μέτρα πήρε ο Σόλωνας για να βοηθήσει τους αγρότες της Αθήνας και με ποιο όνομα είναι γνωστή η νομοθεσία του;
3. Τι ήταν η σεισάχθεια και γιατί πήρε αυτή την ονομασία;
4. Ποιες αλλαγές και καινοτομίες έκανε ο Σόλωνας στο πολίτευμα και στη δικαιοσύνη της Αθήνας;
5. Ποιο πρόβλημα δεν κατάφερε να λύσει η νομοθεσία του Σόλωνα; Ποιος εκμεταλλεύτηκε την κατάσταση και με ποιο τρόπο;
6. Ποια ήταν τα αρνητικά και ποια τα θετικά της τυραννίας του Πεισίστρατου στην Αθήνα;
7. Ποιοι επικράτησαν μετά την πτώση της τυραννίας στην Αθήνα και ποιος ήταν ο αρχηγός τους;
8. Ποιες σημαντικές αλλαγές και καινοτομίες έκανε ο Κλεισθένης στο αθηναϊκό πολίτευμα;
9. Γιατί ο Κλεισθένης θεωρείται ο θεμελιωτής του δημοκρατικού πολιτεύματος;
10. Αναζητήστε την ετυμολογία της λέξης «εκκλησία». Τι σήμαινε στην αρχαιότητα και τι σημαίνει σήμερα;
11. Ποιο ήταν το αντίστοιχο σώμα της Εκκλησίας του Δήμου στο σπαρτιατικό πολίτευμα;
12. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τη διαδικασία του οστρακισμού και περιγράψτε την με λίγα λόγια.

Η πορεία προς τη δημοκρατία στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Σόλων (ένας από τους 7 σοφούς της αρχαιότητας)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΑ

- **ΣΕΙΣΑΧΘΕΙΑ** = σείω (= απομακρύνω) + άχθος = βάρος των χρεών

Σειρά νόμων που πρόβλεπε:

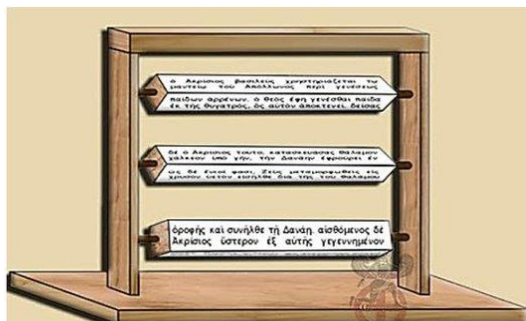
- Διαγραφή των χρεών των φτωχών αγροτών
- Απελευθέρωση όσων είχαν γίνει δούλοι για χρέη
- Απαγόρευση να δανείζεται κάποιος στο μέλλον με ενέχυρο την προσωπική του ελευθερία.

Τα μέτρα του Σόλωνα για τους αγρότες

Διαίρεση πολιτών σε 4 τάξεις

- Ως βάση : εισόδημα, όχι καταγωγή
 - Πεντακοσιομέδιμνοι
 - Τριακοσιομέδιμνοι
 - Διακοσιομέδιμνοι
 - Θήτες
- Αποδυναμώνει το αριστοκρατικό πολίτευμα
- Πολιτικά δικαιώματα για όλους

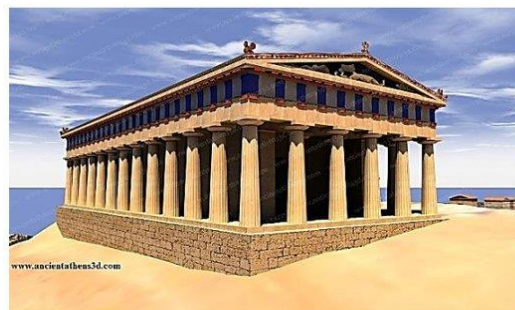
Διαίρεση των πολιτών σε κοινωνικές τάξεις από τον Σόλωνα

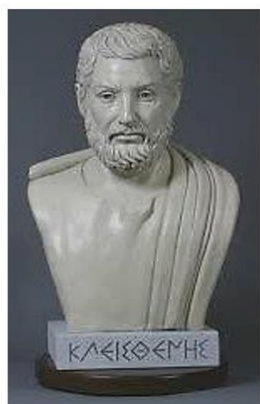
Οι άξονες («κύρβεις») όπου ήταν γραμμένοι οι νόμοι του Σόλωνα

Πεισίστρατος

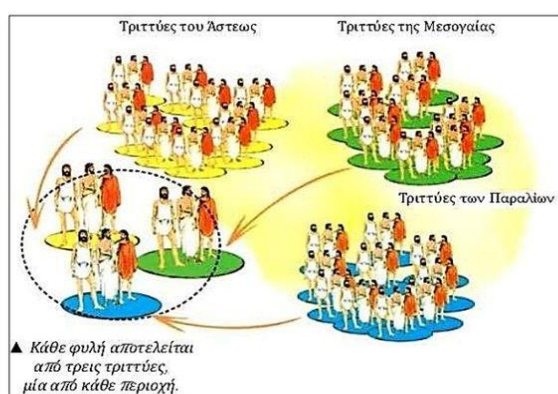
Ο «Εκατόμπεδος» ναός της Αθηνάς (δεξιά) που κατασκευάστηκε στα χρόνια του Πεισίστρατου

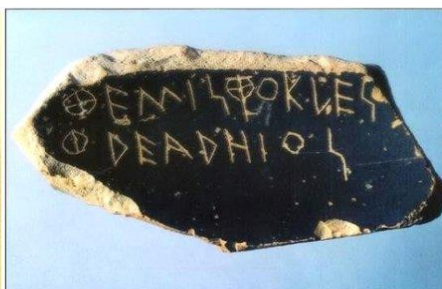
Κλεισθένης

Οι τρεις ομάδες δήμων και οι δέκα φυλές της Αττικής (μεταρρύθμιση του Κλεισθένη)

Ο τρόπος σχηματισμού μιας φυλής

Χαραγμένα όστρακα από διαδικασίες οστρακισμού στην αρχαία Αθήνα

Οι χώροι όπου συνεδρίαζε η Βουλή των 500

Η Πνύκα, ο χώρος όπου συνεδρίαζε η Εκκλησία του Δήμου

Οι Πανελλήνιοι Δεσμοί (σελ. 54-56) – Τα γράμματα και η τέχνη της Αρχαϊκής εποχής (σελ. 63-66)

Σχεδιάγραμμα

Οι Πανελλήνιοι Δεσμοί

- ❖ Οι Έλληνες καθώς ζούσαν χωριστά σε πόλεις – κράτη και σε διάφορες αποικίες δεν ίδρυσαν ένα ενιαίο κράτος.
- ❖ Από την επαφή τους όμως με άλλους λαούς («Έλληνες και βάρβαροι») απέκτησαν σαφή ιδέα της ενότητάς τους, η οποία ενισχύθηκε από το ότι **μιλούσαν την ίδια γλώσσα και λάτρευαν τους ίδιους θεούς**.
- ❖ Την εποχή αυτή **επικρατεί η ονομασία Έλληνες και η ιδέα ότι ανήκουν στον ίδιο λαό** δημιουργεί την ανάγκη συμμετοχής σε πανελλήνιες εκδηλώσεις και ενώσεις.
- ❖ Έτσι, το 776 π.Χ. καθιερώνονται οι **ολυμπιακοί αγώνες**, οι οποίοι γίνονταν κάθε 4 χρόνια στην **Ολυμπία** και έπαιρναν μέρος μόνο Έλληνες. Στη διάρκειά τους σταματούσαν οι πόλεμοι, για να φθάνουν οι αντιπροσωπείες των πόλεων στην Ολυμπία χωρίς κίνδυνο. Οι νικητές στεφανώνονταν με κλαδί αγριελιάς και οι συμπολίτες τους γκρέμιζαν ένα μέρος του τείχους της πόλης τους, για να τους υποδεχθούν.
- ❖ Άλλο σημείο συνάντησης όλων των Ελλήνων ήταν τα **μαντεία**. Στην ανάγκη τους να προβλέψουν το μέλλον οι πολίτες κατέφευγαν συχνά σε αυτά. Το πιο ονομαστό ήταν το **μαντείο των Δελφών**, που ήταν αφιερωμένο στον Απόλλωνα και έδινε τους χρησμούς του με την Πυθία, οι χρησμοί της οποίας ήταν αμφίσημοι (= ερμηνεύονταν με δύο διαφορετικούς τρόπους) .
- ❖ Τέλος, συνδετικό κρίκο αποτέλεσαν και οι **Αμφικτιονίες**, δηλαδή ενώσεις που σχημάτιζαν οι πόλεις γύρω από ένα μαντείο, για να φροντίζουν τη λειτουργία και την ασφάλειά του. Σημαντικότερη στην αρχαιότητα ήταν η αμφικτιονία των Δελφών.

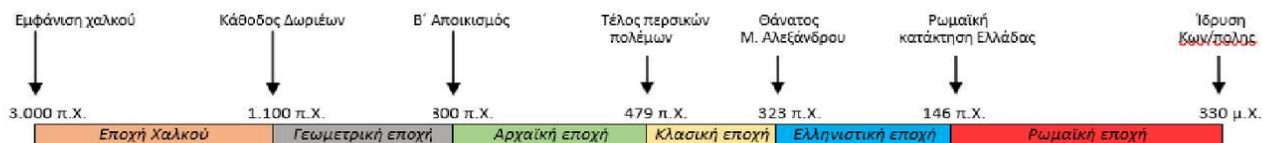
Τα γράμματα κατά την αρχαϊκή εποχή

- ❖ Εμφανίζονται νέα είδη λόγου (διδασκτικό έπος, λυρική ποίηση, επιστημονικός λόγος)
- ❖ **Στο διδασκτικό έπος** ξεχωρίζει ο **ΗΣίοδος**. Στο έργο του «Έργα και Ημέρες» εξιστορεί τη δημιουργία του κόσμου, την επικράτηση των θεών του Ολύμπου και δίνει οδηγίες για ειρηνική και ηθική ζωή.
- ❖ **Στη λυρική ποίηση** ξεχωρίζουν ο **Σιμωνίδης**, ο **Αλκαίος** και η **Σαπφώ**. Στα ποιήματά τους, που τραγουδούσαν με συνοδεία μουσικής, εξέφραζαν συναισθήματα χαράς, λύπης και έρωτα, υμνούσαν τους θεούς, τους αθλητές για τις νίκες τους και τους στρατιώτες για τα κατορθώματά τους και επαινούσαν αρετές ή σατίριζαν ελαττώματα των ανθρώπων.
- ❖ **Στον επιστημονικό λόγο** ξεχωρίζουν ο **Θαλής**, ο **Πυθαγόρας**, ο **Αναξίμανδρος** και ο **Ηράκλειτος**. Αυτοί εξηγούν λογικά, όχι μυθικά, τον κόσμο και τα φυσικά φαινόμενα δίνοντας ώθηση στις επιστήμες (Μαθηματικά, γεωγραφία, μετεωρολογία, αστρονομία, φιλοσοφία).

Η τέχνη κατά την αρχαϊκή εποχή

- ❖ Οικοδομούνται οι πρώτοι ναοί από πέτρα και μάρμαρο. Αποτελούνται από τον **πρόναο**, τον **σηκό** (κυρίως δωμάτιο) και τον **οπισθόδομο** και θυμίζουν μυκηναϊκό μέγαρο. Μια **κιονοστοιχία** γύρω τους (= **το πετρό**) τους κάνει μεγαλοπρεπείς και εντυπωσιακούς. **Οι κίονες** έχουν δύο ρυθμούς **τον δωρικό και τον ιωνικό**. Ο **δωρικός** ρυθμός είναι κοντός, βαρύς και αυστηρός, ενώ **Ιωνικός** ρυθμός είναι ψηλότερος και κομψότερος με πλούσια διακόσμηση και έλικες στο κιονόκρανο. Τέλος, αρχιτεκτονικά γλυπτά με λιοντάρια και μυθολογικά θέματα διακοσμούν το πάνω μέρος των ναών (= **αέτωμα**).
- ❖ Δημιουργούνται τα πρώτα μεγάλα αγάλματα θεών, ανθρώπων, ζώων και μυθικών τεράτων (π.χ. σφίγγες). Τα πιο γνωστά είναι **οι κούροι και οι κόρες**. **Οι κούροι** ήταν συνήθως **νεαροί άνδρες** όρθιοι, γυμνοί με γερό σώμα και πλούσια κόμη. **Οι κόρες** ήταν συνήθως **νεαρές γυναίκες** όρθιες, κομψές, καλοχτενισμένες με πολλά κοσμήματα. Όλες οι μορφές στέκουν ακίνητες, με μόνο σημάδι κίνησης την προβολή του αριστερού ποδιού ή το λύγισμα των χεριών.

- ❖ Ανθεί η **κεραμική**. Η γεωμετρική διακόσμηση δίνει τη θέση της στη διακόσμηση με σκηνές από την καθημερινή ζωή, τους μύθους και τη θρησκεία. Επικρατούν δύο νέες τεχνικές στη διακόσμηση: α) **Ο μελανόμορφος ρυθμός** με ολόμαυρες μορφές χαραγμένες στην κοκκινωπή επιφάνεια των αγγείων, β) **Ο ερυθρόμορφος ρυθμός** με κόκκινες μορφές στη μαύρη επιφάνεια των αγγείων.
- ❖ Ανθίζουν επίσης η μεταλλοτεχνία, η μικροτεχνία, τα ειδώλια από πηλό ή χαλκό και οι επιτύμβιες στήλες, που φανερώνουν την ευημερία και το καλό γούστο.

Είμαστε εδώ

Ερωτήσεις

1. Ποιοι κοινοί δεσμοί ενίσχυσαν την ενότητα των Ελλήνων και την ιδέα ότι ανήκουν στον ίδιο λαό;
2. Τι γνωρίζετε για τους ολυμπιακούς αγώνες της αρχαιότητας;
3. Ποιο ήταν το πιο γνωστό μαντείο της αρχαιότητας και τι γνωρίζετε γι' αυτό;
4. Ποια νέα είδη λόγου διαδέχονται τα ομηρικά ηρωικά έπη της γεωμετρικής εποχής και ποιοι είναι οι κυριότεροι δημιουργοί τους;
5. Να περιγράψετε την αρχιτεκτονική ενός ναού της αρχαϊκής εποχής. Ποια είναι τα μέρη που τον αποτελούν; Ποιοι είναι οι 2 ρυθμοί κίωνων στις κιονοστοιχίες των ναών και ποιες οι μεταξύ τους διαφορές;
6. Τι ήταν οι κούροι και οι κόρες; Ποια τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους;
7. Ποιες δύο νέες τεχνικές στη διακόσμηση των αγγείων εφευρέθηκαν κατά την αρχαϊκή εποχή; Ποιες οι μεταξύ τους διαφορές;
8. Αναζητήστε στο διαδίκτυο πληροφορίες για το αρχαϊκό μειδίαμα και γράψτε μία παράγραφο γι' αυτό.
9. Αναζητήστε στο διαδίκτυο έναν αμφίσημο χρησμό της Πυθίας και γράψτε τον στο τετράδιο.
10. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τα δελφικά παραγγέλματα και γράψτε στο τετράδιό σας 10 από αυτά και τη μετάφρασή τους.

Αναπαράσταση αρχαίας Ολυμπίας

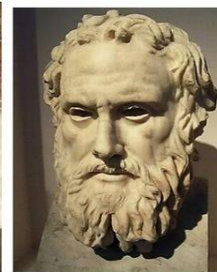
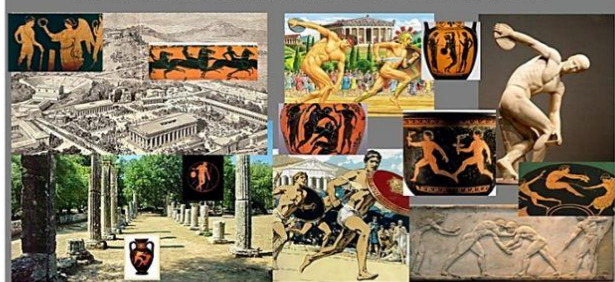

Μακέτα ιερού χώρου Δελφών

Το μαντείο των Δελφών

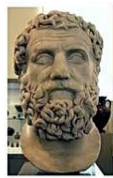
ΑΡΧΑΙΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Ο Ησίοδος

Η Πυθία καθώς δίνει χρισμό

Οι ποιητές

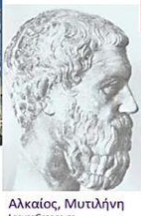
Αρχίλοχος, Πάρος
Ρωμαϊκό αντίγραφο,
~2^{ος} αι. μ.Χ.
[https://el.wikipedia.org/wiki/](https://el.wikipedia.org/wiki/Αρχίλοχος)

Σιμωνίδης, Κέα

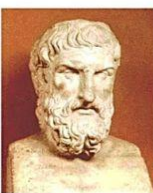

Σαπφώ, Μυτιλήνη
[https://www.lesvosvacations.com/](https://www.lesvosvacations.com/lesvos.htm)

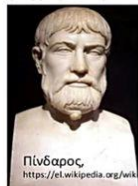
Αλκμάν, Σπάρτη

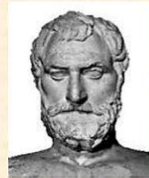
Αλκαίος, Μυτιλήνη
[LesvosGreece.gr](https://www.lesvosvacations.com/lesvos.htm)

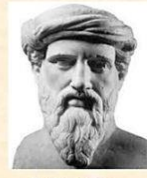
Μίμνερμος, Κολοφώνια

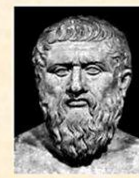
Πίνδαρος,
[https://el.wikipedia.org/wiki/](https://el.wikipedia.org/wiki/Πίνδαρος)

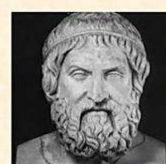
Θαλής

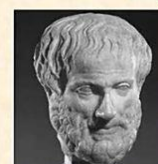
Πυθαγόρας

Αναξίμενης

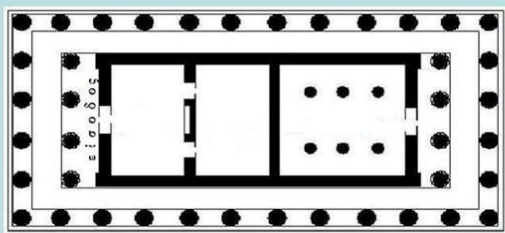
Ηράκλειτος

Αναξίμανδρος

Ελληνικός ναός της Αρχαϊκής Εποχής

Με βάση τη δεύτερη παράγραφο στη σελίδα 65 του βιβλίου σας, να τοποθετήσετε (τράβηξε και σύρε) τα μέρη του ναού στη σωστή θέση πάνω στην κάτοψη του ναού.

πρόναος

σηκός

οπισθόδομος

πτερόν

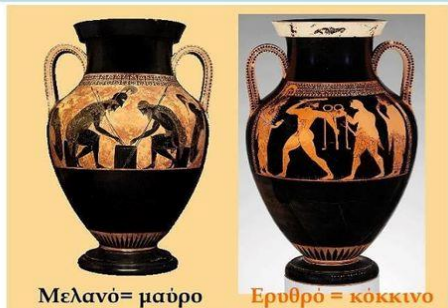

Αέτωμα

ιωνικός

δωρικός

Μελανό= μαύρο

Ερυθρό= κόκκινο

Μελανόμορφα και ερυθρόμορφα αγγεία

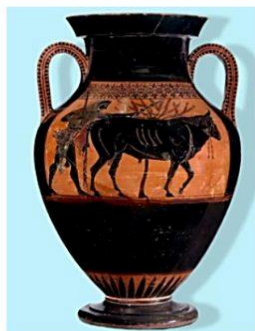
Άγαλμα Σφίγγας

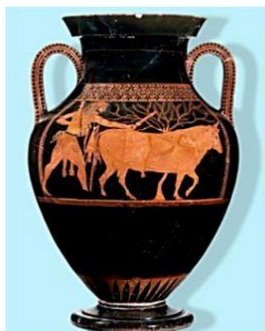
Κούρος και Κόρη

Κεφαλή εφήβου με το αρχαϊκό μείδιμα

Μελανόμορφο

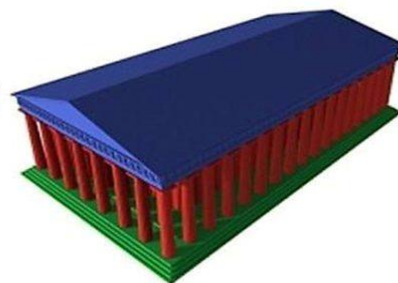
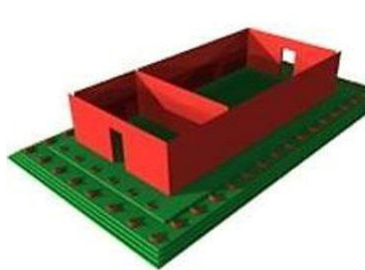
Ερυθρόμορφο

Δωρικός ναός αρχαϊκής εποχής

Ιωνικός ναός αρχαϊκής εποχής

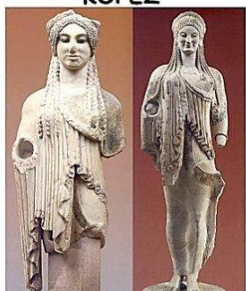

Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός ναού αρχαϊκής εποχής

ΚΟΥΡΟΙ

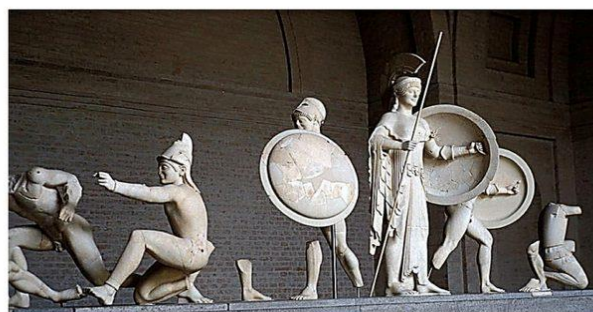
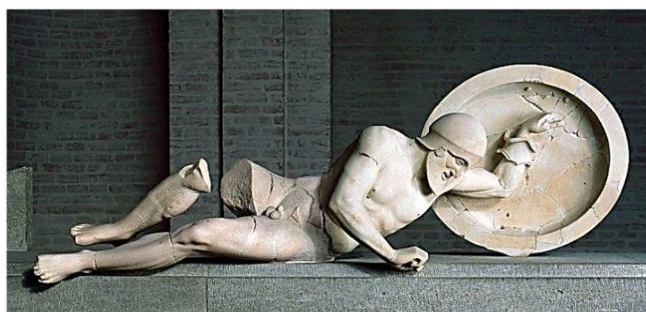
ΚΟΡΕΣ

Κούροι και κόρες (επιχρωματισμένοι/ες και μη)

Επιτύμβιες στήλες

Γλυπτά αρχαϊκής εποχής από το αέτωμα του ναού της Αφαίας Αθηνάς στην Αίγινα

Πέρσες και Έλληνες: δύο κόσμοι συγκρούονται (σελ. 57-59)

Το περσικό κράτος

Σχεδιάγραμμα

- Οι Πέρσες ήταν ένας από τους ινδοευρωπαϊκούς λαούς. Η κοιτίδα τους ήταν η περιοχή μεταξύ της Μεσοποταμίας και της Ινδίας.
- Το περσικό κράτος ιδρύθηκε **τον 6^ο αι. π.Χ.** από τον **Κύρο τον Α΄** και γρήγορα εξελίχθηκε σε μια πολυεθνική αυτοκρατορία, η οποία κατέκτησε όλους τους γύρω λαούς (χάρτης σχολικού βιβλίου σελ. 57).
- Το περσικό κράτος ήταν διαιρεμένο σε διοικητικές περιφέρειες, τις **σατραπείες**.

Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας – Η Ιωνική Επανάσταση

- Οι Έλληνες των παραλίων της Μικράς Ασίας είχαν αναπτύξει ένα σημαντικό πολιτισμό καθώς και έντονες εμπορικές δραστηριότητες.
- Τον 6^ο αι. π.Χ. οι Πέρσες τους υπέταξαν και τους υποχρέωσαν να πληρώνουν βαρύ φόρο.
- Η περσική κατοχή και η βαριά φορολογία οδήγησαν τους Έλληνες σε οικονομικό μαρασμό και γι' αυτό **το 499 π.Χ.** όλες **οι πόλεις της Ιωνίας** οργάνωσαν επανάσταση κατά των Περσών. Ζήτησαν μάλιστα βοήθεια από τους Έλληνες της Ελλάδας και οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς τους έστειλαν 25 πλοία.
- Η επανάσταση τελικά απέτυχε. Οι Πέρσες νίκησαν τους Έλληνες στη **ναυμαχία της Λάδης το 494 π.Χ.** και κατέστρεψαν ολοκληρωτικά τη **Μίλητο**, η οποία είχε πρωταγωνιστικό ρόλο στην επανάσταση.

Οι δύο πρώτες εκστρατείες των Περσών κατά της Ελλάδας

Η εκστρατεία του Μαρδόνιου (492 π.Χ.)

- Με αφορμή την Ιωνική επανάσταση και τη συμμετοχή της Ελλάδας σε αυτήν, οι Πέρσες οργάνωσαν εκστρατεία το 492 π.Χ. κατά της Ελλάδας **με στρατηγό τον Μαρδόνιο**.
- Αφού πέρασαν τον Ελλήσποντο και τη Θράκη, κατευθύνθηκαν προς τη Μακεδονία, αλλά μια μεγάλη θαλασσοταραχή **στον Άθω** κατέστρεψε ολοσχερώς τον περσικό στόλο και έτσι η εκστρατεία έληξε πρόωρα.

Η εκστρατεία του Δάτη και του Αρταφέρνη (490 π.Χ.) και η μάχη του Μαραθώνα

- Ο Πέρσης **Βασιλιάς Δαρείος** δεν είχε ξεχάσει τη βοήθεια της Αθήνας και της Ερέτριας προς τους Ίωνες και ήθελε να τις τιμωρήσει. Γι' αυτό οργάνωσε το 490 π.Χ. μια νέα εκστρατεία **με στρατηγούς τον Δάτη και τον Αρταφέρνη**.
- Ο περσικός στρατός έφτασε στην Ερέτρια την οποία και κατέστρεψε. Στη συνέχεια στρατοπέδευσε στην περιοχή **του Μαραθώνα**.
- Οι Έλληνες, με στρατηγό **τον Αθηναίο Μιλτιάδη**, αποφάσισαν να αντιμετωπίσουν τους Πέρσες εκεί. Τον ελληνικό στρατό αποτελούσαν 10.000 Αθηναίοι και 1.000 Πλαταιείς.
- Ο Μιλτιάδης εφάρμοσε **μια πανέξυπνη στρατηγική**. Ενίσχυσε τα άκρα του ελληνικού στρατού και με αυτό τον τρόπο παρέσυρε τους Πέρσες στο κέντρο του ελληνικού στρατού και μετά τους περικύκλωσε. Νωρίτερα φρόντισε να τοποθετήσει τους στρατιώτες του σε κατηφορικό έδαφος, ώστε να τρέξουν με ορμή προς τον εχθρό.
- Όσοι Πέρσες δεν σκοτώθηκαν, υποχώρησαν πανικόβλητοι και έτσι αποδείχθηκε ότι η περσική αυτοκρατορία δεν ήταν μια ανίκητη δύναμη, όπως πίστευαν οι Έλληνες μέχρι τότε.
- Επίσης, αποδείχθηκε ότι το στρατηγικό σχέδιο και η ευφυΐα παίζουν σημαντικότερο ρόλο από το πλήθος ενός στρατεύματος.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ – Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ερωτήσεις

1. Τι γνωρίζουμε για τους Πέρσες και το περσικό κράτος;
2. Ποιες δραστηριότητες είχαν αναπτύξει οι Έλληνες της Μικράς Ασίας; Από ποιους κατακτήθηκαν κατά τον 6^ο αιώνα π.Χ.;
3. Ποιες ήταν οι αιτίες της Ιωνικής Επανάστασης; Πώς εξελίχθηκε και ποια ήταν η έκβασή της;
4. Για ποιο λόγο οι Αθηναίοι έσπευσαν να βοηθήσουν τους Έλληνες της Μ. Ασίας; Συμβουλευτείτε τη 2η πηγή στη σελ.58.
5. Πότε και με ποιον αρχηγό έγινε η πρώτη εκστρατεία των Περσών κατά της Ελλάδας; Ποια ήταν η κατάληξή της;
6. Πότε και με ποιους αρχηγούς έγινε η δεύτερη εκστρατεία των Περσών κατά της Ελλάδας; Ποια ήταν η δικαιολογία που χρησιμοποίησαν οι Πέρσες;
7. Πώς εξελίχθηκε και με ποιο στρατιωτικό γεγονός έληξε η δεύτερη εκστρατεία των Περσών;
8. Ποιο ήταν το στρατηγικό σχέδιο του Μιλτιάδη στη μάχη του Μαραθώνα;
9. Γιατί η μάχη του Μαραθώνα έχει τεράστια ιστορική σημασία;
10. Αναζητήστε στο διαδίκτυο ποιος ήταν ο Φειδιππίδης. Τι γίνεται σήμερα προς τιμή του;

Η Ιωνική Επανάσταση και οι δύο πρώτες εκστρατείες των Περσών στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ
Εικόνες

Η Ιωνική Επανάσταση

Αναπαράσταση της αρχαίας Μιλήτου

Έφιππος σατράπης σε μάχη

Ο στρατηγός Μαρδόνιος

Ο βασιλιάς Δαρείος

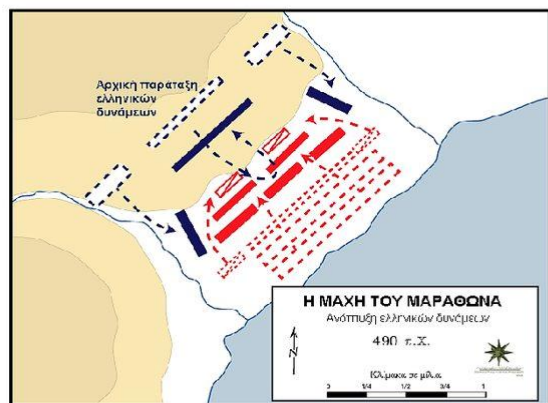
492 π.Χ. – Η πρώτη εκστρατεία

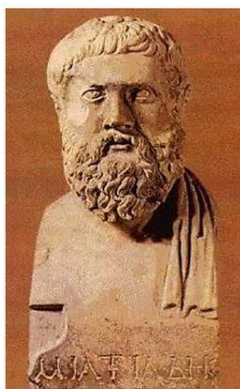
Ο στρατηγός Αρταφέρνης

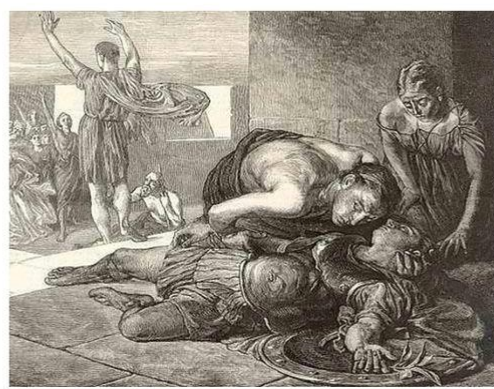
Η ναυμαχία στο νησάκι «Λάδη» κοντά στη Μίλητο της Μ. Ασίας

Η μάχη του Μαραθώνα και η στρατηγική του Μιλτιάδη

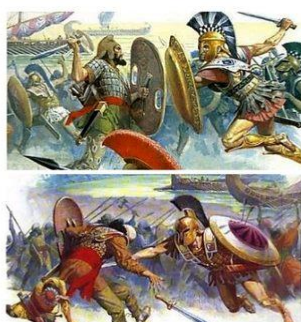
Ο Μιλτιάδης

Ο Φειδιππίδης πέφτει νεκρός μετά την ανακοίνωση της νίκης στον Μαραθώνα

Η απόσταση που διέσχισε ο Φειδιππίδης (43 χλμ.)

Η Έλληνες επιτίθενται με ορμή λόγω του κατηφορικού εδάφους

Νόμισμα 2 ευρώ του 2010 για τα 2.500 χρόνια από τη μάχη του Μαραθώνα.

Ψηφιακή αναπαράσταση της μάχης στο : <https://www.youtube.com/watch?v=ITMYQVhf5Fo&t=137s>

Η οριστική απομάκρυνση της περσικής επίθεσης (σελ. 60-62)

Σχεδιάγραμμα

Η εκστρατεία του Ξέρξη – Η μάχη των Θερμοπυλών – Η ναυμαχία στο Αρτεμίσιο

- **Ο γιος του Δαρείου, ο Ξέρξης**, ήταν αποφασισμένος να πάρει εκδίκηση για την ήττα των Περσών στον Μαραθώνα. Οργάνωσε έτσι μια τεράστια στρατιωτική δύναμη με σκοπό την οριστική υποταγή των Ελλήνων.
- Οι Έλληνες πανικοβλήθηκαν όταν έμαθαν το μέγεθος της περσικής πολεμικής προετοιμασίας, αλλά αποφάσισαν να την αντιμετωπίσουν ενωμένοι.
- **Ο Ξέρξης** ξεκίνησε την εκστρατεία του **το 480 π.Χ.** και υπέταξε χωρίς να βρει καμία αντίσταση όλη τη βόρεια Ελλάδα και τη Θεσσαλία.
- Οι Έλληνες, με αρχηγό **τον βασιλιά των Σπαρτιατών Λεωνίδα**, σταμάτησαν την πορεία των Περσών **στο στενό των Θερμοπυλών**. Εκεί ο Ξέρξης ζήτησε από τον Λεωνίδα να παραδώσει τα όπλα, όμως ο Σπαρτιάτης βασιλιάς είπε την περίφημη φράση αντίστασης «**μολών λαβέ**» (= έλα να τα πάρεις) προκαλώντας την έναρξη της μάχης.
- Οι Πέρσες δεν μπόρεσαν να κάμψουν την αντίσταση των Ελλήνων παρά μόνο όταν ένας Έλληνας, κάτοικος της περιοχής, ο **Εφιάλτης**, τους υπέδειξε ένα κρυφό μονοπάτι με το οποίο περικύκλωσαν τελικά τους Έλληνες.
- **Ο Λεωνίδα** παρέμεινε μαζί με **300 Σπαρτιάτες** και **700 Θεςπιείς** στις **Θερμοπύλες** όπου αγωνίστηκαν μέχρι τέλους, αφήνοντας ένα μοναδικό παράδειγμα ηρωισμού και ανδρείας.
- Παράλληλα με τη μάχη στις Θερμοπύλες διεξήχθη **η ναυμαχία στο Αρτεμίσιο** της Β. Εύβοιας στην οποία Έλληνες και Πέρσες είχαν ίσες απώλειες. Οι Έλληνες, όμως στη συνέχεια, αν και νικούσαν, αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν προς τη Σαλαμίνα, όταν έμαθαν το αποτέλεσμα της μάχης των Θερμοπυλών.

Η ναυμαχία της Σαλαμίνας

- Οι Πέρσες κατευθύνθηκαν ανενόχλητοι προς **την Αθήνα** την οποία και **κατέλαβαν**. Οι Αθηναίοι ωστόσο, ακολουθώντας το σχέδιο **του στρατηγού Θεμιστοκλή**, είχαν αδειάσει την πόλη.
- **Ο ελληνικός στόλος** μετά από πρόταση του **Θεμιστοκλή** παρατάχθηκε **στα στενά της Σαλαμίνας** με σκοπό να παρασυρθεί εκεί ο περσικός στόλος και να γίνει εκεί η οριστική αναμέτρηση.
- Τελικά οι δύο στόλοι συγκρούστηκαν **τον Σεπτέμβριο του 480 π.Χ. στη Σαλαμίνα**, όπου οι Πέρσες, αδυνατώντας να παρατάξουν και να απλώσουν τον μεγάλο και αργοκίνητο στόλο τους, υπέστησαν ολοκληρωτική συντριβή από τον πολύ λιγότερο αλλά πολύ πιο ευκίνητο ελληνικό στόλο.
- **Το ευφυές σχέδιο του Θεμιστοκλή θριάμβευσε** και οι Πέρσες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν για τρίτη φορά ηττημένοι την Ελλάδα.

Η μάχη των Πλαταιών - Η ναυμαχία της Μυκάλης

- Ο Ξέρξης άφησε στην Ελλάδα ένα μέρος του περσικού στρατού με στρατηγό **τον Μαρδόνιο**, για να συνεχίσει τον πόλεμο.
- Ο Μαρδόνιος το 479 π.Χ., αφού κατέκτησε πάλι την Αθήνα (άδεια και αυτή τη φορά), βάδισε προς τις **Πλαταιές**.
- Εκεί αντιμετώπισε τους Έλληνες, οι οποίοι με αρχηγό **τον Σπαρτιάτη Πausανία** πέτυχαν λαμπρή νίκη.
- Την ίδια μέρα λέγεται ότι **ο Λεωτυχίδης** κατέστρεψε και τα τελευταία απομεινάρια του περσικού στόλου στα ανοικτά της **Μυκάλης** (κοντά στη Σάμο), καθώς αυτά επέστρεφαν στην Περσία με αρχηγό τον Τιγράνη, και στη συνέχεια έκανε απόβαση με νικηφόρα μάχη στη Μυκάλη, απελευθερώνοντας δεκάδες ελληνικές (ιωνικές) πόλεις.

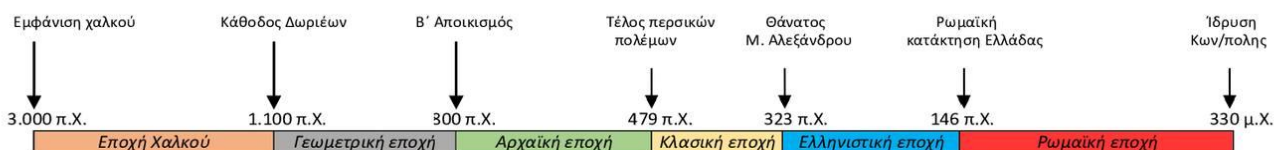
Οι συνέπειες των Περσικών Πολέμων

- Η επεκτατική πολιτική των Περσών προς την Ελλάδα και γενικά προς τη Δύση ματαιώθηκε.
- Πολλές ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας απελευθερώθηκαν.
- Οι νίκες τόνωσαν την αυτοπεποίθηση των Ελλήνων, οι οποίοι προχώρησαν σε μια εποχή ασύγκριτης προόδου.

Ερωτήσεις

1. Πότε, πώς, με ποιο σκοπό και από ποιον οργανώθηκε η τρίτη εκστρατεία των Περσών κατά της Ελλάδας; Ποια στάση αποφάσισαν να κρατήσουν οι Έλληνες απέναντι σε αυτή την εξέλιξη;
2. Πώς εξελίχθηκε η πορεία των Περσών στην Ελλάδα και ποιο ήταν το πρώτο σημείο όπου αντιμετώπισαν τους Έλληνες;
3. Πώς εξελίχθηκε και πώς κατέληξε η μάχη των Θερμοπυλών; Ποιοι ήταν οι κύριοι πρωταγωνιστές της;
4. Τι γνωρίζετε για τη ναυμαχία στο Αρτεμίσιο;
5. Τι γνωρίζετε για τη ναυμαχία της Σαλαμίνας;
6. Πότε και με ποιες πολεμικές συγκρούσεις τελείωσαν οι περσικοί πόλεμοι; Ποιοι επικράτησαν σε αυτές; Ποιοι ήταν οι κύριοι πρωταγωνιστές;
7. Ποιες ήταν οι συνέπειες των περσικών πολέμων;
8. Ποιος ήταν ο Εφιάλτης; Με ποιες σημασίες χρησιμοποιούμε σήμερα τη λέξη;
9. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τι ήταν τα επιγράμματα και γράψτε 3-5 σειρές γι' αυτά. Ποια είναι τα 2 πιο γνωστά;

Η οριστική απομάκρυνση της περσικής επίθεσης στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

Ανακεφαλαιωτικός πίνακας με τα σημαντικότερα γεγονότα των Περσικών Πολέμων.

Χρονολογία	Τοποθεσία	Πρωταγωνιστής/-ές των Ελλήνων	Πρωταγωνιστής/-ές των Περσών	Είδος πολεμικής σύγκρουσης	Νικητής
494 π.Χ.	Λάδη	Ίωνες	Δαρείος	Ναυμαχία	Πέρσες
490 π.Χ.	Μαραθώνας	Μιλτιάδης	Δάτης & Αρταφέρνης	Πεζομαχία	Έλληνες
480 π.Χ.	Θερμοπύλες	Λεωνίδα	Ξέρξης	Πεζομαχία	Πέρσες
480 π.Χ.	Αρτεμίσιο	Ευρυβιάδης	Μεγαβάτης	Ναυμαχία	Έλληνες
480 π.Χ.	Σαλαμίνα	Θεμιστοκλής	Ξέρξης	Ναυμαχία	Έλληνες
479 π.Χ.	Πλαταιές	Παυσανίας	Μαρδόνιος	Πεζομαχία	Έλληνες
479 π.Χ.	Μυκάλη	Λεωτυχίδης	Τιγράνης	Ναυμαχία & Πεζομαχία	Έλληνες

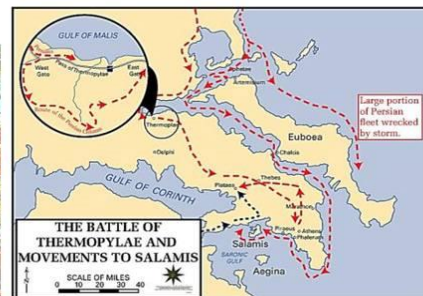
Εικόνες

Η τρίτη εκστρατεία των Περσών (480 π.Χ.)

Η μάχη στα στενά των Θερμοπυλών

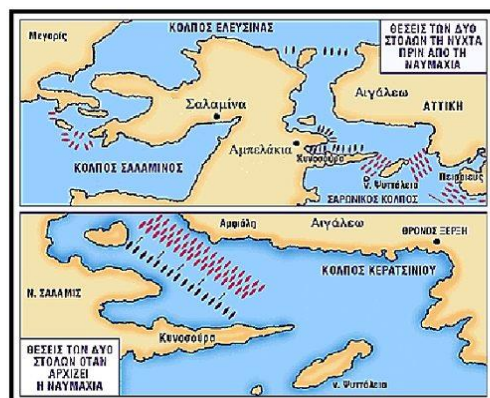

Το σημείο της μάχης των Θερμοπυλών και οι κινήσεις των δύο αντιπάλων μετά τη ναυμαχία στο Αρτεμίσιο

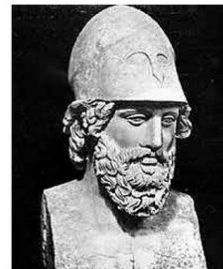

Ο Πέρσης βασιλιάς Ξέρξης Α΄ Ο βασιλιάς της Σπάρτης Λεωνίδα

Τοποθεσία Θερμοπυλών και Αρτεμίσου

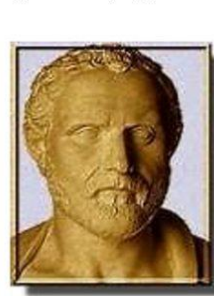
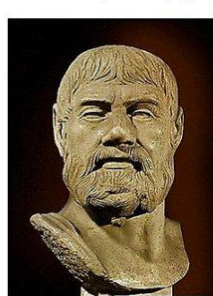

Το σημείο σύγκρουσης στη Σαλαμίνα και οι κινήσεις των δύο στόλων

Η αποφασιστική κίνηση στη ναυμαχία της Σαλαμίνας

Αθηναϊκή τριήρης σε ναυμαχία Ο Θεμιστοκλής

Η πορεία του Μαρδόνιου μετά την ήττα στις Πλαταιές
κι η πορεία του Ελληνικού στόλου προς τη Μυκάλη

Ο Πausανίας

Ο Λεωτυχίδης

για όσους έπεσαν στις Θερμοπύλες

*Ὁ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.*

(Διαβάτη, μήνυμα να πας στους Λακεδαιμόνιους:
σ' αυτήν εδώ τη γη πέσαμε και κοιτόμαστε στο νόμο τους πιστοί.)

(Μτφρ. Ηλίας Σπυρόπουλος)

και για τους Μαραθωνομάχους

*Ελλήνων προμαχοῦντες Αθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.*

(Υπέρ των Ελλήνων οι Αθηναίοι μαχόμενοι στο Μαραθώνα
συνέτριψαν τη δύναμη των χρυσοφόρων Μήδων.)

(Μτφρ. Θ.Κ. Στεφανόπουλος)

Επιγράμματα για όσους έπεσαν στις Θερμοπύλες
Ο τρίτοδας των Δελφών. Κατασκευάστηκε από τα λάφυρα που πήραν οι Έλληνες μετά τη νίκη στις
Πλαταιές προς τιμή του θεού Απόλλωνα

Η θέση του τρίτοδα των Δελφών

Το μνημείο των Θερμοπυλών

Μνημείο Σαλαμινομάχων

Η μάχη των Θερμοπυλών: <https://www.youtube.com/watch?v=2yZmiut1yGg>

Η ναυμαχία της Σαλαμίνας: <https://www.youtube.com/watch?v=J3fBw-WbNvM>

Συλλεκτικά νομίσματα των 10 ευρώ του 2020 για τα 2.500 χρόνια από τη μάχη των Θερμοπυλών και τη ναυμαχία της Σαλαμίνας

Η συμμαχία της Δήλου – Η συμμαχία όργανο της αθηναϊκής ηγεμονίας (σελ. 69-70)

Σχεδιάγραμμα

Η οργάνωση της Συμμαχίας

- ❖ Μετά τη νίκη των Ελλήνων κατά των Περσών οι πόλεις του Αιγαίου και της Ιωνίας φοβούνται την περσική απειλή και ζητούν προστασία από τη Σπάρτη και την Αθήνα.
- ❖ Τελικά συνάπτουν **Συμμαχία** με την Αθήνα το 478 π.Χ. Έδρα της είναι το νησί της **Δήλου**. Γι' αυτό ονομάζεται και **Συμμαχία της Δήλου**.
- ❖ Μέσα στη Συμμαχία η Αθήνα είναι η ισχυρότερη δύναμη. Όλοι οι σύμμαχοι συνεδριάζουν μία φορά το χρόνο και συνεισφέρουν είτε με πλοία και στρατό, είτε με φόρο, που τον καθόρισε δίκαια ο **Αριστείδης** (ο δίκαιος).
- ❖ Δέκα Αθηναίοι, οι **Ελληνοταμίες**, συγκέντρωναν τα χρήματα της Συμμαχίας στο κοινό ταμείο της που βρισκόταν στη **Δήλο**.
- ❖ Η Αθήνα σχεδίαζε τις πολεμικές επιχειρήσεις, αλλά οι συμμαχικές πόλεις ήταν αυτόνομες.

Ο Κίμων ενδυναμώνει τη Συμμαχία

- ❖ Το 471 π.Χ. ο **Κίμων**, γιος του ηγέτη της αριστοκρατικής παράταξης **Μιλτιάδη**, παίρνει την εξουσία στην Αθήνα και θέτει τρεις στόχους: α) τη **διεύρυνση της Συμμαχίας** της Δήλου, β) τη **συνέχιση του πολέμου** κατά των Περσών, και γ) τις **φιλικές σχέσεις με τη Σπάρτη**.
- ❖ Οι συμμαχικές πόλεις νικούν τους Πέρσες στη μάχη στον **Ευρυμέδοντα** ποταμό (467 π.Χ.) και η Συμμαχία της Δήλου κυριαρχεί πλέον στο Αιγαίο, φτάνοντας τις 400 πόλεις-μέλη.
- ❖ Κάποιοι συμμαχικές πόλεις, όμως, αρχίζουν να αντιδρούν λόγω της αλαζονικής συμπεριφοράς των Αθηναίων και προκαλούν εξεγέρσεις.
- ❖ Ο **Κίμων** καταπνίγει τις εξεγέρσεις και δείχνει ότι καμιά πόλη δεν μπορεί να αποχωρήσει από τη Συμμαχία χωρίς τη θέληση των Αθηναίων.

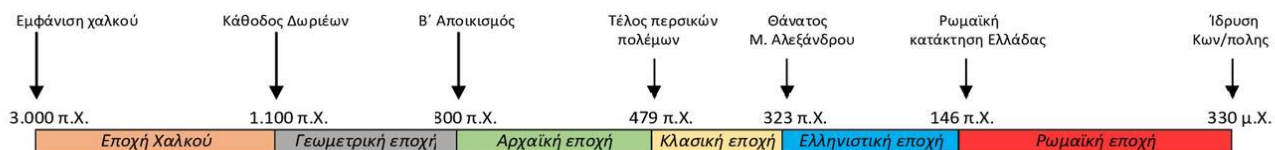
Η Συμμαχία όργανο της αθηναϊκής επέκτασης

- ❖ Οι πόλεις της Συμμαχίας με τον καιρό χάνουν την αυτονομία τους και η Συμμαχία μετατρέπεται σε **όργανο επιβολής της αθηναϊκής ηγεμονίας**.
- ❖ Το συμμαχικό ταμείο **μεταφέρεται από τη Δήλο στην Αθήνα**, οι σύμμαχοι δε συνεδριάζουν πια και οι **αποφάσεις λαμβάνονται μόνο από την Αθήνα**, η οποία ορίζει και τον φόρο των Συμμάχων.
- ❖ Το **449 π.Χ.** υπογράφεται η **Ειρήνη του Καλλία**, με την οποία **τελειώνουν οι ελληνοπερσικοί πόλεμοι** και οι Πέρσες **αναγνωρίζουν την αυτονομία των ελληνικών πόλεων του Αιγαίου και της Ιωνίας**. Έτσι η Συμμαχία δεν έχει πια λόγο ύπαρξης.
- ❖ Οι Αθηναίοι, όμως, τη συντηρούν για να μην χάσουν την ηγεμονική τους θέση.
- ❖ Αποδεικνύεται έτσι ότι η απόκρουση της περσικής απειλής ήταν απλά μια **πρόφαση** για τη δημιουργία της Συμμαχίας της Δήλου. Η **πραγματική αιτία** ήταν η επιθυμία των Αθηναίων **να επιβληθούν στις υπόλοιπες ελληνικές πόλεις**.

Ερωτήσεις

1. Ποιος ήταν ο λόγος ίδρυσης της Συμμαχίας της Δήλου; Ποια πόλη πρωταγωνίστησε στην ίδρυση;
2. Πώς λειτουργούσε η Συμμαχία της Δήλου και ποιες ήταν οι υποχρεώσεις των συμμάχων;
3. Ποιος από τους συμμάχους είχε από την αρχή ισχυρότερη θέση σε σχέση με τους άλλους και γιατί;
4. Πότε κυριάρχησε ο Κίμων στην Αθήνα; Ποιους στόχους είχε για τη Συμμαχία της Δήλου; Ποιους πέτυχε;
5. Γιατί άρχισαν να αντιδρούν κατά της Αθήνας οι σύμμαχοι; Πώς αντιμετώπισε ο Κίμων αυτές τις αντιδράσεις;
6. Με ποιες ενέργειες και από ποιο πρόσωπο μετατράπηκε οριστικά η Συμμαχία της Δήλου σε όργανο της πανελλήνιας αθηναϊκής ηγεμονίας;
7. Ποιο ήταν το περιεχόμενο της Ειρήνης του Καλλία και γιατί έπρεπε κανονικά να οδηγήσει σε διάλυση τη Συμμαχία της Δήλου;
8. Γιατί οι Αθηναίοι διατήρησαν τη Συμμαχία της Δήλου ακόμα και μετά την Ειρήνη του Καλλία;

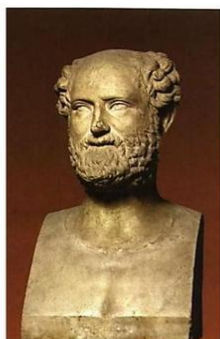
Η συμμαχία της Δήλου στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

Η συμμαχία της Δήλου

Αριστείδης ο «δίκαιος» Ο Κίμων (γιος του Μιλτιάδη)

Η θέση της Δήλου στον χάρτη

Αρχαία Δήλος

Οι εκστρατείες του Κίμωνα εναντίον των Περσών

Το δημοκρατικό πολίτευμα σταθεροποιείται – Ο Περικλής και το δημοκρατικό πολίτευμα (σελ. 71-72)

Σχεδιάγραμμα

Η πίστη στο δημοκρατικό πολίτευμα

- ❖ Μετά τους Περσικούς πολέμους στην Αθήνα κυριαρχούν δύο αντίπαλα κόμματα, το **αριστοκρατικό** και το **δημοκρατικό**.
- ❖ Το πολίτευμα, όμως, **γίνεται όλο και περισσότερο δημοκρατικό**, αφού ακόμα και οι ηγέτες των δύο κομμάτων, ο **Κίμων** (στο αριστοκρατικό κόμμα) και ο **Περικλής** μαζί με τον **Εφιάλτη** (στο δημοκρατικό), δέχονται να είναι **υπηρέτες της κοινότητας** και να ακολουθούν πιστά τις αποφάσεις του συνόλου.
- ❖ Μάλιστα ο **Κίμων** δέχεται χωρίς διαμαρτυρίες την απόφαση του λαού να τον εξορίσει το 461 π.Χ. (επειδή δέχτηκε να βοηθήσει στρατιωτικά τη Σπάρτη στην επανάσταση που έκαναν οι Είλωτες) και επανέρχεται στην Αθήνα το 449 π.Χ. για να δώσει την τελευταία μάχη κατά των Περσών στην Κύπρο, τους οποίους και νικά, αναγκάζοντάς τους να υπογράψουν **συνθήκη ειρήνης** (Ειρήνη του Καλλία).
- ❖ Αλλά και ο **Περικλής**, παρά τη δύναμη και τις εξουσίες που συγκέντρωσε πάνω του για πολλά χρόνια, σεβάστηκε απόλυτα τις δημοκρατικές αξίες.

Το πολιτικό πρόγραμμα του Περικλή

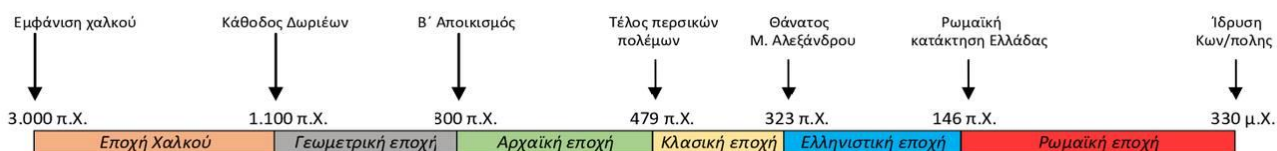
- ❖ Όταν ο Κίμων εξορίστηκε (461 π.Χ.), ο **Περικλής** μαζί με τον **Εφιάλτη** εκμεταλλεύτηκαν την απουσία αρχηγού στο αριστοκρατικό κόμμα και προσπάθησαν να κάνουν **ακόμα πιο δημοκρατικό** το πολίτευμα.
- ❖ Η κορύφωση αυτής της προσπάθειας ήταν η **αφαίρεση από τον Άρειο Πάγο** (που ήταν προπύργιο των αριστοκρατικών) **κάθε πολιτικής εξουσίας** καθώς και του **αποκλειστικού προνομίου της απονομής δικαιοσύνης**.
- ❖ Μετά τη δολοφονία του Εφιάλτη από τους αριστοκρατικούς, ο **Περικλής** γίνεται ο απόλυτος κυρίαρχος στην πολιτική ζωή της Αθήνας, και έτσι εφαρμόζει το **πολιτικό του πρόγραμμα** που ως βασικό **στόχο** έχει την **ισότητα** και την **ευτυχία όλων των πολιτών**.
- ❖ Τα **πολιτικά μέτρα** του Περικλή ήταν: **α) η μισθοφορία** (οικονομική ενίσχυση στους φτωχότερους πολίτες, ώστε να συμμετέχουν στην Εκκλησία του Δήμου), **β) η δυνατότητα στους φτωχούς να καταλαμβάνουν πολιτικά αξιώματα**, **γ) τα θεωρικά** (χρήματα του κράτους για δωρεάν είσοδο των απόρων στο θέατρο), και **δ) η ανοικοδόμηση μεγάλων δημόσιων έργων** για τη δημιουργία νέων **θέσεων εργασίας** και για τον **καλλωπισμό** της πόλης.
- ❖ Μετά την **Ειρήνη του Καλλία** με τους Πέρσες (449 π.Χ.) και την **Τριακονταετή Ειρήνη** με τη Σπάρτη (446 π.Χ.) η Αθήνα **κυριαρχεί απόλυτα στο Αιγαίο** και είναι ελεύθερη να μεγαλουργήσει στον πολιτισμό, στις τέχνες και στα γράμματα (**χρυσός αιώνας του Περικλή**).

Ερωτήσεις

1. Ποιες ήταν οι δύο κυρίαρχες πολιτικές παρατάξεις στην Αθήνα μετά το τέλος των Περσικών Πολέμων;
2. Ποιοι ήταν οι νέοι πρωταγωνιστές της πολιτικής ζωής στην Αθήνα μετά τον Μιλτιάδη και τον Θεμιστοκλή; Ποιο κοινό χαρακτηριστικό είχαν και οι δύο;
3. Από ποια γεγονότα και ποιες πράξεις αποδεικνύεται η πίστη του Κίμωνα και του Περικλή στο δημοκρατικό πολίτευμα;

4. Πότε και με ποια ευκαιρία κυριάρχησε η δημοκρατική παράταξη στην Αθήνα; Ποιος ήταν ο βασικός στόχος της και πώς τον εφάρμοσε;
5. Πώς έγινε κυρίαρχος ο Περικλής στην πολιτική ζωή της Αθήνας και ποιος ήταν ο βασικός στόχος του πολιτικού του προγράμματος;
6. Ποια μέτρα εφάρμοσε ο Περικλής στην Αθήνα, ώστε να ενισχύσει τη δημοκρατία και τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις της πόλης του;
7. Τι είδους συμφωνία υπογράφηκε μεταξύ Αθηναίων και Σπαρτιατών το 446 π.Χ. και πώς βοήθησε στην περαιτέρω ανάπτυξη της Αθήνας;
8. Αναζητήστε στο διαδίκτυο πληροφορίες για τον Εφιάλτη τον Αθηναίο. Για ποιο λόγο τον δολοφόνησαν; Γιατί το όνομά του συνδέθηκε με τους ανθρώπους που δημιουργούν σε κάποιους δυσάρεστες καταστάσεις;
9. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τα κυριότερα μνημεία που χτίστηκαν την εποχή του Περικλή.
10. Αναζητήστε στο διαδίκτυο ποιοι ήταν ο Φειδίας, ο Ικτίνος, ο Καλλικράτης και ο Πολύκλειτος και γράψτε λίγα λόγια για τον καθένα.

Η σταθεροποίηση της δημοκρατίας και η εποχή του Περικλή στη χρονογραμμή

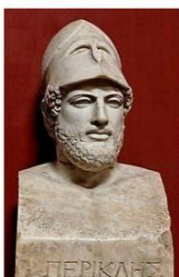

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Κίμων

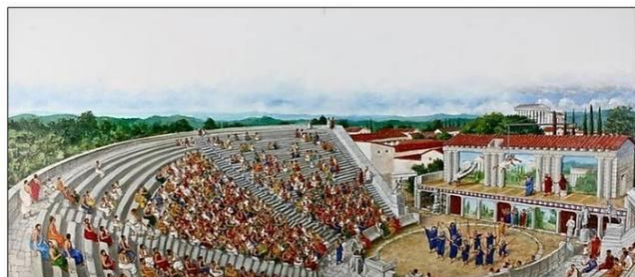
Περικλής

Μνημεία που χτίστηκαν την εποχή του Περικλή

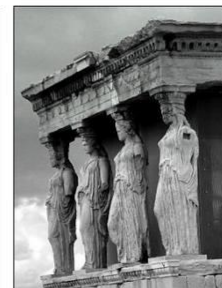
Το άγαλμα της θεάς Αθηνάς στον Παρθενώνα

Παρακολούθηση θεάτρου δωρεάν (θεωρικά)

Αγάλματα του 5^{ου} αιώνα π.Χ.

Οι Καρυάτιδες

Η λειτουργία του πολιτεύματος. Οι λειτουργίες (σελ. 73-74)

Σχεδιάγραμμα

- ❖ Με την κυριαρχία του **Περικλή** η **εξουσία του λαού (δημοκρατία)** ενισχύεται ακόμα περισσότερο.

Εκκλησία του Δήμου. Βουλή των Πεντακοσίων.

- ❖ Η Εκκλησία του Δήμου **παίρνει όλες τις σημαντικές αποφάσεις** και σε αυτήν συμμετέχουν **όλοι οι ελεύθεροι πολίτες της Αττικής**.
- ❖ Τα μέλη της Βουλής των Πεντακοσίων έχουν **ετήσια θητεία** και έχουν ως επιπλέον αρμοδιότητα **να προετοιμάζουν τους νόμους** που εκλέγει ή απορρίπτει η Εκκλησία του Δήμου.

Εννέα Άρχοντες. Δέκα στρατηγοί

- ❖ Τα αξιώματα των **Εννέα αρχόντων** γίνονται πλέον καθαρά **διακοσμητικά**.
- ❖ Αντίθετα οι **Δέκα στρατηγοί** γίνονται οι κυριότεροι ανώτατοι άρχοντες οι οποίοι φροντίζουν για την **ασφάλεια** της πόλης, την **εξωτερική πολιτική** και τη **διοίκηση του στρατού και του στόλου**.

Η Ηλιαία. Ο Άρειος Πάγος

- ❖ Η **Ηλιαία** είναι πια το ανώτατο δικαστικό σώμα της Αθήνας (πάνω και από τον Άρειο Πάγο), έχει **6.000 μέλη** με ετήσια θητεία και χωρίζεται σε **10 τμήματα** (όσα και οι φυλές της Αττικής).
- ❖ Ο **Άρειος Πάγος** πλέον δικάζει μόνο περιπτώσεις προμελετημένων φόνων και εμπρησμών.

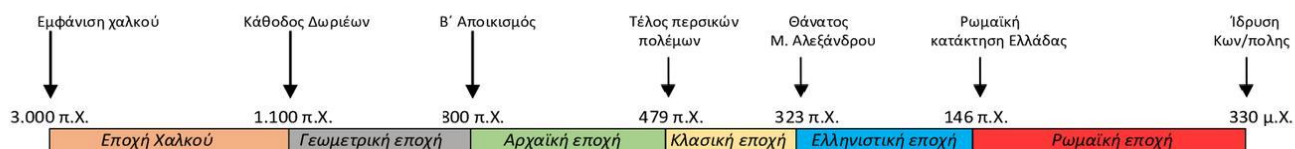
Οι λειτουργίες

- ❖ Η πόλη της Αθήνας είχε **αυξημένες ανάγκες σε χρήματα** λόγω των πολλών δραστηριοτήτων της (συντήρηση στόλου και στρατού, διεξαγωγή γιορτών και θεατρικών παραστάσεων, αποστολή πρεσβειών σε πανελλήνιες γιορτές).
- ❖ Με ένα φορολογικό σύστημα, τις **λειτουργίες**, υποχρεώνονταν οι πλουσιότεροι πολίτες **να προσφέρουν χρήματα** για όλες αυτές τις ανάγκες.
- ❖ Οι κυριότερες λειτουργίες ήταν: **α) η τριηραρχία** (συντήρηση ενός πολεμικού πλοίου - τριήρης), **β) η χορηγία** (δαπάνη για το ανέβασμα μιας θεατρικής παράστασης), **γ) η γυμνασιαρχία** (δαπάνη για τη διατροφή και την εκγύμναση αθλητών) και **δ) η εστίαση** (δαπάνη για την παράθεση δημοσίων γευμάτων σε περιόδους γιορτών ή αγώνων).
- ❖ Σε αυτούς που προσέφεραν υψηλά ποσά η Αθήνα απέδιδε τιμές και προνόμια.

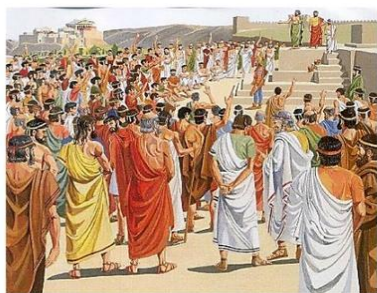
Ερωτήσεις

1. Προς ποια κατεύθυνση οδηγήθηκε το πολίτευμα της Αθήνας μετά την πολιτική αποδυνάμωση του Κίμωνα το 462 π.Χ.;
2. Ποιοι ήταν οι κυριότεροι θεσμοί του δημοκρατικού πολιτεύματος στα χρόνια του Περικλή;
3. Ποιες εξουσίες είχε η Εκκλησία του Δήμου στο δημοκρατικό πολίτευμα της εποχής του Περικλή και πώς λειτουργούσε; Ποιες επιπλέον αρμοδιότητες απέκτησε σε σχέση με παλιότερα;
4. Ποια ήταν η σημασία του θεσμού των Εννέα Αρχόντων στη δημοκρατία του Περικλή και ποια η σημασία του θεσμού των Δέκα Στρατηγών;
5. Πώς αναβαθμίστηκε η Ηλιαία στα χρόνια του Εφιάλτη και του Περικλή και πώς λειτουργούσε;
6. Γιατί η πόλη της Αθήνας είχε ανάγκη από χρήματα στα χρόνια της δημοκρατίας του Περικλή;
7. Με ποιον πρωτότυπο τρόπο κάλυπτε τις μεγάλες δαπάνες της η πόλη της Αθήνας και ποια πλεονεκτήματα είχε αυτός ο τρόπος;
8. Ποιες ήταν οι κυριότερες λειτουργίες της αθηναϊκής πολιτείας;
9. Ποια δυνατότητα προσέφερε η πόλη της Αθήνας στους πολίτες που έδιναν χρήματα για τις λειτουργίες;
10. Ποιους ονομάζουμε σήμερα «χορηγούς»;

Η ακμή της αθηναϊκής δημοκρατίας στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

Η εκκλησία του Δήμου

Η Βουλή των Πεντακοσίων

Αναπαράσταση του κτιρίου της Ηλιαίας

Τριήρης - πολεμικό πλοίο

Αναπαράσταση μνημείου 10 στρατηγών

Χορηγία

Τα αίτια και οι αφορμές του Πελοποννησιακού Πολέμου- Ο Αρχιδάμειος πόλεμος (σελ. 83-85)

Σχεδιάγραμμα

Τα αίτια του Πελοποννησιακού πολέμου

- Η σύγκρουση της Αθήνας και της Κορίνθου (συμμάχου της Σπάρτης) για την κυριαρχία στο Ιόνιο και την Αδριατική.
- Η διαφορά Αθήνας και Σπάρτης ως προς το πολίτευμα (δημοκρατία – αριστοκρατία) και τον τρόπο ζωής.

Οι αφορμές του Πελοποννησιακού πολέμου

- Η ανάμειξη των Αθηναίων στη διαμάχη της Κέρκυρας (αθηναϊκής συμμάχου) με την Κόρινθο (συμμάχου της Σπάρτης) για την Επίδαμνο (σημερινό Δυρράχιο).
- Η κίνηση της Κορίνθου να ωθήσει σε αποστασία από την Αθηναϊκή Συμμαχία την Ποτίδαια.
- Η απαγόρευση του Περικλή στους Μεγαρείς (συμμάχους της Σπάρτης) να αγκυροβολούν σε λιμάνια της Αθηναϊκής Συμμαχίας ως αντίποινα για την προηγούμενη ενέργεια της Κορίνθου.
- Μετά από αυτά οι Σπαρτιάτες αποφασίζουν να κηρύξουν τον πόλεμο στην Αθήνα το **431 π.Χ.**

Οι φάσεις του Πελοποννησιακού πολέμου

- **Α΄ φάση:** Αρχιδάμειος πόλεμος: 431-421 π.Χ.
- **Β΄ φάση:** Σικελική εκστρατεία: 415-413 π.Χ.
- **Γ΄ φάση:** Δεκελεικός πόλεμος: 413-404 π.Χ.

Τα κυριότερα γεγονότα του Αρχιδάμειου πολέμου

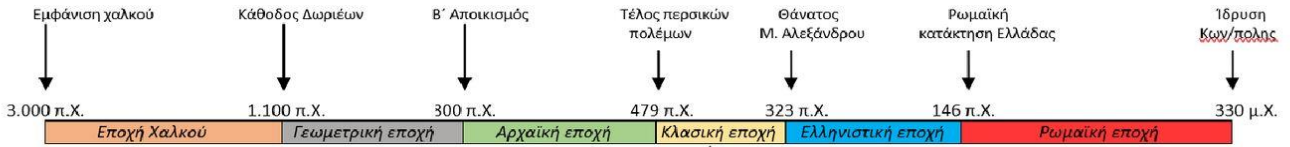
- **431 π.Χ.:** Εισβολή των Θηβαίων (συμμάχου της Σπάρτης) στην Πλάταια (σύμμαχο της Αθήνας).
- **430 – 429 π.Χ.: α)** Οι Σπαρτιάτες εισβάλουν με αρχηγό τον βασιλιά **Αρχίδαμο** στην Αττική, **β)** ο πληθυσμός της Αθήνας οχυρώνεται εντός των τειχών, **γ)** μολυσματική ασθένεια (λοιμός) αποδεκατίζει τον πληθυσμό της Αθήνας και σκοτώνει τον **Περικλή** το 429 π.Χ. **δ)** στην πολιτική της Αθήνας κυριαρχούν πλέον διάφοροι δημαγωγοί.
- **428 π.Χ.:** Η Λέσβος αποστατεί από την Αθηναϊκή Συμμαχία.
- **425 π.Χ.:** Οι Αθηναίοι καταλαμβάνουν το νησί Σφακτηρία απέναντι από την Πύλο της Μεσσηνίας και συλλαμβάνουν πολλούς Σπαρτιάτες. Οι Σπαρτιάτες αναγκάζονται να ζητήσουν ειρήνη, αλλά η πρότασή τους απορρίπτεται.
- **424 – 422 π.Χ.:** Οι Σπαρτιάτες καταλαμβάνουν την Αμφίπολη (πόλη της Μακεδονίας, σύμμαχο της Αθήνας) με στρατηγό τον **Βρασιίδα**. Οι Αθηναίοι στέλνουν στρατό με στρατηγό τον **Κλέωνα** και το 422 π.Χ. σκοτώνονται και οι δύο στρατηγοί στη μάχη.
- **421 π.Χ.:** Μετά το θάνατο και των δύο ηγετών υπογράφεται ειρήνη μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης για 50 χρόνια με πρωταγωνιστή στις διαπραγματεύσεις τον Αθηναίο στρατηγό και πολιτικό **Νικία** (Νικίειος Ειρήνη).

Ερωτήσεις

1. Ποια ήταν τα βαθύτερα αίτια του Πελοποννησιακού Πολέμου;
2. Ποια γεγονότα/εξελίξεις αποτέλεσαν τις αφορμές για την έναρξη του Πελοποννησιακού Πολέμου;
3. Ποια είναι τα χρονικά όρια του Πελοποννησιακού Πολέμου (έναρξη-λήξη) και σε ποιες επιμέρους φάσεις μπορεί να διαιρεθεί;
4. Ποια ήταν τα κυριότερα γεγονότα των τεσσάρων πρώτων χρόνων του Πελοποννησιακού Πολέμου (431-428 π.Χ.);
5. Ποια ήταν η πρώτη σημαντική νίκη των Αθηναίων κατά των Σπαρτιατών (χρόνος, τόπος, συνέπειες);
6. Σε ποια περιοχή μετέφεραν οι Σπαρτιάτες τη σύγκρουση με τους Αθηναίους; Ποιο αποτέλεσμα είχε η σύγκρουση σε αυτή την περιοχή;
7. Πότε και γιατί οδηγήθηκε στο τέλος της η πρώτη φάση του Πελοποννησιακού Πολέμου; Με ποια συνθήκη επισφραγίστηκε και τι προβλεπόταν σε αυτήν;
8. Εντοπίστε στο χάρτη της σελίδας 82 του βιβλίου τις πόλεις που αναφέρονται στο μάθημα και κυκλώστε τις.
9. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τον όρο «δημαγωγός». Τι σήμαινε αρχικά και ποια σημασία έχει σήμερα;

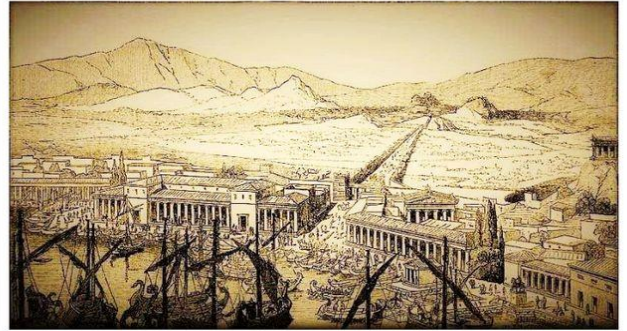
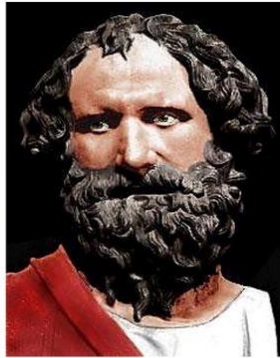
ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ – Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τα αίτια και οι αφορμές του Πελοποννησιακού Πολέμου- Ο Αρχιδάμειος πόλεμος

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Οι αντίπαλες συμμαχίες
Πελοποννησιακού Πολέμου

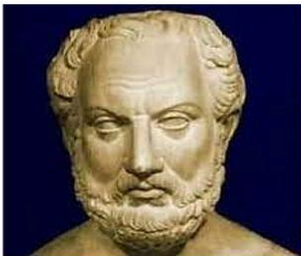
Ο Σπαρτιάτης βασιλιάς Αρχίδαμος

Ο Πειραιάς και τα Μακρά τείχη που
οδηγούσαν στην Αθήνα

Αναπαράσταση των τειχών της Αθήνας

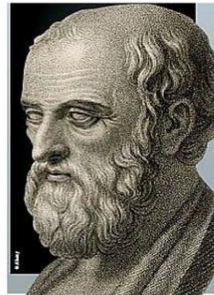
Τα Μακρά τείχη που προστάτευαν την Αθήνα και τον Πειραιά

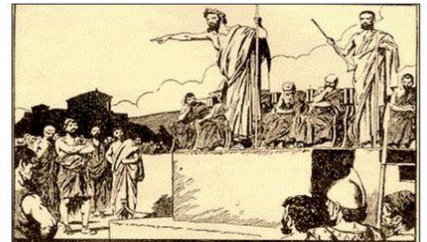
Ο Σπαρτιάτης Βρασίδης

Ο Αθηναίος Κλέων

Ο Αθηναίος Νικίας

Δημαγωγός στην αρχαία Αθήνα

Δεύτερη και Τρίτη φάση Πελοποννησιακού πολέμου

Η εκστρατεία στη Σικελία (415-413 π.Χ.) – Ο Δεκελεικός πόλεμος (413-404 π.Χ.) (σελ. 86-88)

Σχεδιάγραμμα

Τα κυριότερα γεγονότα της Σικελικής εκστρατείας (415-413 π.Χ.)

- Στην Αθήνα κυριαρχεί ένας φιλόδοξος νεαρός πολιτικός, ο **Αλκιβιάδης**, ο οποίος πείθει τους Αθηναίους το 415 π.Χ. να στείλουν στρατιωτική βοήθεια στην πόλη Έγεστα της Σικελίας (σύμμαχο της Αθήνας) που βρισκόταν σε πόλεμο με τον Σελινούντα (σύμμαχο των Σπαρτιατών).
- Η Αθήνα οργανώνει μεγάλη εκστρατεία με τρεις στρατηγούς (Αλκιβιάδης, Νικία, Λάμαχος).
- Ενώ ο στρατός βρίσκεται στη Σικελία, στην Αθήνα **πολιτικοί αντίπαλοι** κατηγορούν τον Αλκιβιάδη ότι διέπραξε **ιεροσυλία** πριν αναχωρήσει ο στόλος (ότι δηλαδή, καθώς ήταν μεθυσμένος, έκοψε τις **ερμαϊκές στήλες** στην Αθήνα, οι οποίες χρησιμοποιούνταν για οδοδείκτες) και τον ανακαλούν, για να δικαστεί.
- Ο **Αλκιβιάδης**, φοβούμενος την καταδίκη του σε θάνατο, αρνείται να επιστρέψει και **καταφεύγει στη Σπάρτη**, όπου προτρέπει τους Σπαρτιάτες να βοηθήσουν τον Σελινούντα στέλνοντας στρατό και να οχυρώσουν τη Δεκέλεια της Αττικής, ώστε να αποκόψουν τον ανεφοδιασμό της Αθήνας.
- Στη Σικελία οι Αθηναίοι οδηγούνται σε **ολοκληρωτική καταστροφή** μετά την άφιξη του σπαρτιατικού στρατού με αρχηγό τον **Γύλυππο**. Η σικελική εκστρατεία μετατρέπεται σε μια πραγματική τραγωδία για την Αθήνα (σχεδόν ολοσχερής καταστροφή του στόλου της).

Τα κυριότερα γεγονότα του Δεκελεικού πολέμου (413-404 π.Χ.)

- Ο αποκλεισμός της **Δεκέλειας** από τους Σπαρτιάτες οδηγεί την Αθήνα σε μεγάλη έλλειψη προμηθειών.
- Οι Πέρσες με παρότρυνση του Αλκιβιάδη εκμεταλλεύονται την εμφύλια διαμάχη των Ελλήνων και χρηματοδοτούν τους Σπαρτιάτες για τη ναυπήγηση στόλου, με σκοπό να διατηρήσουν τον εμφύλιο πόλεμο των Ελλήνων.
- Με στρατηγό τον **Λύσανδρο** οι Σπαρτιάτες νικούν τον αθηναϊκό στόλο το 407 π.Χ. στη **Σάμο**, αλλά ένα χρόνο μετά, το 406 π.Χ., οι Αθηναίοι με στρατηγό τον **Κόνωνα** τους νικούν στις **Αργινούσες** (= νησιά στα παράλια της Μ. Ασίας απέναντι από τη Λέσβο).
- Οι Σπαρτιάτες νικούν τελικά στους **Αιγός Ποταμούς** (στον Ελλήσποντο) **το 405 π.Χ.** και αναγκάζουν τους Αθηναίους **το 404 π.Χ.** να ζητήσουν ειρήνη, **αποκλείοντάς τους από στεριά (Δεκέλεια) και θάλασσα (Πειραιάς)** και οδηγώντας τους στην εξάντληση και στη συνέχεια στη συνθηκολόγηση.
- Οι Σπαρτιάτες και οι σύμμαχοί τους δέχονται την ειρήνη **υπό τους εξής όρους**:
 - α) να παραδώσουν όλα τα πλοία τους οι Αθηναίοι εκτός από 12
 - β) να κατεδαφιστούν τα Μακρά Τείχη και τα τείχη του Πειραιά
 - γ) να επιστρέψουν οι πολιτικοί εξόριστοι
 - δ) οι Αθηναίοι να ακολουθούν τους Σπαρτιάτες σε όλες τις αποφάσεις τους

Τα αποτελέσματα του Πελοποννησιακού Πολέμου

- Η Σπάρτη θριάμβευσε και η Αθήνα ταπεινώθηκε.
- Όλη σχεδόν η Ελλάδα ερειπώθηκε και αποδεκατίστηκε ο πληθυσμός της.
- Οι ηθικές αξίες κατέρρευσαν, η κοινωνική συνοχή χάθηκε και η θρησκευτική πίστη ατόνησε.
- Οι Πέρσες βρήκαν την ευκαιρία να αναμειχθούν στα ελληνικά πράγματα.

Ερωτήσεις

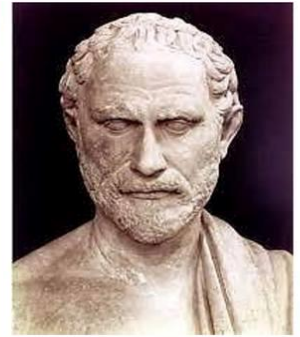
1. Από ποιο πρόσωπο υποκινήθηκε η εκστρατεία στη Σικελία και με ποιο επιχείρημα; Ποιοι ήταν οι αρχηγοί;
2. Ποιο απρόσμενο γεγονός επηρέασε εξ αρχής αρνητικά την εκστρατεία των Αθηναίων στη Σικελία και με ποιο τρόπο; Ποιοι το εκμεταλλεύτηκαν;
3. Πώς και για ποιους λόγους οδηγήθηκαν οι Αθηναίοι στην ολοκληρωτική καταστροφή στη Σικελία;
4. Πώς και με ποιο σκοπό άρχισαν να εμπλέκονται οι Πέρσες στον Πελοποννησιακό Πόλεμο; Ποια γεγονότα συνέβησαν μετά την εμπλοκή τους;
5. Ποιες ήταν οι τελευταίες πολεμικές αναμετρήσεις μεταξύ Αθηναίων και Σπαρτιατών και σε ποιες περιοχές πραγματοποιήθηκαν; Με ποια από αυτές κρίθηκε η έκβαση του πολέμου;

Η ηγεμονία της Σπάρτης: μια κυριαρχία σε αμφισβήτηση (σελ. 89-91)

Σχεδιάγραμμα

- Οι Σπαρτιάτες μετά τη νίκη τους στον Πελοποννησιακό πόλεμο (404 π.Χ.) προσπάθησαν να επιβάλουν στις ελληνικές πόλεις **ολιγαρχικά πολιτεύματα**, ώστε να τις έχουν υπό έλεγχο (Ηγεμονία της Σπάρτης 404-371 π.Χ.).
- Στην Αθήνα επέβαλαν ένα σκληρό ολιγαρχικό καθεστώς που αποτελούνταν από τριάντα φιλοσπαρτιάτες Αθηναίους (**Τριάκοντα Τύραννοι**). Οι δημοκρατικοί πολίτες έπεσαν θύματα της βίας των τυράννων, αλλά με αρχηγό τον **Θρασύβουλο** επαναστάτησαν και κατόρθωσαν να **επαναφέρουν τη δημοκρατία** το 403 π.Χ., γεγονός που η Σπάρτη αποδέχτηκε χωρίς αντίδραση.
- Οι Σπαρτιάτες θέλησαν να βοηθήσουν τον **Κύρο**, τον αδερφό του Πέρση βασιλιά **Αρταξέρξη**, να πάρει τον θρόνο (επειδή ο Κύρος είχε βοηθήσει τους Σπαρτιάτες να νικήσουν τους Αθηναίους στον Πελοποννησιακό πόλεμο). Έτσι έστειλαν στον Κύρο στρατιωτική βοήθεια **13.000 ανδρών**, η οποία κατατρόπωσε τον στρατό του Αρταξέρξη, όμως αναγκάστηκε να γυρίσει πίσω στην Ελλάδα μετά το θάνατο του Κύρου το 401 π.Χ. στη μάχη στα **Κούναξα**. Η επιστροφή του ελληνικού στρατού υπό την αρχηγία του **Κλέαρχου** και του **Ξενοφώντα** μέσα από ένα εχθρικό κράτος ήταν πολύ δύσκολη και έμεινε γνωστή στην ιστορία ως η «**Κάθοδος των Μυρίων**».
- Καθώς ο Πέρσης βασιλιάς Αρταξέρξης ήθελε την υποταγή των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας, οι Σπαρτιάτες αποφασίζουν να στείλουν νέο εκστρατευτικό σώμα με αρχηγό τον **βασιλιά Αγησίλαο** (395 π.Χ.), ο οποίος με συνεχείς στρατιωτικές επιτυχίες απείλησε την κυριαρχία των Περσών στη Μ. Ασία.
- Οι **Πέρσες**, σε αντιπερισπασμό, **δωροδοκούν** τους υπόλοιπους Έλληνες (Αθηναίους, Θηβαίους, Κορίνθιους), ώστε να συμμαχήσουν και να επιτεθούν στη Σπάρτη, και έτσι ο Αγησίλαος **αναγκάζεται να επιστρέψει στην Ελλάδα**.
- Ο Αγησίλαος νικά τον αντισπαρτιατικό συνασπισμό το 394 π.Χ. στην **Κορώνεια** και διατηρεί την ηγεμονία της Σπάρτης στην Ελλάδα, αλλά τον ίδιο χρόνο ο Αθηναίος στρατηγός **Κόνων** (πάλι με περσική βοήθεια) συντρίβει τον σπαρτιατικό στόλο στην **Κνίδο** και λίγο αργότερα ανοικοδομεί (επίσης με περσικά χρήματα) τα μακρά τείχη Αθήνας-Πειραιά, που είχαν κατεδαφιστεί με τη λήξη του Πελοποννησιακού Πολέμου.
- Οι εχθροπραξίες (οι οποίες ονομάστηκαν **Βοιωτικός ή Κορινθιακός πόλεμος**) συνεχίστηκαν μέχρι και το 386 π.Χ., όταν οι Σπαρτιάτες, εξαντλημένοι από τους συνεχείς πολέμους, προκειμένου να κερδίσουν την εύνοια των Περσών και να περιορίσουν το δυνάμωμα της Αθήνας, υπέγραψαν με τους Πέρσες **συνθήκη ειρήνης** που έθεσε τέρμα στις πολεμικές συγκρούσεις.
- Αυτή η συνθήκη ειρήνης έμεινε γνωστή ως **Ανταλκίδειος Ειρήνη** (από το όνομα του Σπαρτιάτη ναυάρχου Ανταλκίδα που πρωταγωνίστησε στις εξελίξεις) και έγινε δεκτή από τις ελληνικές πόλεις με δισταγμό, καθώς α) καθιστούσε τις πόλεις στην Ελλάδα αυτόνομες (ώστε να μην ενωθούν εναντίον των Περσών), β) παραχωρούσε τις πόλεις της Μ. Ασίας στους Πέρσες και γ) έδινε το δικαίωμα στους Πέρσες να **επεμβαίνουν στις υποθέσεις των Ελλήνων**.
- Η **Ανταλκίδειος ειρήνη** όμως δεν έφερε ηρεμία στην Ελλάδα. Πολλές ναυτικές και νησιωτικές πόλεις **έβλεπαν ακόμα με συμπάθεια τη δημοκρατική Αθήνα** και έτσι, 8 χρόνια μετά, το **378 π.Χ. ιδρύθηκε η Β΄ Αθηναϊκή Συμμαχία**, η οποία χώριζε και πάλι τους Έλληνες σε δύο στρατόπεδα.

Νόμισμα με τον βασιλιά Αγησίλαο Οι εκστρατείες του Αγησίλαου κατά των Περσών τον 4^ο π.Χ. αι. Ο Αθηναίος στρατηγός Κόνων

Ο Βοιωτικός-Κορινθιακός πόλεμος (394-386 π.Χ.)

Ο Ανταλκίδας διαπραγματεύεται με τους Πέρσες

Η κυριαρχία της Θήβας στην Ελλάδα (σελ. 92-93)

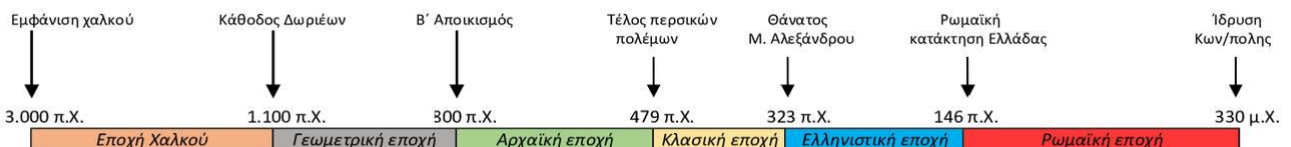
Σχεδιάγραμμα

- Η **Θήβα** από τις αρχές του 4^{ου} π.Χ. αιώνα άρχισε να **απομακρύνεται** από την παραδοσιακή σύμμαχό της, την **Σπάρτη**. Έτσι στο εσωτερικό της είχαν φουντώσει οι **διαμάχες** μεταξύ των **ολιγαρχικών** και των **δημοκρατικών**.
- Δύο ξεχωριστές προσωπικότητες από τον δημοκρατικό χώρο, ο **Πελοπίδας** και ο **Επαμεινώνδας** κατόρθωσαν να οδηγήσουν τη Θήβα **σε κυρίαρχη θέση** στην Ελλάδα τον 4^ο π.Χ. αιώνα.
- Ο **Πελοπίδας** το 379 π.Χ. ανέτρεψε το ολιγαρχικό καθεστώς της Θήβας και δημιούργησε έναν **αξιόμαχο στρατό** με πυρήνα του τον **Ιερό Λόχο**, ένα σώμα **300 επίλεκτων νεαρών Θηβαίων**, οι οποίοι είχαν στενούς δεσμούς φιλίας μεταξύ τους.
- Το **371 π.Χ.** **στα Λεύκτρα οι Θηβαίοι συνέτριψαν τους Σπαρτιάτες** εφαρμόζοντας την στρατηγική τακτική της **λοξής φάλαγγας** που είχε επινοήσει ο Επαμεινώνδας.
- Μετά τη νίκη στα Λεύκτρα ο **Επαμεινώνδας εκστράτευσε στην Πελοπόννησο** και την κατέκτησε στο μεγαλύτερο μέρος της. Την ίδια περίοδο η **Θήβα επεκτάθηκε και στη Θεσσαλία**, όπου όμως σε μια μάχη **σκοτώθηκε ο Πελοπίδας**.
- Τελικά στη **μάχη της Μαντινείας το 362 π.Χ.** οι Θηβαίοι νίκησαν, αλλά **σκοτώθηκε ο Επαμεινώνδας** και έτσι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την Πελοπόννησο.
- Μετά τον θάνατο του Επαμεινώνδα και του Πελοπίδα η **Θήβα έπαψε να είναι κυρίαρχη δύναμη στην Ελλάδα**. Έτσι **καμιά από τις τρεις ισχυρές πόλεις** δεν ήταν σε θέση να διεκδικήσει ξανά την ηγεμονία της Ελλάδας. Τόσο η Αθήνα όσο και η Σπάρτη και η Θήβα **βρίσκονταν σε παρακμή**.
- Αυτό το **κενό εξουσίας** το εκμεταλλεύτηκε σύντομα μια άφθαρτη ελληνική δύναμη από τον Βορρά: **το βασίλειο της Μακεδονίας**.

Ερωτήσεις

1. Με ποια πόλη ήταν σύμμαχος η Θήβα και τότε άρχισε να απομακρύνεται από αυτήν;
2. Ποιες προσωπικότητες της Θήβας συνέβαλαν ώστε να γίνει κυρίαρχη δύναμη στην Ελλάδα του 4^{ου} π.Χ. αιώνα;
3. Ποιες ενέργειες του Πελοπίδα τον ανέδειξαν σε ξεχωριστή προσωπικότητα στη Θήβα;
4. Τι ήταν ο ιερός λόχος και ποια ιδιαιτερότητα είχε;
5. Ποια ήταν η πρώτη σημαντική σύγκρουση των Θηβαίων με τους Σπαρτιάτες και ποιο αποτέλεσμα είχε;
6. Ποια τακτική μάχης επινοήσε ο Επαμεινώνδας και τότε την αξιοποίησε;
7. Ποια ήταν η έκταση της θηβαϊκής ηγεμονίας μετά τη μάχη των Λεύκτρων;
8. Ποια γεγονότα αποδυνάμωσαν σταδιακά τους Θηβαίους;
9. Με ποιο στρατιωτικό γεγονός έληξε η ηγεμονία της Θήβας;
10. Ποια ήταν η κατάσταση στην Ελλάδα μετά την παρακμή και της Θήβας και ποιους ευνόησε;

Η ηγεμονία της Θήβας στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Πελοπίδας

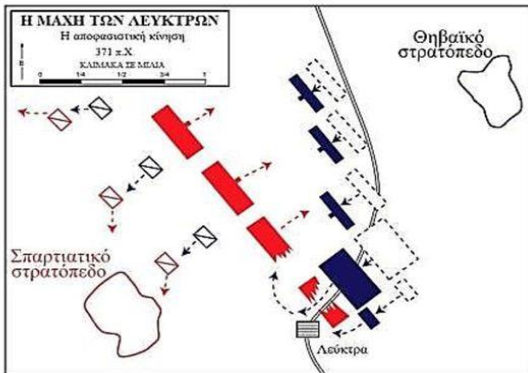
Επαμεινώνδας

Ο Ιερός Λόχος

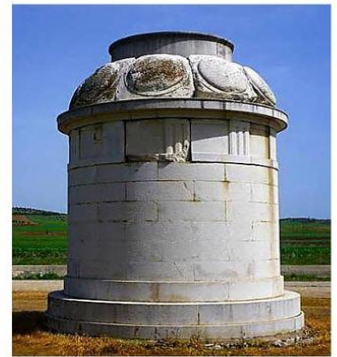
Ιερολοχίτης

Η μάχη των Λευκτρών και η λοξή φάλαγγα

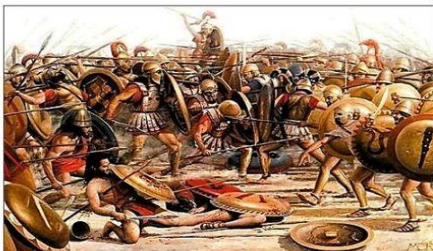
Η έκταση της θηβαϊκής ηγεμονίας

Λεύκτρα: βάθρο από το τρόπαιο που έστησαν οι Θηβαίοι σε ανάμνηση της μάχης που οδήγησε στην πτώση της σπαρτιατικής ηγεμονίας.

Οι εκστρατείες του Πελοπίδα και του Επαμεινώνδα

Η μάχη της Μαντινείας

Χάρτης με τις περιοχές στις οποίες έγιναν οι δύο μεγάλες μάχες της αρχαιότητας ανάμεσα στους Σπαρτιάτες και τους Θηβαίους.

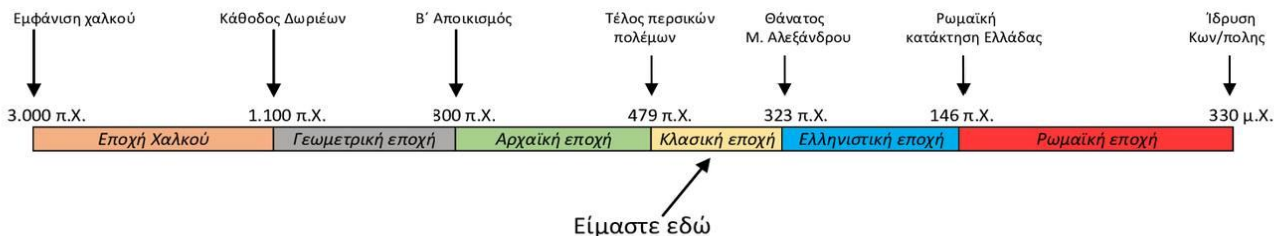
Το κράτος της Μακεδονίας (σελ. 96-97)

- ❖ Οι **Μακεδόνες** ήταν **Έλληνες Δωριείς** που είχαν εγκατασταθεί στη βόρεια Ελλάδα, αλλά για πολλά χρόνια **ζούσαν απομονωμένοι** από τους υπόλοιπους Έλληνες.
- ❖ Η **γλώσσα** τους ήταν η **ελληνική** (δωρική διάλεκτος) και η **θρησκεία** τους ήταν επίσης η ίδια με των υπόλοιπων Ελλήνων (δωδεκάθεο).
- ❖ Κυριότερος θεός των Μακεδόνων ήταν ο **Δίας**, προς τιμήν του οποίου δημιουργήθηκε **στους πρόποδες του Ολύμπου το Δίον**, το θρησκευτικό κέντρο των Μακεδόνων, αντίστοιχο με την Ολυμπία στη νότια Ελλάδα.
- ❖ Οι Μακεδόνες διατηρούσαν τον παραδοσιακό θεσμό της **βασιλείας** και είχαν αποκτήσει μεγάλη **πολεμική πείρα** λόγω των συνεχών συγκρούσεών τους με βαρβαρικές φυλές βόρεια της Μακεδονίας (Ιλλυριοί, Παίονες).
- ❖ Οι **επαφές** τους με τη νότια Ελλάδα ήταν αρχικά **εμπορικές** (εμπόριο ξυλείας για τη ναυπήγηση πλοίων) μέσω των αποικιών που είχαν ιδρύσει οι νότιοι Έλληνες στη βόρεια Ελλάδα και κυρίως στη Χαλκιδική.
- ❖ Μετά τους περσικούς πολέμους και κυρίως στα χρόνια της βασιλείας του **Αλεξάνδρου Α΄** και του **Αρχελάου** (5^{ος} αιώνας π.Χ.) οι σχέσεις αυτές έγιναν στενότερες. Ο Αλέξανδρος Α΄ μάλιστα πήρε μέρος και στους ολυμπιακούς αγώνες.
- ❖ Ο **Αλέξανδρος Α΄** διεύρυνε τα εδάφη της Μακεδονίας και οργάνωσε το πεζικό και το ιππικό.
- ❖ Ο **Αρχέλαος** διεύρυνε ακόμα περισσότερο τα εδάφη της Μακεδονίας, ενώ μετέφερε την έδρα του μακεδονικού κράτους από τις **Αιγές** (σημερινή **Βεργίνα**) στην **Πέλλα**.
- ❖ Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έδειξε ο Αρχέλαος για την **πνευματική ζωή** της Μακεδονίας, προσκαλώντας και συγκεντρώνοντας στην αυλή του μεγάλους **πνευματικούς ανθρώπους** της εποχής του, όπως τον Ευριπίδη, τον Αγάθωνα κ.α.

Ερωτήσεις

1. Ποια ήταν τα εθνολογικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των Μακεδόνων;
2. Ποιο ήταν το πολίτευμα των Μακεδόνων;
3. Σε ποιον τομέα ήταν ιδιαίτερα έμπειροι οι Μακεδόνες και για ποιο λόγο;
4. Ποιες ήταν οι σχέσεις των Μακεδόνων με τους υπόλοιπους Έλληνες; Πότε και γιατί έγιναν πυκνότερες;
5. Ποια ήταν η συμβολή του Αλεξάνδρου Α΄ και του Αρχελάου στην ανάπτυξη της Μακεδονίας;
6. Σε ποιον τομέα έδωσε ιδιαίτερη έμφαση ο Αρχέλαος και με ποιον τρόπο;
7. Αναζητήστε στο διαδίκτυο την ιστορία του πρώτου Μακεδόνα βασιλιά, του Περδίκκα του Α΄ και του «ήλιου της Βεργίνας» καθώς και τη σχέση του συμβόλου αυτού με το βασίλειο των Μακεδόνων και γράψτε ένα κείμενο 2-3 παραγράφων.

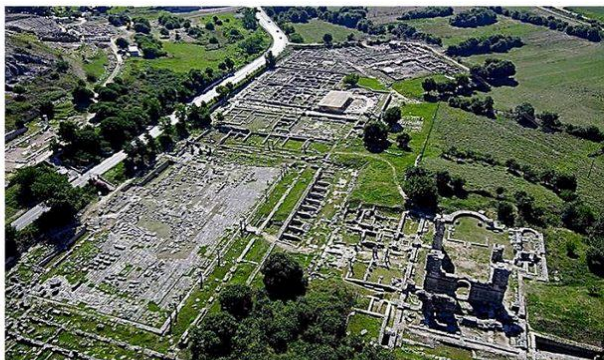
Η ανάπτυξη του κράτους της Μακεδονίας στη χρονογραμμή

ΕΙΚΟΝΕΣ

Τα εδάφη της Μακεδονίας στα χρόνια του Αρχέλαου

Το Δίον, το θρησκευτικό κέντρο των Μακεδόνων

Δίδραχμο με το όνομα και την κεφαλή του βασιλιά Αρχέλαου

Αρχαία Πέλλα

Αναπαράσταση του μακεδονικού ανακτόρου στις Αιγές (Βεργίνα)

Τα μακεδονικά κέντρα (Πέλλα, Αιγές, Δίον)

Ο Αλέξανδρος Α΄

Η αρχαία Μακεδονία (στο Κέντρο) και η διεύρυνση των συνόρων της στα χρόνια του Αλέξανδρου Α΄.

Ο ήλιος της Βεργίνας

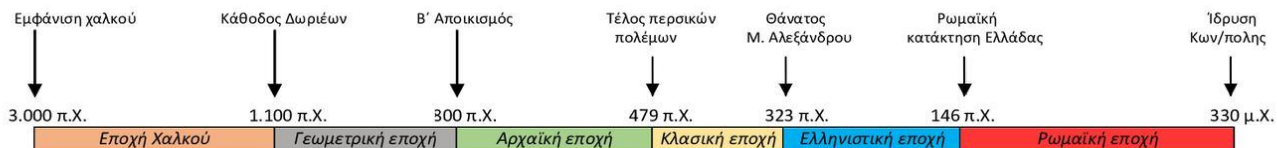
Το κράτος της Μακεδονίας επεκτείνεται (σελ. 98-99)

- ❖ Μετά τον Αρχέλαο το μακεδονικό κράτος **αναπτύχθηκε και εξαπλώθηκε εντυπωσιακά** κυρίως χάρη στις ενέργειες του βασιλιά **Φιλίππου Β΄**, που ήθελε να κάνει τη Μακεδονία μεγάλη δύναμη.
- ❖ Βασική **πηγή χρηματοδότησης** των σχεδίων του Φιλίππου ήταν τα **μεγάλα κοιτάσματα χρυσού** που υπήρχαν κυρίως **στο Παγγαίο όρος** στην ανατολική Μακεδονία (κοντά στην Αμφίπολη) αλλά και στην περιοχή της Χαλκιδικής.
- ❖ Ο Φίλιππος **οργάνωσε τον μακεδονικό στρατό** και δημιούργησε την περίφημη **μακεδονική φάλαγγα**.
- ❖ Χαρακτηριστικά της μακεδονικής φάλαγγας ήταν κυρίως **το μακρύ δόρυ (= η σάρισα)**, αλλά και η **ομαδικότητα** των πολεμιστών της, που την έκανε να μοιάζει με κινούμενο φρούριο.
- ❖ Ο Φίλιππος **εκπαίδευσε τους Μακεδόνες αγρότες** στη χρήση της σάρισας στις πεδιάδες της Μακεδονίας, ενώ εισήγαγε και πολλές καινοτομίες όπως **πολιορκητικές μηχανές** και **νέες τακτικές** (π.χ. υιοθέτησε τη λοξή φάλαγγα των Θηβαίων, αλλά την βελτίωσε).
- ❖ Με αυτόν τον τρόπο ο Φίλιππος κατάφερε μέσα σε λίγα χρόνια (ως το 355 π.Χ.) να υποτάξει ή να πάρει με το μέρος του ως συμμάχους όλους τους πληθυσμούς της βόρειας Ελλάδας, ελληνικούς ή βαρβαρικούς, από την Ήπειρο ως τη Θράκη.
- ❖ Ταυτόχρονα από τα μέσα του 4^{ου} π.Χ. αιώνα οι **ισχυρές πόλεις** της νότιας Ελλάδας (Αθήνα, Σπάρτη, Θήβα) **είχαν αποδυναμωθεί** από τους συνεχείς εμφυλίους πολέμους των προηγούμενων περίπου εκατό χρόνων.
- ❖ Πολλοί Έλληνες ζητούσαν την **ειρήνευση** και έβλεπαν στον Φίλιππο τον άνθρωπο που θα μπορούσε να ενώσει τους Έλληνες (πανελλήνια ιδέα). Ένας από αυτούς ήταν ο μεγάλος ρήτορας **Ισοκράτης** στην Αθήνα.
- ❖ Κάποιοι άλλοι ήταν **αντιμακεδόνες** και θεωρούσαν ότι ο Φίλιππος θα υποδουλώσει τους νότιους Έλληνες για προσωπικό όφελος. Βασικός υποστηρικτής αυτής της άποψης ήταν ο ρήτορας **Δημοσθένης** στην Αθήνα.
- ❖ Ο Φίλιππος εκμεταλλεύτηκε αυτή την κατάσταση: βρήκε την ευκαιρία να επέμβει στις υποθέσεις της νότιας Ελλάδας **με αφορμή τον Ιερό Πόλεμο** που έγινε για το μαντείο των Δελφών (339 π.Χ.) και εισέβαλε στην περιοχή της Βοιωτίας.
- ❖ Τελικά στη **μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ.)** ο Φίλιππος κατατρόπωσε με τη λοξή μακεδονική φάλαγγα τους συνασπισμένους νότιους Έλληνες (Αθηναίους, Θηβαίους κ.ά.) και έτσι έγινε ο κυρίαρχος της Ελλάδας. Στη μάχη αυτή καθοριστικό ρόλο έπαιξε και αναδείχτηκε για πρώτη φορά ο 18 ετών γιος του Φιλίππου, **Αλέξανδρος**.
- ❖ Οι Έλληνες, εκτός των Σπαρτιατών, στο **συνέδριο της Κορίνθου το 337 π.Χ.** συμμάχησαν με τον Φίλιππο. Αποφάσισαν να σταματήσουν οριστικά τις μεταξύ τους διαμάχες και **να εκστρατεύσουν εναντίον των Περσών** με αρχηγό τον Φίλιππο.
- ❖ Αυτή την εκστρατεία τελικά την διεξήγαγε ο γιος του Φιλίππου, **Αλέξανδρος**, μετά τη δολοφονία του Φιλίππου (336 π.Χ.).

Ερωτήσεις

1. Ποιος ήταν ο στόχος του βασιλιά Φιλίππου και από πού βρήκε τους πόρους για να τον πραγματοποιήσει;
2. Ποιες αλλαγές και πρωτοτυπίες έκανε ο Φίλιππος στον στρατό των Μακεδόνων;
3. Ποια ήταν τα αποτελέσματα της στρατιωτικής μεταρρύθμισης της Μακεδονίας από τον Φίλιππο;
4. Σε ποια κατάσταση είχαν οδηγηθεί οι πόλεις της νότιας Ελλάδας στα χρόνια του Φιλίππου και γιατί;
5. Ποιος ήταν οι δύο αντίθετες στάσεις των νότιων Ελλήνων απέναντι στον Φίλιππο και τη Μακεδονία;
6. Με ποια αφορμή κατάφερε ο Φίλιππος να επέμβει στις υποθέσεις των νότιων Ελλήνων;
7. Σε ποια μάχη ο Φίλιππος αντιμετώπισε τους νότιους Έλληνες και ποιο ήταν το αποτέλεσμα;
8. Ποιος ήταν οι αποφάσεις του πανελλήνιου συνεδρίου της Κορίνθου; Ποιος τελικά τις πραγματοποίησε και γιατί;
9. Αναζητήστε στο διαδίκτυο την ετυμολογία και τη σημασία των ονομάτων «Μακεδόνας», «Φίλιππος», «Αλέξανδρος» και γράψτε 3-4 σειρές για το καθένα.

Η ανάπτυξη του κράτους της Μακεδονίας από τον Φίλιππο στη χρονογραμμή

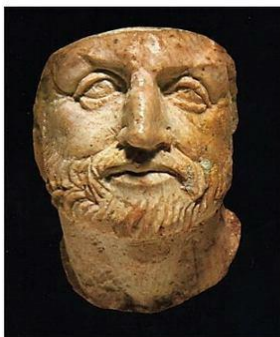

Είμαστε εδώ

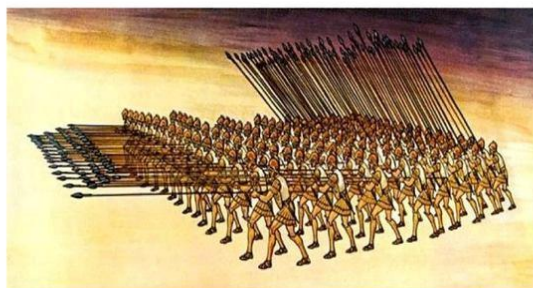
Εικόνες

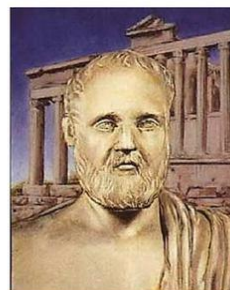
Ο Φίλιππος Β΄

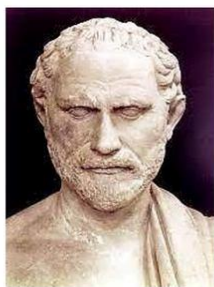
Η χρυσή λάρνακα με τα οστά του Φιλίππου

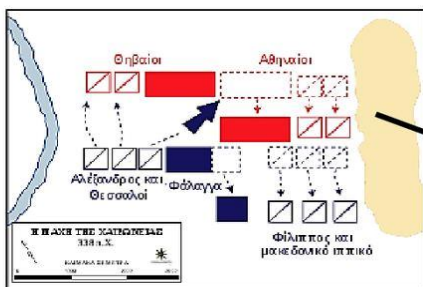
Η μακεδονική φάλαγγα και χρήση της μακεδονικής σάρισας

Ο Ισοκράτης

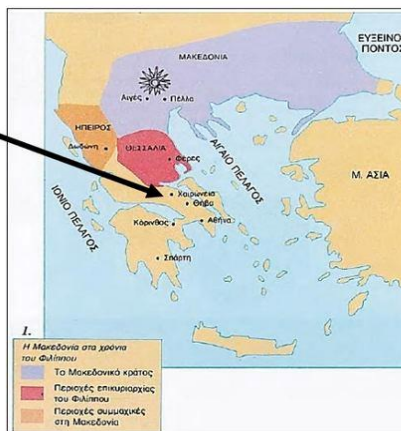

Ο Δημοσθένης

Η μάχη της Χαϊρώνειας (338 π.Χ.)

Η Μακεδονία στα χρόνια του Φιλίππου →

Ο Μέγας Αλέξανδρος

Η κατάκτηση της Ανατολής από τον Αλέξανδρο (σελ. 100-101)

- ❖ Μετά τη δολοφονία του Φιλίππου το 336 π.Χ. ο **Αλέξανδρος** ως πρωτότοκος γιος έγινε ο νέος βασιλιάς της Μακεδονίας.
- ❖ Ο Αλέξανδρος είχε αποκτήσει βαθιά ελληνική παιδεία από τον Μακεδόνα φιλόσοφο **Αριστοτέλη** και έτσι το όραμά του ήταν η **διάδοση του ελληνικού πολιτισμού** μέσω της εκστρατείας κατά των Περσών.
- ❖ Το 336 π.Χ. ο Αλέξανδρος συγκαλεί ξανά το Συνέδριο της Κορίνθου και αναγορεύεται «στρατηγός αυτοκράτωρ», απόλυτος αρχηγός όλων των Ελλήνων (πλην των Σπαρτιατών) στην εκστρατεία κατά των Περσών.
- ❖ Δύο χρόνια αργότερα, το 334 π.Χ. ο Αλέξανδρος ξεκινά από την **Πέλλα** την εκστρατεία κατά της Περσίας με σχετικά μέτρια στρατιωτική δύναμη (40.000 άνδρες).
- ❖ Τα σημαντικότερα γεγονότα της δεκάχρονης εκστρατείας του ήταν τα εξής:
 334 π.Χ. → **μάχη στον Γρανικό** ποταμό (ακολούθησε η κατάκτηση της Μικράς Ασίας).
 333 π.Χ. → **μάχη της Ισού** στη ΝΑ Μικρά Ασία (μετά από αυτήν οι Πέρσες υποχωρούν ανατολικότερα).
 332-331 π.Χ. → κατάκτηση της Φοινίκης και της Αιγύπτου και **ίδρυση της Αλεξάνδρειας**.
 331 π.Χ. → **μάχη στα Γαυγάμηλα** (χάρη στην εφαρμογή της «λοξής φάλαγγας» ο περσικός στρατός συντρίβεται, ο Πέρσης βασιλιάς Δαρείος Γ΄ πεθαίνει και το κράτος του διαλύεται).
 330 π.Χ. → **κατάκτηση της Περσέπολης**, της περσικής πρωτεύουσας (ο Αλέξανδρος γίνεται ηγέτης του περσικού κράτους).
 329-327 π.Χ. → η κατάκτηση των ανατολικών επαρχιών του Περσικού κράτους (ίδρυση πολλών «Αλεξανδρειών»)
 326-325 π.Χ. → η πορεία **μέχρι τον Ινδό ποταμό** (μάχη με τον Ινδό βασιλιά **Πώρο** στον **Υδάσπη ποταμό** και νίκη των Ελλήνων).
- ❖ Ο Αλέξανδρος θέλει να προχωρήσει στο εσωτερικό της Ινδίας, αλλά ο στρατός του είναι εξαντλημένος. Έτσι αναγκάζεται να επιστρέψει δυτικά το 324 π.Χ. μέσα από την έρημο της Γεδρωσίας, όπου πεθαίνει το άλογό του, ο Βουκεφάλας.
- ❖ Τελικά **το 323 π.Χ. πεθαίνει στη Βαβυλώνα** και αφήνει πίσω του μια αχανή και πολυεθνική αυτοκρατορία στην οποία κυριαρχεί το ελληνικό στοιχείο.
- ❖ Ο ίδιος περνά από τη σφαίρα της ιστορίας στη σφαίρα του μύθου και του θρύλου.

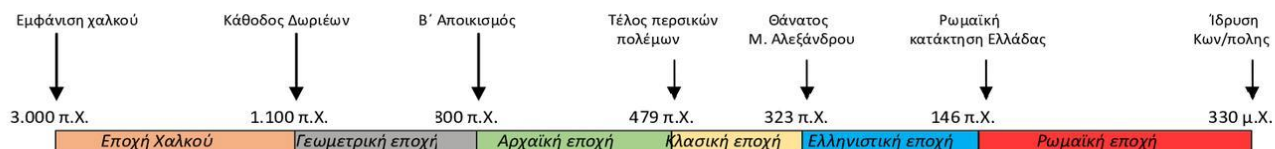
Το έργο του Αλέξανδρου (σελ. 102-103)

- ❖ Το νέο κράτος που δημιουργήθηκε από τις κατακτήσεις του Αλεξάνδρου περιλάμβανε πλήθος λαών με διαφορετικές γλώσσες, θρησκείες, ήθη και έθιμα (**πολυεθνικό κράτος**).
- ❖ Τα μέτρα που πήρε ο Αλέξανδρος ώστε να παραμείνει ενωμένο αυτό το αχανές κράτος ήταν τα εξής:
α) χρησιμοποίησε στον μακεδονικό στρατό νεαρούς Πέρσες
β) διατήρησε τη διοικητική διαίρεση του περσικού κράτους (σατραπείες)
γ) ίδρυσε νέες πόλεις με το όνομά του (Αλεξάνδρεια) οι οποίες αποτέλεσαν εμπορικά και πολιτιστικά κέντρα για ολόκληρο το κράτος
δ) προώθησε την ανάμειξη των πληθυσμών μέσα από μεικτούς γάμους μεταξύ Ελλήνων και Ασιατών
ε) προώθησε το ελληνικό πνεύμα και τον ελληνικό πολιτισμό και τρόπο ζωής (διδασκαλία των ελληνικών, καθιέρωση ελληνικών εθίμων)
στ) διασφάλισε την ενότητα του κράτους με την ανταλλαγή αγαθών από πόλη σε πόλη μέσα στην αυτοκρατορία
ζ) επέτρεψε την ύπαρξη διαφορετικών θρησκειών και εθνοτήτων
η) θεμελίωσε ένα νέο συγκεντρωτικό τύπο πολιτεύματος (απόλυτη μοναρχία)
- ❖ Μέσα σε 11 χρόνια με τις κατακτήσεις του Αλέξανδρου δημιουργήθηκε ένας νέος κόσμος ο οποίος χαρακτηριζόταν από τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού και τη συνύπαρξη πολλών διαφορετικών λαών.
- ❖ Δικαιολογημένα λοιπόν ο Αλέξανδρος χαρακτηρίστηκε «**Μέγας**».

Ερωτήσεις

- 1) Ποια ήταν η μόρφωση του Αλέξανδρου και πώς επηρέασε τους στόχους της εκστρατείας του;
- 2) Ποιες ήταν οι σημαντικότερες μάχες που έδωσε ο Αλέξανδρος κατά την εκστρατεία του στην Ασία και ποια ήταν η πιο καθοριστική;
- 3) Με ποιους τρόπους ο Αλέξανδρος προσπάθησε να ενοποιήσει τους διαφορετικούς λαούς του κράτους που δημιούργησε;
- 4) Γιατί το έργο του Αλέξανδρου θεωρείται καθοριστικό για την εξέλιξη της μετέπειτα (όχι μόνο της ελληνικής) ιστορίας;
- 5) Εντοπίστε στον χάρτη της σελίδας 101 τις περιοχές και τις πόλεις που αναφέρονται στα παραπάνω μαθήματα.
- 6) Αναζητήστε στο διαδίκτυο, για ποιο λόγο οι Σπαρτιάτες δεν ακολούθησαν τον Μ. Αλέξανδρο στην εκστρατεία του.
- 7) Αναζητήστε στο διαδίκτυο πώς πέθανε ο Μ. Αλέξανδρος και γράψτε 2-3 παραγράφους για το θέμα αυτό.

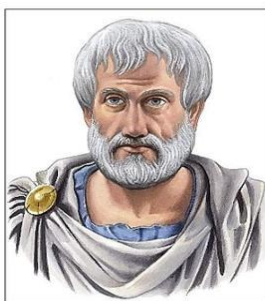
Η κατάκτηση της Ανατολής από τον Μ. Αλέξανδρο στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ
Εικόνες

Ο Μέγας Αλέξανδρος

Ο Αριστοτέλης

Η μάχη στον Γρανικό ποταμό

Ο Δαρείος Γ΄

Η μάχη της Ισού (στο άρμα είναι ο Δαρείος Γ΄)

Η μάχη στα Γαυγάμηλα

Το ανάκτορο του Δαρείου στην Περσέπολη

Η μάχη στον Ινδό ποταμό

Η εκστρατεία του
Μ. Αλεξάνδρου

Τα γράμματα και η τέχνη της Κλασικής εποχής (σελ. 107 - 116)

Σχεδιάγραμμα

Τα γράμματα

❖ Ιστορικοί της Κλασικής εποχής:

Α) Ο Ηρόδοτος. Ονομάστηκε πατέρας της ιστορίας. Αφηγείται τους περσικούς πολέμους. Όμως, μαζί με τα πραγματικά ιστορικά στοιχεία παρουσιάζει και πολλά μυθολογικά που θολώνουν την πραγματική ιστορική εικόνα.

Β) Ο Θουκυδίδης. Είναι ο θεμελιωτής της επιστημονικής ιστορικής έρευνας. Εξιστορεί τον Πελοποννησιακό πόλεμο, δηλαδή τον εμφύλιο των ελληνικών πόλεων-κρατών. Προσπαθεί να ανακαλύψει τις πραγματικές αιτίες που γεννούν τα ιστορικά γεγονότα και να καταγράψει όσο πιο αντικειμενικά μπορεί τα αποτελέσματά τους.

Γ) Ο Ξενοφώντας ο Αθηναίος περιγράφει την τελευταία φάση του Πελοποννησιακού πολέμου και την περίοδο των εμφυλίων που ακολούθησε. Προσπαθεί να μιμηθεί τον Θουκυδίδη.

❖ Φιλόσοφοι της Κλασικής εποχής:

Α) Οι σοφιστές. Ήταν οι διδάσκαλοι της ρητορικής και της πολιτικής τέχνης και έπαιρναν υψηλή αμοιβή. Δέχτηκαν κριτική ότι έβαζαν το ατομικό συμφέρον πάνω από όλα. Όμως, η συμβολή των σοφιστών στη θεμελίωση της ρητορικής τέχνης είναι μεγάλη.

Β) Ο Σωκράτης δεν έγραψε κανένα έργο και τη διδασκαλία του τη γνωρίζουμε από τα έργα των μαθητών του και κυρίως του Πλάτωνα. Θεωρείται ο πατέρας της διαλεκτικής μεθόδου (δηλαδή χρησιμοποιούσε τον διάλογο, τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις, για να προσεγγίσει τη φιλοσοφική αλήθεια. Ο Σωκράτης ήταν, επίσης, ο κήρυκας της ηθικής διαβίωσης.

Γ) Ο Πλάτωνας συνέχισε την ηθική διδασκαλία του δασκάλου του (του Σωκράτη). Θεωρούσε ότι υπάρχει μία ιδανική σφαίρα ζωής όπου κυριαρχούν οι ιδέες του καλού, του ωραίου, του ηθικού προς τις οποίες πρέπει να κατευθύνεται η ζωή των ανθρώπων.

Δ) Ο Αριστοτέλης, από τα Στάγिरα της Χαλκιδικής, υπήρξε μαθητής του Πλάτωνα. Εκτός από τη φιλοσοφία, έβαλε τις βάσεις για πάρα πολλές επιστήμες: ιατρική, βοτανική, ζωολογία, αστρονομία, γεωγραφία, οικονομία, πολιτική κ.ά.

❖ Ιατροί της Κλασικής εποχής:

Ο μαθητής του Αριστοτέλη, ο **Ιπποκράτης** από την Κω, θα συνεχίσει την ιατρική έρευνα και θα ιδρύσει την πρώτη μεγάλη ιατρική σχολή στην Ελλάδα.

❖ Ρήτορες της Κλασικής εποχής:

Την εποχή αυτή αναπτύσσεται ιδιαίτερα η τέχνη της ρητορικής που απέβλεπε στην πειστική ανάπτυξη επιχειρημάτων στα δικαστήρια ή στις συνελεύσεις της Εκκλησίας του Δήμου. **Ο Λυσίας, ο Ισοκράτης και ο Δημοσθένης,** είναι μερικοί μόνο από τους ονομαστούς ρήτορες του 4ου αιώνα π.Χ.

❖ Τραγικοί ποιητές της Κλασικής εποχής:

α) Ο **Αισχύλος** που παρουσίαζε τους ανθρώπους καλύτερους από όσο ήταν.

β) Ο **Σοφοκλής** που έπλαθε τους ανθρώπους όπως θα έπρεπε να είναι.

γ) Ο **Ευριπίδης** που παρίστανε τους ανθρώπους όπως ακριβώς ήταν, δηλαδή ρεαλιστικά.

δ) Ο **Αριστοφάνης** που διακρίθηκε στην κωμωδία σατιρίζοντας τους πολιτικούς και πνευματικούς ανθρώπους της εποχής του με τόλμη και αθυροστομία (=προσβλητική έκφραση).

❖ Τα είδη της τραγικής ποίησης:

Α) Η τραγωδία που είναι είδος θεατρικού έργου με μυθολογικό, τραγικό (σοβαρό) περιεχόμενο και τραγική κατάληξη.

Β) Το σατυρικό δράμα που είναι είδος θεατρικού έργου με κωμικά στοιχεία, στο οποίο εμφανιζόταν χορός Σατύρων (μυθικών ζωόμορφων δαιμόνων που ήταν σύντροφοι του θεού Διόνυσου).

Γ) Η κωμωδία που είναι είδος κωμικού θεατρικού έργου με θέματα από τη σύγχρονη πραγματικότητα και τον μύθο.

❖ Ο ρόλος του θεάτρου στη ζωή του πολίτη της αρχαίας Αθήνας.

Στην αρχαία Αθήνα οι πολίτες έπαιρναν από το κράτος το αντίτιμο του εισιτηρίου για να παρακολουθήσουν τις παραστάσεις (θεωρικά). Κι αυτό γιατί μέσα από τα θέματα των θεατρικών έργων, διδάσκονταν οι πολίτες να αποφεύγουν την υπερβολή και την αλαζονεία και να ακολουθούν το μέτρο και την αρετή.

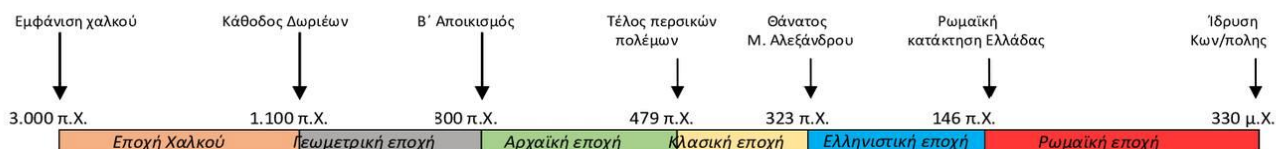
Οι τέχνες

- ❖ **Κλασική** είναι η τέχνη των κλασικών χρόνων (479-323 π.Χ.). Υπήρξε για πολλούς αιώνες πρότυπο για κάθε καλλιτεχνικό έργο.
- ❖ **Βασικά γνωρίσματα της κλασικής τέχνης** είναι το μέτρο, η αρμονία και το κάλλος. Η κλασική τέχνη αποφεύγει κάθε υπερβολή. Οι μορφές είναι αρμονικές και συμμετρικές, οι χειρονομίες συγκρατημένες, το βλέμμα στοχαστικό, η εκδήλωση έντονων συναισθημάτων αποφεύγεται. Θεοί, ήρωες και άνθρωποι παριστάνονταν σαν τέλεια όντα, με ιδανική ομορφιά, μακριά από την καθημερινότητα, την ασχήμια και τα βάσανα της ζωής.
- ❖ Τα θέματά της αντλούνται κυρίως από τη μυθολογία και τη θρησκευτική ζωή και αργότερα από την καθημερινή ζωή.
- ❖ **Στην αρχιτεκτονική** της κλασικής τέχνης εμφανίζεται ο **Κορινθιακός ρυθμός**, ο οποίος προστίθεται στους ήδη υπάρχοντες Ιωνικό και Δωρικό και θεωρείται εφεύρεση του γλύπτη **Καλλίμαχου**. Οι κίονές του χαρακτηρίζονται από κιονόκρανο που αποτελείται από ένα καλάθι περιτυλιγμένο από φύλλα αγκαθιού και έλικες στις τέσσερις γωνίες.
- ❖ **Τα λαμπρότερα κλασικά κτίρια** της αρχαιότητας κτίστηκαν πάνω στην Ακρόπολη της Αθήνας: **α) Τα προπύλαια** (έργο του αρχιτέκτονα Μνησικλή), **β) ο Παρθενώνας** (έργο του Ικτίνου και του Καλλικράτη), **γ) ο ναός της Αθηνάς Νίκης** (έργο του Καλλικράτη) και **δ) το Ερέχθειο** με τις Καρυάτιδες (έργο του Μνησικλή).
- ❖ Δημιούργημα κλασικής τέχνης θεωρούνται και τα αρχαία θέατρα που κτίζονται αμφιθεατρικά στις πλαγιές των λόφων.
Το πιο ονομαστό ανάμεσά τους είναι **το θέατρο της Επιδαύρου**.
- ❖ **Στη γλυπτική** ξεχωρίζουν τα χρυσαλεφάντινα αγάλματα της θεάς **Αθηνάς** στον Παρθενώνα και του **Δία** στην Ολυμπία. Είχαν κολοσσιαίο μέγεθος και χρησιμοποιούσαν ελεφαντοστό για τα γυμνά μέρη του σώματος και φύλλα χρυσού για τα ενδύματά τους. Επίσης, κατασκευάζονται αγάλματα τα οποία είναι συνήθως γυμνά και απεικονίζουν κυρίως αθλητές, πολεμιστές, ήρωες και θεούς. Μερικοί από τους πιο γνωστούς γλύπτες της εποχής ήταν ο Φειδίας, ο Πραξιτέλης, ο Πολύκλειτος και ο Λύσιππος.
- ❖ **Στην αγγειογραφία** κυριαρχούν τα ερυθρόμορφα αγγεία, ενώ **στη ζωγραφική** ξεχωρίζουν οι τοιχογραφίες των μακεδονικών τάφων της Βεργίνας.
- ❖ **Η κλασική τέχνη επηρέασε την ευρωπαϊκή και παγκόσμια τέχνη**. Σε πολλές πόλεις του κόσμου έχουν χτιστεί κτίρια που έχουν δανειστεί πολλά στοιχεία από την κλασική τέχνη (νεοκλασικά κτίρια), ενώ πολλοί καλλιτέχνες (γλύπτες και ζωγράφοι) εμπνεύστηκαν τα έργα τους από αυτήν. Αυτή η τάση απομίμησης της κλασικής τέχνης ονομάστηκε κλασικισμός και ήταν πολύ έντονη κυρίως κατά τον 19^ο αιώνα μ.Χ.

Ερωτήσεις

1. Ποιοι ήταν οι σημαντικότεροι ιστορικοί και φιλόσοφοι της κλασικής εποχής και τι γνωρίζετε γι' αυτούς;
2. Ποιος ίδρυσε την πρώτη ιατρική σχολή στην Ελλάδα;
3. Ποιοι ήταν οι πιο ονομαστοί ρήτορες της κλασικής εποχής;
4. Ποια είναι τα είδη της τραγικής ποίησης και ποιοι οι σπουδαιότεροι τραγικοί ποιητές;
5. Γιατί το αρχαίο θέατρο είχε σημαντικό ρόλο στη ζωή του Αθηναίου πολίτη;
6. Ποια τέχνη ονομάζεται κλασική και ποια είναι τα βασικά γνωρίσματά της;
7. Ποιος ρυθμός προστίθεται στην αρχιτεκτονική των κτιρίων και πώς ξεχωρίζει από τον Ιωνικό και τον Δωρικό ρυθμό;
8. Ποια είναι τα λαμπρότερα κτίρια της κλασικής εποχής και ποιοι οι δημιουργοί τους;
9. Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά των αγαλμάτων της κλασικής εποχής και ποιοι οι σπουδαιότεροι γλύπτες;
10. Γιατί η κλασική τέχνη θεωρείται ως η κορυφαία αρχαιοελληνική τέχνη;

Τα γράμματα και οι τέχνες της Κλασικής εποχής στην χρονογραμμή

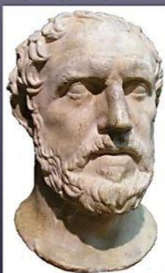

Είμαστε εδώ

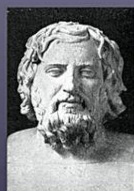
Ιστοριογραφία

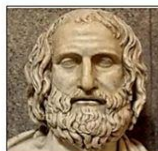
Ηρόδοτος
πατέρας της Ιστορίας

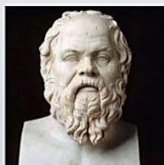
Θουκυδίδης
έθεσε τις βάσεις της
επιστημονικής ιστορικής
καταγραφής

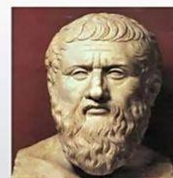
Ξενοφώντας

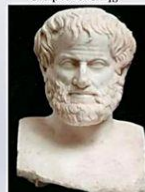
Ο σοφιστής Προταγόρας

Ο Σωκράτης

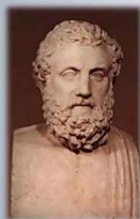

Ο Πλάτωνας

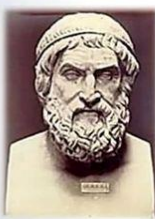

Ο Αριστοτέλης

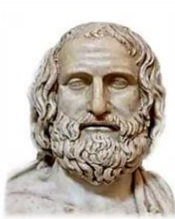
Φιλόσοφοι

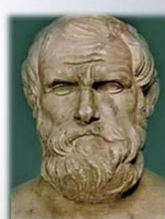
Αισχύλος

Σοφοκλής

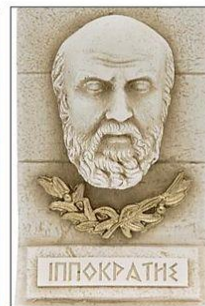
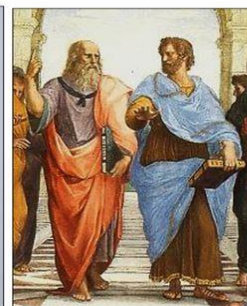
Ευριπίδης

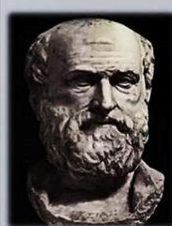
Αριστοφάνης

Ποιητές Τραγωδιών

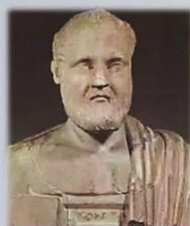
Ποιητής Κωμωδιών

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ

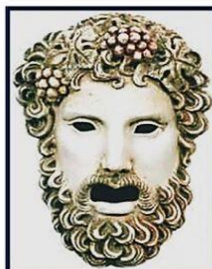
Λυσίας

Ισοκράτης

Δημοσθένης

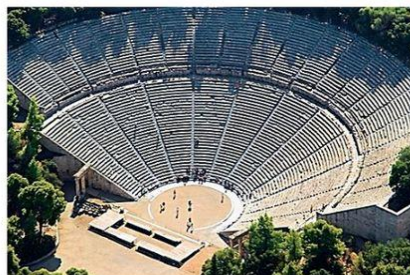
Προσωπεία (μάσκες) αρχαίας τραγωδίας

Σάτυροι

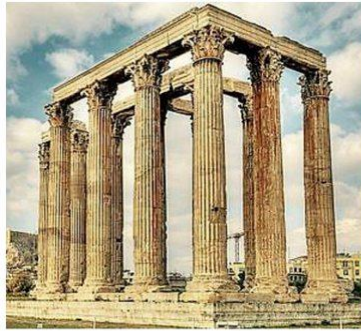
Το αρχαίο θέατρο και τα μέρη του

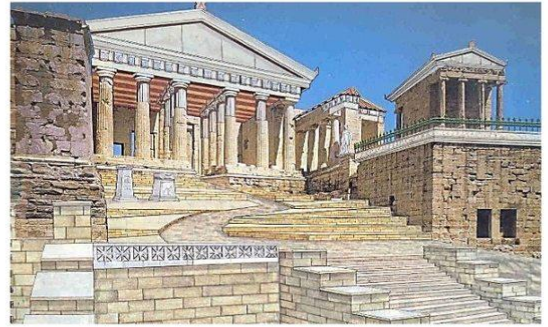
Τα αρχαία θέατρα της Επιδαύρου, των Δελφών και του Διονύσου

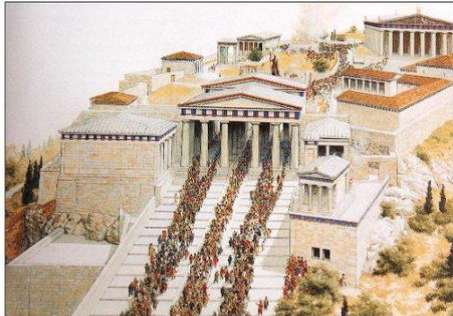
Κιονόκρανο κορινθιακού ρυθμού

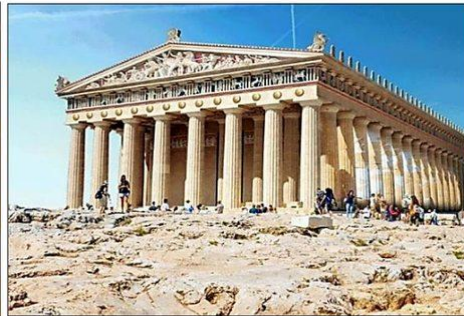
Ναός κορινθιακού ρυθμού

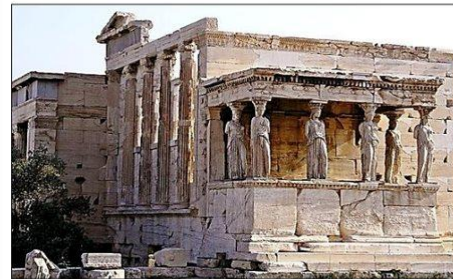
Τα προπύλαια και δεξιά ο ναός της Αθηνάς Νίκης

Τα προπύλαια στην Ακρόπολη

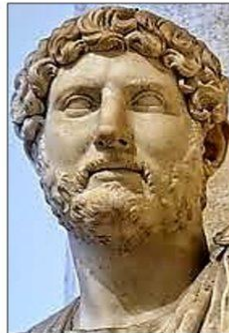
Ψηφιακή αναπαράσταση του Παρθενώνα

Το Ερέχθειο με τις Καρυάτιδες

Οι Καρυάτιδες

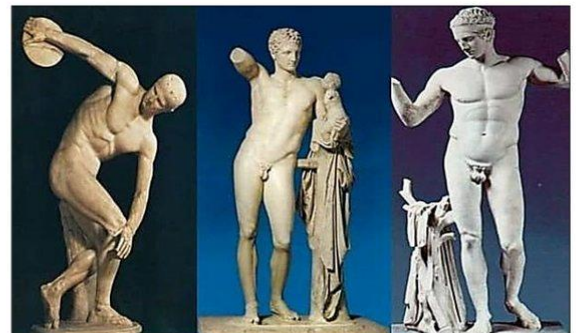
Ο Καλλικράτης

Ο ναός της Αθηνάς Νίκης στην Ακρόπολη

Αντίγραφα των χρυσαλεφάντινων αγαλμάτων της Αθηνάς και του Δία

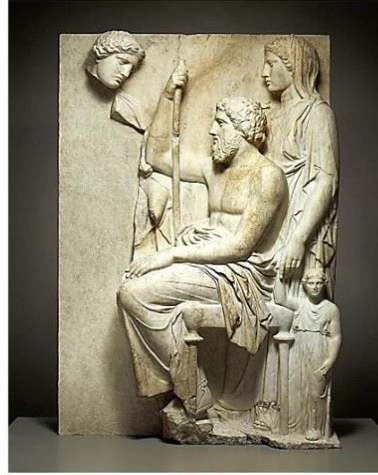
Ο δισκοβόλος του Μύρωνα
Ο Ερμής του Πραξιτέλη
Αθλητής του Πολύκλειτου

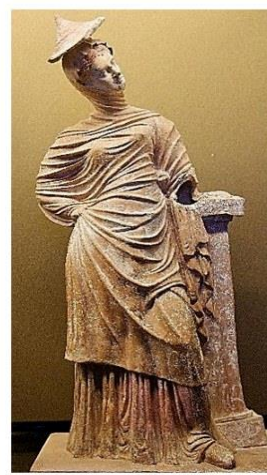
Χάλκινα αγάλματα του Ποσειδώνα και του Ηνίοχου των Δελφών

Η θεά Αθηνά

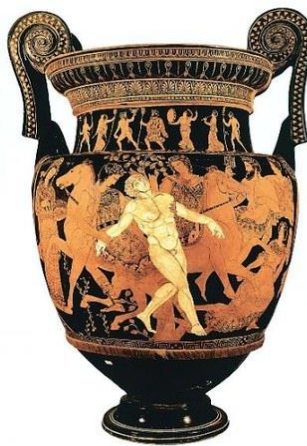
Η Ειρήνη και ο Πλούτος

Ανάγλυφες παραστάσεις σε επιτύμβιες στήλες

Πήλινα ειδώλια

Ερυθρόμορφα αγγεία

Τοιχογραφία στις Αιγές (Βεργίνα) με θέμα την αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα.

Τα ελληνιστικά βασίλεια (σελ. 118-120)

Η διαμάχη για τη διαδοχή του Αλέξανδρου και το αποτέλεσμα της

- ❖ Μετά τον θάνατο του Αλέξανδρου (323 π.Χ.) ξεσπά ανάμεσα στους κορυφαίους στρατηγούς του μεγάλη και πολύχρονη διαμάχη για την **διαδοχή** του.
- ❖ Τελικά μετά τη μάχη στην ΐσσο της Μ. Ασίας (301 π.Χ.) το κράτος του Αλέξανδρου χωρίζεται οριστικά σε **τέσσερα κράτη- βασιλεία**: της **Μακεδονίας**, της **Θράκης-Μ. Ασίας**, της **Συρίας** και της **Αιγύπτου**.
- ❖ Από αυτά τα τέσσερα, τα κράτη της Θράκης-Μ. Ασίας, της Συρίας και της Αιγύπτου ονομάζονται **ελληνιστικά** επειδή, παρότι αποτελούνται από πολλές διαφορετικές εθνότητες, κυριαρχούν σε αυτά ο ελληνικός πολιτισμός και η ελληνική γλώσσα και έτσι οι περισσότεροι κάτοικοι επηρεάζονται από τους Έλληνες και τους μιμούνται («**ελληνίζουν**», απ' όπου προέκυψε και το επίθετο «ελληνιστικός»). Αντίθετα, **το κράτος της Μακεδονίας** έχει αποκλειστικά ελληνικό πληθυσμό.
- ❖ **Το κράτος της Μακεδονίας** κυβερνήθηκε αρχικά από τον ετεροθαλή αδερφό του Μ. Αλεξάνδρου, τον **Φίλιππο Γ'** και στη συνέχεια από τον Κάσσανδρο, ο οποίος ίδρυσε την πόλη της Θεσσαλονίκης (316 π.Χ.).

Τα ελληνιστικά βασίλεια και τα βασικά χαρακτηριστικά τους

- ❖ **Το κράτος της Αιγύπτου** είναι το πιο ασφαλές από τα τέσσερα και έχει ομοιογενή πληθυσμό. Ιδρύεται από τον Μακεδόνα στρατηγό **Πτολεμαίο** και έχει ως διοικητικό, οικονομικό και πνευματικό του κέντρο την **Αλεξάνδρεια**. Στην πόλη αυτή αναπτύσσεται ραγδαία το εμπόριο (εξάγει κυρίως σιτάρι), ταυτόχρονα όμως ανθούν τα γράμματα, οι επιστήμες και οι τέχνες χάρη στο **Μουσείο** και στη **Βιβλιοθήκη** της, αλλά και χάρη στην άφθονη παρουσία της γραφικής ύλης του παπύρου. Εκεί υπάρχει, επίσης, και ένα από τα επτά θαύματα της αρχαιότητας, ο **Φάρος** της Αλεξάνδρειας.
- ❖ **Το κράτος της Συρίας** είναι το μεγαλύτερο σε έκταση από τα τέσσερα και περιέχει πολλές διαφορετικές εθνότητες. Ιδρύεται από τον στρατηγό **Σέλευκο** και έχει ως έδρα του την **Αντιόχεια**. Χωρίζεται σε 25 σατραπείες. Αποικίζεται από Έλληνες που ασχολούνται κυρίως με την γεωργία και έχει ως επίσημη γλώσσα του την ελληνική.
- ❖ **Το κράτος της Θράκης-Μ. Ασίας** (του Λυσίμαχου) διαλύεται γρήγορα, αλλά στην περιοχή της **Περγάμου** (στη δυτική Μ. Ασία) δημιουργείται ένα νέο ισχυρό κράτος με έδρα την ομώνυμη πόλη. Η **Πέργαμος** ακμάζει με ηγεμόνα τον **Άτταλο τον Α'** και διακρίνεται για το αμφιθεατρικό χτίσιμό της πάνω σε λόφο, για τα όμορφα κτήριά της, αλλά και για τη βιβλιοθήκη της. Επίσης, εκεί ανακαλύπτεται ένα νέο υλικό γραφής από κατεργασμένο δέρμα, η **περγαμηνή**.

Οι συνέπειες της δημιουργίας των ελληνιστικών βασιλείων

- ❖ Με την δημιουργία των ελληνιστικών βασιλείων: **α)** εντείνονται οι εμπορικές συναλλαγές στην ανατολική Μεσόγειο, **β)** συνυπάρχουν ομαλά πλέον και γνωρίζονται οι Έλληνες με τους λαούς της Ανατολής, **γ)** μεταφέρεται το κέντρο των εξελίξεων από την Ελλάδα στην ανατολική Μεσόγειο, στην Αίγυπτο και στην Ασία, **δ)** η ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός διαδίδονται μέχρι τα βάθη της Ανατολής και **ε)** τα νέα κέντρα της Ανατολής γίνονται πόλος έλξης για πολλούς Έλληνες που εγκαταλείπουν την κυρίως Ελλάδα αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής.
- ❖ Τελικά, όμως, τα ελληνιστικά κράτη θα υποκύψουν τον **1^ο αι. π.Χ.** στη δύναμη των **Ρωμαίων**.

Ερωτήσεις

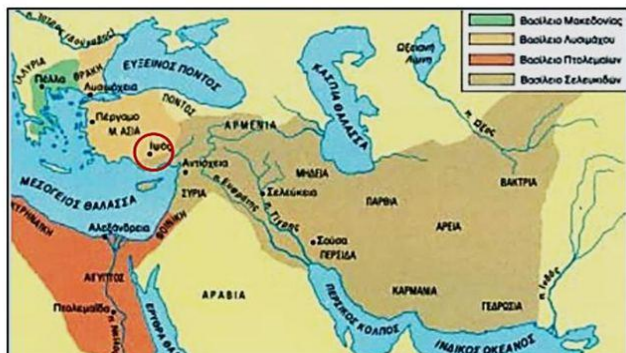
- 1) Γιατί ξέσπασε διαμάχη μετά τον θάνατο του Μ. Αλέξανδρου ανάμεσα στους στρατηγούς του και πώς έληξε;
- 2) Σε ποια βασίλεια χωρίστηκε αρχικά το κράτος του Μ. Αλέξανδρου και γιατί ονομάστηκαν «ελληνιστικά»;
- 3) Ποια ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνιστικού βασιλείου της Αιγύπτου;
- 4) Ποια ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνιστικού βασιλείου της Συρίας;
- 5) Ποια ήταν η τύχη του βασιλείου της Θράκης-Μ. Ασίας και ποιο βασίλειο προέκυψε από αυτό;
- 6) Ποιες ήταν οι συνέπειες της δημιουργίας των ελληνιστικών βασιλείων για τον ελληνισμό και για τους άλλους λαούς;

Τα ελληνιστικά βασίλεια στη χρονογραμμή

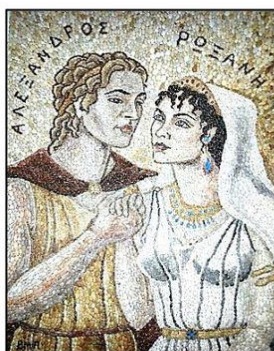

Είμαστε εδώ

Εικόνες

Τα ελληνιστικά βασίλεια

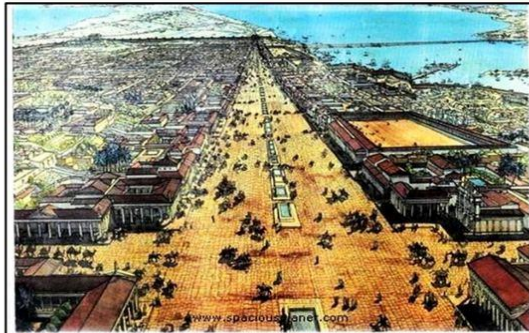
Η πρώτη σύζυγος του Μ. Αλεξάνδρου

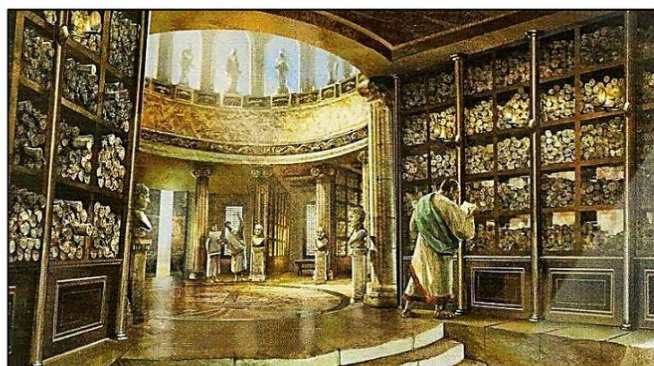
Ο Φάρος της Αλεξάνδρειας

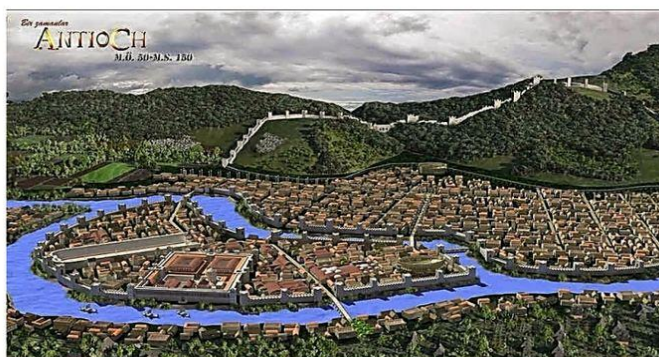
Ο γιος του Μ. Αλεξάνδρου και της Ροζάνης, ο Αλέξανδρος Δ', ο οποίος γεννήθηκε μετά τον θάνατο του πατέρα του.

Η Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου

Η βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας

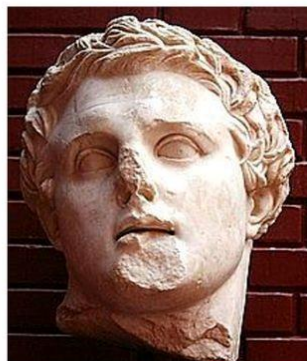
Η Αντιόχεια

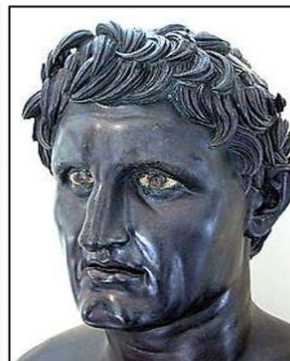
Ο Φίλιππος Γ΄, ο πνευματικά ασταθής διάδοχος του Μ. Αλεξάνδρου στο βασίλειο της Μακεδονίας

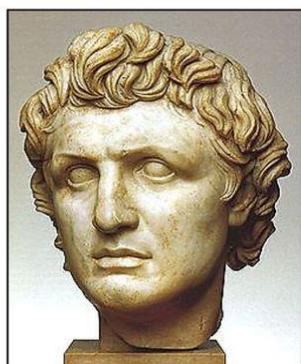
Ο Πτολεμαίος, βασιλιάς της Αιγύπτου

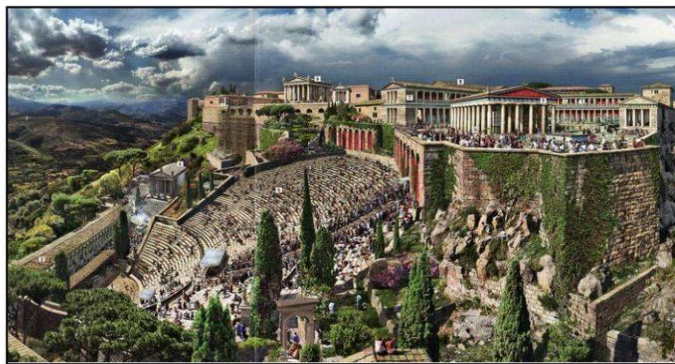
Ο Λυσίμαχος, βασιλιάς της Θράκης

Ο Σέλευκος, βασιλιάς του κράτους της Συρίας

Ο Άτταλος Α΄, βασιλιάς της Περγάμου

Αρχαία Πέργαμος

Δείγμα περγαμηνής

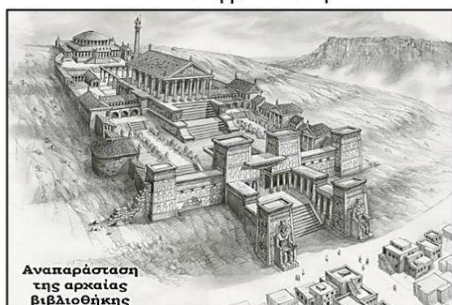
Δείγμα παπύρου

Το φυτό Πάπυρος

Πεντήρης του πτολεμαϊκού στόλου

Αναπαράσταση της αρχαίας βιβλιοθήκης

Κι απ' την θαυμάσια πανελλήνιαν εκστρατεία την νικηφόρα, την περιλαμπρή, την περιλάλητη, την δοξασμένη ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά, την απαράμιλλη*: βγήκαμ' εμείς· ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας.

Αναπαράσταση της αρχαίας βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας

Εμείς· οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς, οι Σελευκείς, κι οι πολυάριθμοι επίλοιποι* Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας, κι οι εν Μηδία, κι οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι. Με τες εκτεταμένες επικράτειες*, με την ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών*. Και την Κοινήν Ελληνικήν Λαλιά* ως μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ως τους Ινδούς.

Για Λακεδαιμονίους να μιλούμε τώρα!

Κ.Π. Καβάφης, *Ποιήματα*, τόμ. 2

Η κατάσταση στην Ελλάδα (σελ. 121-122)

Το κράτος της Μακεδονίας μετά τον Αλέξανδρο

- ❖ Το **κράτος της Μακεδονίας** μετά τον θάνατο του Αλέξανδρου είναι το μόνο ισχυρό στην Ελλάδα, παρά την έντονη μετανάστευση προς την Ανατολή. Νέο του κέντρο είναι η Θεσσαλονίκη (από το 316 π.Χ. και εξής). Με ηγέτη τον **Αντίγονο Γονατά** αποκρούει τις επιδρομές των **Γαλατών** το 277 π.Χ., οι οποίοι αναγκάζονται μετά την ήττα τους να εγκατασταθούν στην κεντρική Μ. Ασία.

Οι νότιοι Έλληνες και οι ομοσπονδίες τους

- ❖ Στην υπόλοιπη Ελλάδα συνεχίζει να υπάρχει ο θεσμός της πόλης-κράτους (Αθήνα, Σπάρτη), αλλά ταυτόχρονα σχηματίζονται δύο ενώσεις- ομοσπονδίες πόλεων: η **Αιτωλική Συμπολιτεία** (στη δυτική Στερεά Ελλάδα) και η **Αχαϊκή Συμπολιτεία** (στη βόρεια Πελοπόννησο).
- ❖ Σ' αυτές οι αποφάσεις για σημαντικά θέματα, όπως η εκλογή αρχόντων, η ψήφιση νόμων, η συμμετοχή ή όχι σε πόλεμο, λαμβάνονταν από μία ομοσπονδιακή συνέλευση και στόχος τους ήταν η από κοινού αντιμετώπιση των προβλημάτων τους.
- ❖ Παρά την προσπάθειά τους να συνενώσουν τις ελληνικές δυνάμεις, οι δύο Συμπολιτείες παρακμάζουν τον 3^ο αιώνα π.Χ. λόγω εμφύλιων συγκρούσεων και έτσι, τελικά, δεν θα μπορέσουν να προστατεύσουν την Ελλάδα από τον μελλοντικό ρωμαϊκό κίνδυνο.

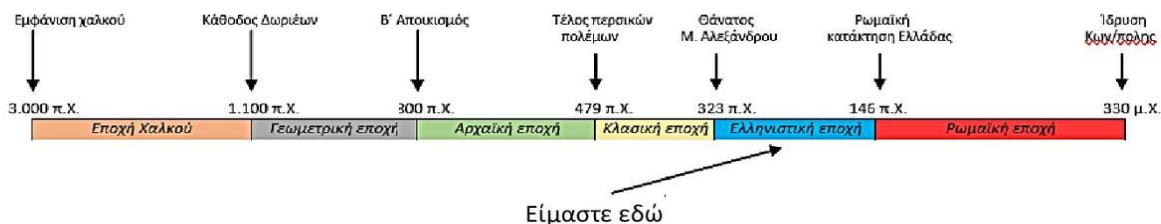
Οι Έλληνες της Ηπείρου

- ❖ Στην περιοχή της **Ηπείρου** ο βασιλιάς **Πύρρος** αναπτύσσει εντυπωσιακά το κράτος του, οικονομικά και πολιτιστικά.
- ❖ Ταυτόχρονα προσπαθεί να το επεκτείνει στις ακτές της νότιας Ιταλίας, όπου και κάνει εκστρατεία γύρω στο 280 π.Χ. για να βοηθήσει τους εκεί Έλληνες του **Τάραντα**. Στόχος του είναι να δημιουργήσει μια ελληνική αυτοκρατορία της Δύσης παρόμοια με αυτήν της ανατολής, του Μ. Αλέξανδρου.
- ❖ Παρά τις επιτυχίες του όμως, αναγκάζεται λόγω των πολλών απωλειών που είχε να επιστρέψει στην Ήπειρο. Αργότερα δολοφονείται και χάνεται έτσι ένας μεγάλος ηγέτης.

Ερωτήσεις

- 1) Ποια είναι η εξέλιξη του κράτους της Μακεδονίας μετά τον θάνατο του Αλέξανδρου;
- 2) Τι ήταν ο θεσμός της «Συμπολιτείας» που αναπτύχθηκε από τις πόλεις-κράτη της νότιας Ελλάδας;
- 3) Ποιες ήταν οι κυριότερες Συμπολιτείες στην περιοχή της νότιας Ελλάδας κατά την ελληνιστική εποχή και ποια τα χαρακτηριστικά τους;
- 4) Ποια πορεία είχε τελικά ο θεσμός των Συμπολιτειών;
- 5) Ποιο ήταν το έργο του βασιλιά της Ηπείρου Πύρρου;
- 6) Αναζητήστε στο διαδίκτυο τι σημαίνει η φράση «Πύρρειος νίκη» και γράψτε μία πρόταση στα νέα ελληνικά που να την περιέχει.
- 7) Αναζητήστε στο διαδίκτυο πώς πέθανε ο Πύρρος. Ποια φράση χρησιμοποιούμε σήμερα και με ποια σημασία;

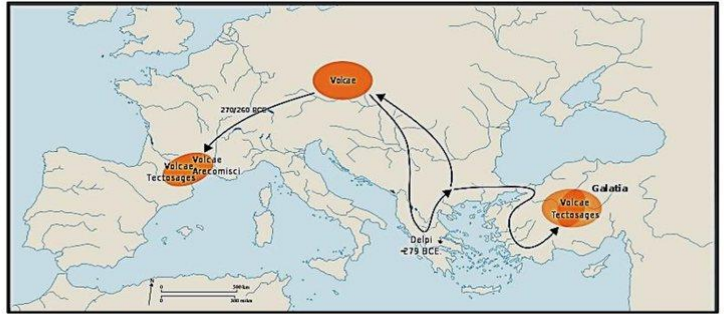
Η κατάσταση στην Ελλάδα μετά τον Αλέξανδρο στη χρονογραμμή

Εικόνες

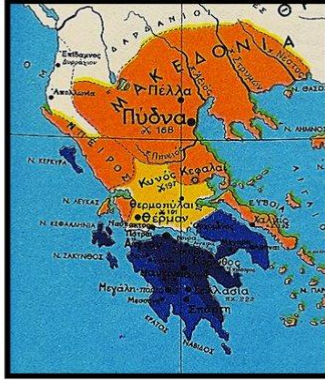
Μακεδονικό νόμισμα με τον Αντίγονο Γονατά

Η πορεία των Γαλατών και το πέρασμα από την Ελλάδα

Γαλάτες στρατιώτες

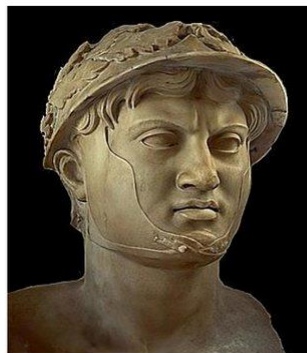
Οι Συμπολιτείες της νότιας Ελλάδας

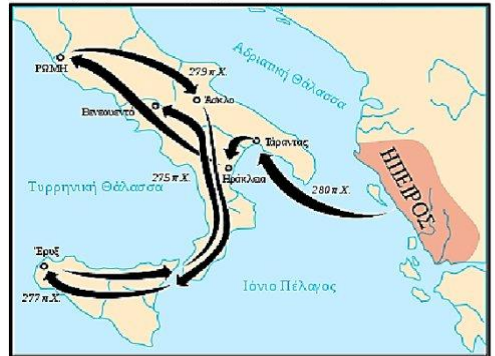
Νομίσματα της Αιτωλικής Συμπολιτείας κοινά για όλες τις πόλεις της Συμπολιτείας

Νομίσματα της Αχαϊκής Συμπολιτείας κοινά για όλες τις πόλεις της Συμπολιτείας

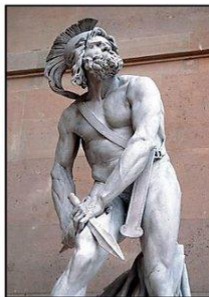
Ο Πύρρος, βασιλιάς της Ηπείρου

Οι εκστρατείες του Πύρρου στην Ιταλία

Ο θνήσκων Γαλάτης

Ο **Φιλοποίμην**, στρατηγός της Αχαϊκής Συμπολιτείας, γνωστός ως "**ο τελευταίος των Ελλήνων**", επειδή ο αγώνας του απέβλεπε στην αναβίωση της ισχύος και της δόξας της Ελλάδας των κλασικών χρόνων και επειδή η Ελλάδα μετά απ' αυτόν, δεν γέννησε κανένα άνδρα σημαντικό και αντάξιό της. 37 χρόνια μετά το θάνατό του (183 π.Χ.) όλοι οι Έλληνες κατακτήθηκαν από τους Ρωμαίους (146 π.Χ.).

Το ρωμαϊκό κράτος αποκτά μεγάλη δύναμη (σελ. 123-124)

- ❖ **Τον 3^ο αι. π.Χ.** στην **κεντρική Ιταλία** ισχυροποιείται σταδιακά η **Ρώμη**, μια πόλη που είχε ιδρυθεί το 753 π.Χ. στις όχθες του Τίβερη από τον Ρώμο και τον Ρωμύλο.
- ❖ Η Ρώμη αναπτύσσεται ταχύτατα σε **οικονομικό και διοικητικό κέντρο της Ιταλίας**, κατακτώντας αρχικά όλες τις γειτονικές φυλές και πόλεις της κεντρικής Ιταλίας.
- ❖ Έχοντας **δημοκρατικό πολίτευμα (δύο ύπατοι**, οι οποίοι εκλέγονταν κάθε χρόνο από ένα σώμα Ρωμαίων πολιτών, τη **Σύγκλητο**) και χωρίζοντας τους πολίτες της σε δύο τάξεις, τους **πατρικίους** (αριστοκράτες, γαιοκτήμονες) και τους **πληβείους** (φτωχότεροι πολίτες) αρχίζει να εφαρμόζει **επεκτατική πολιτική** με σκοπό τον έλεγχο των εμπορικών δρόμων της Μεσογείου.
- ❖ Αρχικά κατακτά όλη την ιταλική χερσόνησο και τις ελληνικές πόλεις της νότιας Ιταλίας και της Σικελίας (Στη Σικελία αντιστέκεται περισσότερο η πόλη των **Συρακουσών** χάρη στις εφευρέσεις του μεγάλου Έλληνα μηχανικού **Αρχιμήδη**).
- ❖ Στη συνέχεια η Ρώμη επιτίθεται στην **Καρχηδόνα**, ναυτική δύναμη της Δυτικής Μεσογείου.
- ❖ Οι Καρχηδόνιοι με αρχηγό τους τον **Αννίβα** προσπάθησαν να αντεπιτεθούν στην ίδια τη Ρώμη, διασχίζοντας την Ισπανία, τη νότια Γαλλία και τις Άλπεις, φτάνοντας τελικά κοντά στη Ρώμη, αλλά δεν κατάφεραν να την κατακτήσουν.
- ❖ Ύστερα από **τρεις σκληρούς πολέμους**, η Ρώμη κυριεύει την Καρχηδόνα το **146 π.Χ.** και προσαρτίζοντας τα Καρχηδονιακά εδάφη της Β. Αφρικής και της Ισπανίας θέτει υπό τον έλεγχό της όλη τη Δυτική Μεσόγειο.
- ❖ **Κατά τον 1^ο αιώνα π.Χ.** η Ρώμη επεκτείνει ακόμη περισσότερο τα εδάφη της στη δυτική Ευρώπη, αλλά συγκλονίζεται από εμφύλιους πολέμους μέσα από τους οποίους αναδεικνύονται **ισχυροί στρατιωτικοί άνδρες** (π.χ. Μάριος, Σύλλας, Πομπήιος, Μάρκος Αντώνιος, **Ιούλιος Καίσαρας, Οκταβιανός**). Αυτοί συγκεντρώνουν σταδιακά πολλές εξουσίες και οδηγούν το πολίτευμα της Ρώμης **από τη δημοκρατία στη μοναρχία**. Με αυτές τις αλλαγές το ρωμαϊκό κράτος θα μετατραπεί πολύ γρήγορα σε **αυτοκρατορία**.

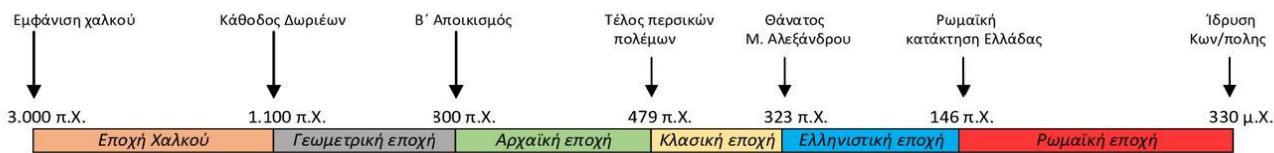
Η υποταγή του ελληνικού κόσμου (σελ. 125-126)

- ❖ Η ταχύτατη εξάπλωση των Ρωμαίων δε προκάλεσε αίσθηση στην Ελλάδα, γιατί στο μεταξύ είχαν ξεσπάσει **εμφύλιες διαμάχες** ανάμεσα στις δημοκρατικές συμπολιτείες (Αιτωλική και Αχαϊκή) και το βασίλειο της Μακεδονίας. Την κατάσταση αυτή εκμεταλλεύτηκαν οι Ρωμαίοι, οι οποίοι, εφαρμόζοντας την **πολιτική του «διαίρει και βασίλευε»**, παρουσιάστηκαν ως υπερασπιστές της ελευθερίας των δημοκρατικών Ελλήνων της νότιας Ελλάδας στις πιέσεις του ισχυρού Μακεδονικού κράτους, βοηθώντας τους στρατιωτικά.
- ❖ Με δύο μάχες, **στις Κυνός Κεφαλές το 197 π.Χ. και στην Πύδνα το 168 π.Χ.**, οι Ρωμαίοι μαζί με δυνάμεις της Αιτωλικής Συμπολιτείας **υποτάσσουν το κράτος της Μακεδονίας** και λίγα χρόνια μετά, δείχνοντας τις πραγματικές τους προθέσεις, στρέφονται εναντίον των νότιων Ελλήνων.
- ❖ **Το 146 π.Χ. στη μάχη της Λευκόπετρας**, παρά την αντίσταση της Αχαϊκής Συμπολιτείας, περνάει και η νότια Ελλάδα στα χέρια των Ρωμαίων οι οποίοι καταστρέφουν ολοκληρωτικά την Κόρινθο και **κάνουν την Ελλάδα ρωμαϊκή επαρχία**.
- ❖ Οι Ρωμαίοι έχοντας αξίους στρατιωτικούς ηγέτες (**Ιούλιος καίσαρας, Οκταβιανός**) κατακτούν στη συνέχεια τη Γαλατία, τη Μ. Ασία και τη Βόρεια Αφρική. Σταδιακά υποτάσσουν και **τα ελληνιστικά βασίλεια**, δημιουργώντας ένα τεράστιο κράτος.
- ❖ Τελευταίο υποκύπτει **το βασίλειο της Αιγύπτου το 31 π.Χ.**, παρά την αντίσταση της τελευταίας Ελληνίδας βασίλισσας, της **Κλεοπάτρας**, που είχε συμμαχήσει με τον Ρωμαίο αποστάτη **Μάρκο Αντώνιο** εναντίον του Ρωμαίου Καίσαρα, **Οκταβιανού**.

Ερωτήσεις

- 1) Πώς αναδείχθηκε η Ρώμη σε κυρίαρχη δύναμη στην Ιταλία;
- 2) Πώς λειτουργούσε το πολίτευμα της Ρώμης;
- 3) Ποιες ήταν οι βασικές κοινωνικές τάξεις της Ρώμης;
- 4) Ποια ήταν η πορεία εξάπλωσης του ρωμαϊκού κράτους εντός και εκτός Ιταλίας και ποιοι ήταν οι κυριότεροι αντίπαλοί της;
- 5) Πώς εξελίχθηκε και πώς κατέληξε η σύγκρουση της Ρώμης με την Καρχηδόνα;
- 6) Πώς οδηγήθηκε η Ρώμη σταδιακά στη μοναρχία;
- 7) Ποια τακτική ακολούθησαν οι Ρωμαίοι ώστε να κατακτήσουν την Ελλάδα; Τι κυρίως εκμεταλλεύτηκαν;
- 8) Με ποιες μάχες κρίθηκε η σύγκρουση Ελλήνων και Ρωμαίων στην Ελλάδα;
- 9) Ποιο από τα ελληνιστικά βασίλεια κατέκτησαν τελευταίο οι Ρωμαίοι;
- 10) Ποια ήταν η τελευταία Ελληνίδα βασίλισσα στα ελληνιστικά βασίλεια;

Η άνοδος της Ρώμης στη χρονογραμμή

Είμαστε εδώ

Εικόνες

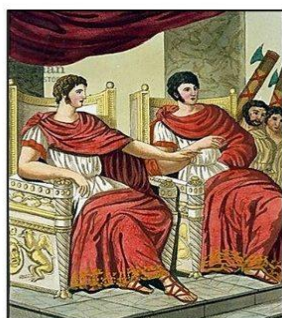
Η πρώτη Ρώμη και οι 7 λόφοι της

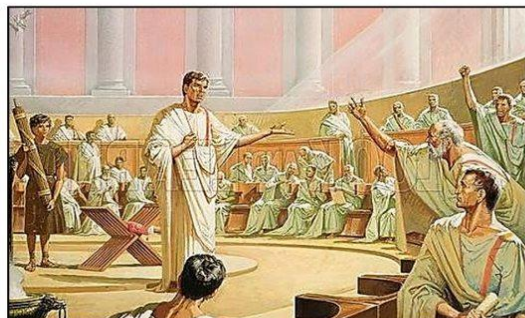
Ο ποταμός Τίβερης

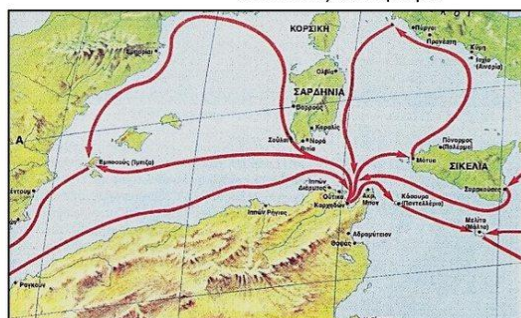
Ο Ρώμος και ο Ρωμύλος και η λύκαινα που τους ανάθρεψε.

Οι δύο ύπατοι της Ρώμης

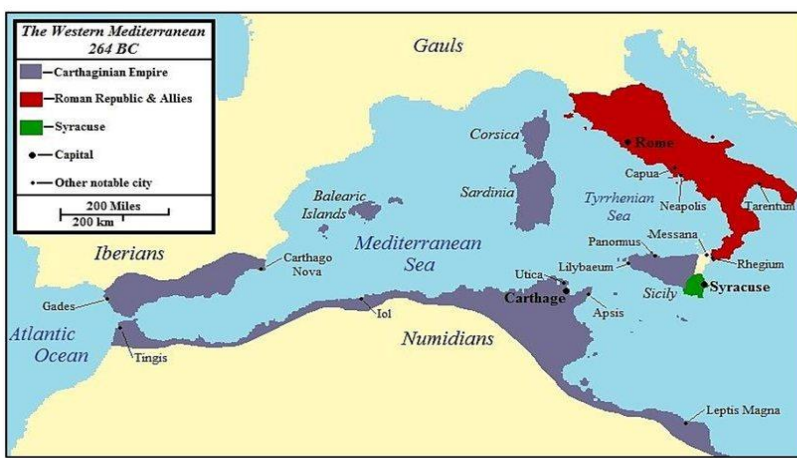
Συνεδρίαση της ρωμαϊκής Συγκλήτου

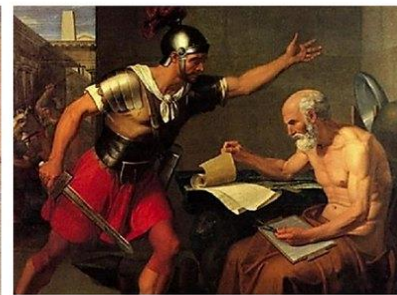
Η Καρχηδόνα και οι εμπορικοί της δρόμοι

Η επέκταση της Ρώμης στην ιταλική χερσόνησο

Η Αυτοκρατορία της Καρχηδόνας και η Δημοκρατία της Ρώμης στα 264 π.Χ.

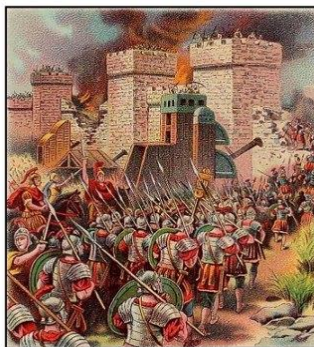

Η αρπάγη και οι χάλκινοι καθρέπτες του Αρχιμήδη. Με τις εφευρέσεις αυτές οι Συρακούσιοι πρόβαλαν αντίσταση βουλιάζοντας ή καίγοντας αντίστοιχα τα ρωμαϊκά πλοία.

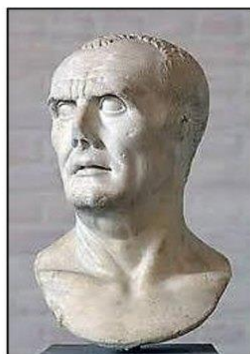
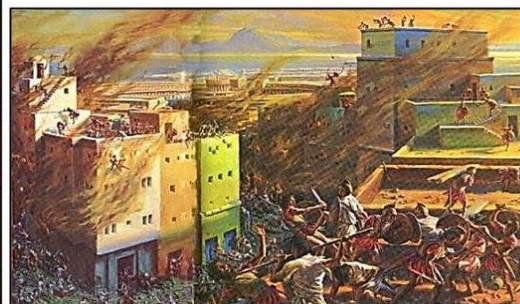
Ο Αρχιμήδης πριν θανατωθεί από Ρωμαίο στρατιώτη μετά την κατάκτηση των Συρακουσών.

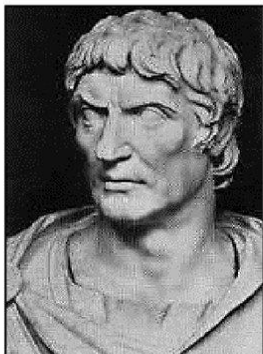
Ο Καρχηδόνιος Αννίβας περνάει τις Άλπεις

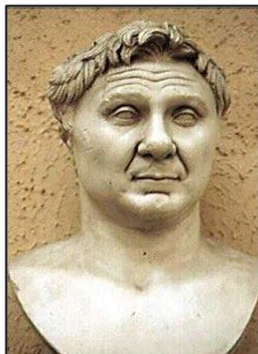
Οι Ρωμαίοι καταστρέφουν την Καρχηδόνα

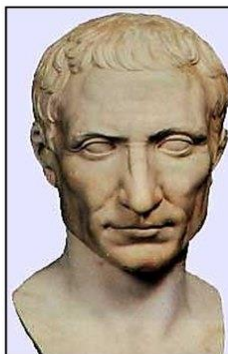
Μάριος

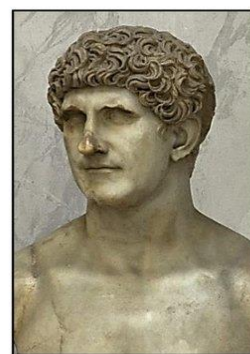
Σύλλας

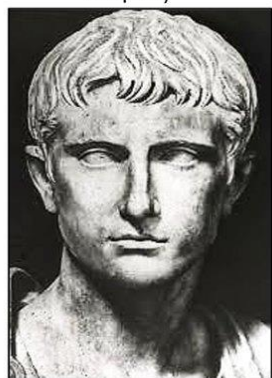
Πομπήιος

Ιούλιος Καίσαρας

Μάρκος Αντώνιος

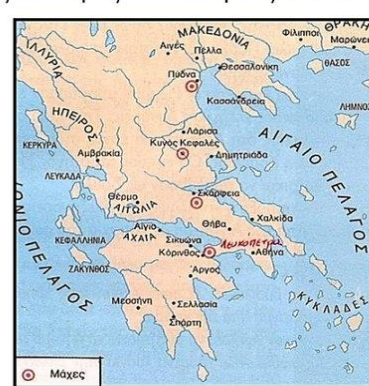
Ο Οκταβιανός

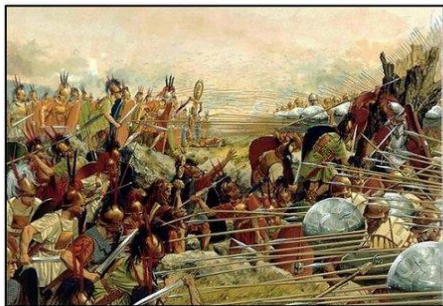
Ρωμαίος στρατιώτης

Η πανίσχυρη ρωμαϊκή λεγεώνα

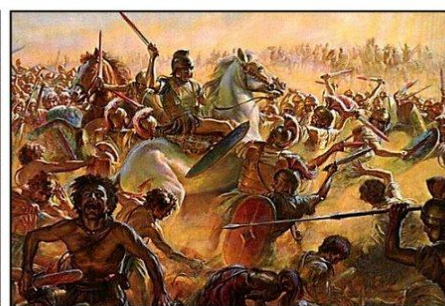
Μάχες Ρωμαίων εναντίον Ελλήνων

Η Μάχη στις Κυνός Κεφαλές το 197 π.Χ.

Ο τελευταίος βασιλιάς της Μακεδονίας, ο Περσέας, μάχεται στην Πύδνα το 168 π.Χ.

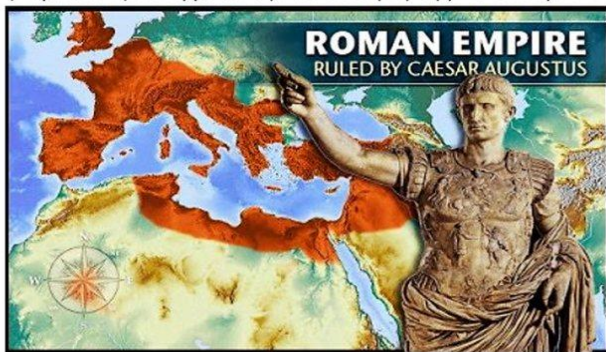
Η μάχη της Λευκόπετρας το 146 π.Χ. (Το τέλος της αρχαίας Ελλάδας)

Το ρωμαϊκό κράτος μετά την κατάκτηση της Ελλάδας το 146 π.Χ.

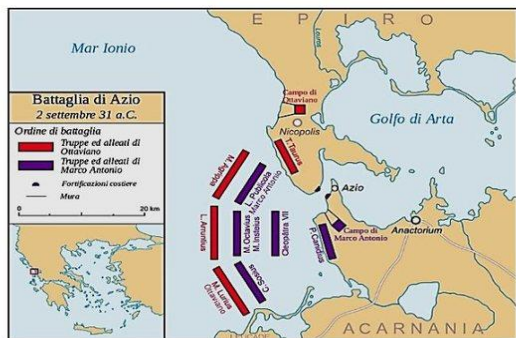
Το ρωμαϊκό κράτος του Ιούλιου Καίσαρα το 50 π.Χ.

Το ρωμαϊκό κράτος στα χρόνια του Οκταβιανού (30 π.Χ.)

Πιθανή ανασύνθεση του προσώπου της Κλεοπάτρας με βάση νομίσματα και προτομές από την αρχαιότητα

Η Ναυμαχία του Ακτίου (2 Σεπτεμβρίου 31 π. Χ.) ήταν η ναυτική ανάμετρηση ανάμεσα στον Οκταβιανό από τη μια πλευρά και τον Μάρκο Αντώνιο και το ναυτικό της Κλεοπάτρας από την άλλη, που έγινε στο Άκτιο, απέναντι από τη σημερινή πόλη της Πρέβεζας. Η νίκη του Οκταβιανού οδήγησε στην υποταγή και του τελευταίου Ελληνιστικού βασιλείου, δηλ. της Αιγύπτου.

Η «Ρωμαϊκή Ειρήνη» (Pax Romana) (σελ. 125-126)

- ❖ Μετά την κατάκτηση της Αιγύπτου (30 π.Χ.) στη Ρώμη κυριαρχεί ο **Οκταβιανός**.
- ❖ Το πολίτευμα είναι **τυπικά δημοκρατικό** και διατηρούνται όλοι οι παλαιοί θεσμοί της δημοκρατίας (π.χ. Σύγκλητος). Στην πραγματικότητα, όμως, κυρίαρχος είναι πλέον μόνο ο Οκταβιανός, ο οποίος συγκεντρώνει πολλά αξιώματα (στρατιωτικά, θρησκευτικά) και ονομάζεται **Αύγουστος** (=Σεβαστός). Είναι ο **πρώτος Ρωμαίος αυτοκράτορας**.
- ❖ Μετά τον θάνατό του Οκταβιανού ο θεσμός του αυτοκράτορα γίνεται ακόμα ισχυρότερος και υποστηρίζεται από ένα ολόκληρο σύστημα εξουσίας.
- ❖ **Τον 1^ο αι. μ.Χ. και μέχρι τα μέσα του 2^{ου} αι. μ.Χ.** η ρωμαϊκή αυτοκρατορία αποκτά τη **μέγιστη έκτασή της**. Καλύπτει μια τεράστια εδαφική έκταση, από τη Βρετανία και την Ισπανία μέχρι την Αίγυπτο και τη Μεσοποταμία.
- ❖ Χάρη στην παρουσία του ρωμαϊκού στρατού (**Λεγεώνες**) σε όλη την αυτοκρατορία και κυρίως στα σύνορά της, αλλά και χάρη στο αποτελεσματικό σύστημα διοίκησης των επαρχιών (με τους **επάρχους**), η αυτοκρατορία περνάει ένα μεγάλο διάστημα, ειρήνης, ευημερίας, προόδου και ανάπτυξης. Είναι η λεγόμενη **Pax Romana** (=Ρωμαϊκή Ειρήνη).
- ❖ Η οικονομία ανθεί, η παραγωγή αυξάνεται, οι πόλεις μεγαλώνουν, οι συνθήκες ζωής βελτιώνονται, τα γράμματα και οι τέχνες καλλιεργούνται και προστατεύονται από πλούσιους Ρωμαίους, και η επικοινωνία διευκολύνεται χάρη **στο προσεγμένο λιθόστρωτο οδικό δίκτυο** κατά μήκος όλης της αυτοκρατορίας.
- ❖ Επίσης, **κατασκευάζονται εντυπωσιακά δημόσια έργα** που στολίζουν τις πόλεις της αυτοκρατορίας και τα οποία δεν έχουν μόνο πρακτικό-ωφέλιμο χαρακτήρα (π.χ. γέφυρες, υδραγωγεία, γυμνάσια, αγορές, πλατείες, δημόσια λουτρά) αλλά και ψυχαγωγικό-πολιτιστικό (θέατρα, βιβλιοθήκες) ή απλώς μνημειακό χαρακτήρα (αψίδες, αγάλματα).
- ❖ Όλοι οι λαοί της αυτοκρατορίας θεωρούνται **Ρωμαίοι πολίτες** και νιώθουν ότι η Ρώμη τους σέβεται, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν εξεγέρσεις εναντίον της. Στην αίσθηση αυτή συμβάλλει και η ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων και ιδεών εντός της αυτοκρατορίας, η οποία δημιουργούσε ένα γενικό αίσθημα ισότητας και ισονομίας.
- ❖ Σ' αυτήν την περίοδο της Ρωμαϊκής Ειρήνης εμφανίζεται ο **Χριστός** και διαδίδεται η διδασκαλία του από τους μαθητές του. Τα κηρύγματά τους όμως για ισότητα κυρίων και δούλων, αντρών και γυναικών ενώπιον του θεού θεωρήθηκαν επικίνδυνα για την ενότητα του Ρωμαϊκού κράτους. Παράλληλα, οι μυστικές λατρευτικές εκδηλώσεις των πρώτων Χριστιανών τους καθιστούσαν ύποπτους συνομωσιών στα μάτια των Ρωμαίων και των ειδωλολατρών. Έτσι, οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες θα ξεκινήσουν **διωγμούς εναντίον των Χριστιανών**.

Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία σε κρίση (σελ. 144-145) – Κωνσταντίνος: η μεγάλη στροφή (σελ. 146-147)

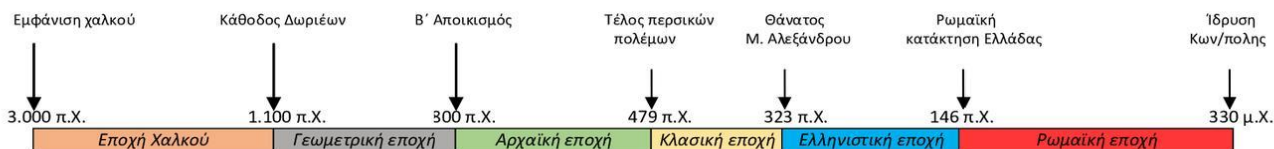
- ❖ Ο θάνατος του **Μάρκου Αυρήλιου (180 μ.Χ.)** θα σημάνει το **τέλος της Pax Romana** και την **αρχή της παρακμής της Ρώμης**. Η απουσία διαδόχου θα οδηγήσει στην επικράτηση πλήρους αναρχίας, αφού ανάξιοι αυτοκράτορες θα διαδέχονται ο ένας τον άλλο συντομότερα, ενώ τον θρόνο θα διεκδικήσουν και μέλη της αυτοκρατορικής φρουράς (**οι Πραιτωριανοί**). Οι εξωτερικοί εχθροί εκμεταλλεύονται το εσωτερικό χάος και εισβάλλουν στην αυτοκρατορία.
- ❖ Στην κρίσιμη αυτή εποχή αναγορεύεται αυτοκράτορας ο **Διοκλητιανός (284 μ.Χ.)**, ο οποίος με την απόφασή του να χωρίσει την αυτοκρατορία σε **4 επαρχίες** και **ισάριθμους άρχοντες (δύο Αύγουστοι** που έχουν ως βοηθούς **δύο Καίσαρες**) θα πετύχει την ανόρθωση του κράτους. (**Θεσμός της Τετραρχίας**).
- ❖ Μετά τον θάνατο του Διοκλητιανού ξεσπά νέα κρίση. Διεκδικητές της εξουσίας είναι ο Κωνσταντίνος και ο Μαξέντιος.
- ❖ Νικητής στη διαμάχη βγαίνει ο **Κωνσταντίνος**, ο οποίος αποφασίζει να νομιμοποιήσει την καινούρια και δυναμική θρησκεία του Χριστιανισμού, την οποία ακολουθούν πλέον οι περισσότεροι υπήκοοι της αυτοκρατορίας.
- ❖ Με τη νομιμοποίηση του Χριστιανισμού (**με το Διάταγμα ανεξιθρησκίας των Μεδιολάνων, 312 μ.Χ.**), η ρωμαϊκή αυτοκρατορία αποκτά μεγαλύτερη συνοχή και δεν ταλαιπωρείται πια από εσωτερικές αναταραχές.
- ❖ Λίγο αργότερα, ο Κωνσταντίνος αποφασίζει να μεταφέρει την πρωτεύουσα του ρωμαϊκού κράτους από τη Ρώμη στην περιοχή του Βοσπόρου, στη θέση της αρχαίας ελληνικής αποικίας **Βυζάντιο**, επειδή το ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας είναι πολυπληθέστερο και οικονομικά πιο εύρωστο από το δυτικό, αλλά και επειδή βρίσκεται πιο κοντά στα ευάλωτα από πολλούς εχθρούς ανατολικά σύνορα της αυτοκρατορίας.
- ❖ Εκεί χτίζεται στα πρότυπα της Ρώμης μια νέα πόλη, η **Νέα Ρώμη**. Πολύ γρήγορα, όμως, θα ονομαστεί **Κωνσταντινούπολη** προς τιμήν της ιδρυτή της και τα εγκαίνιά της θα γίνουν στις **11 Μαΐου του 330 μ.Χ.**
- ❖ Ο Κωνσταντίνος έχει μεταφέρει πλέον το κέντρο της αυτοκρατορίας στην Ανατολή και έχει βάσει τις βάσεις για μια νέα αυτοκρατορία, η οποία θα έχει ως κέντρο της τη βαλκανική χερσόνησο, τη Μικρά Ασία και τη Μέση Ανατολή.

- ❖ Αυτή η ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία θα γίνει από τον 6ο αι. μ.Χ. ελληνική αυτοκρατορία, η λεγόμενη **βυζαντινή**.
- ❖ Το **δυτικό τμήμα** της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σταδιακά αποδυναμώνεται και στα τέλη του 5ου αιώνα μ.Χ. διαλύεται και **υποτάσσεται σε βαρβαρικά φύλα** της βόρειας Ευρώπης, γερμανικής προέλευσης και καταγωγής.
- ❖ Έτσι, ο **μοναδικός συνεχιστής της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας είναι η βυζαντινή αυτοκρατορία**.

Ερωτήσεις

- 1) Με ποιο τρόπο ο Οκταβιανός έγινε σταδιακά ο πρώτος Ρωμαίος αυτοκράτορας;
- 2) Ποια ήταν η μέγιστη έκταση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και με ποιον τρόπο την διασφάλιζαν οι Ρωμαίοι;
- 3) Γιατί ο 1^{ος} και 2^{ος} αι. μ.Χ. έχουν ονομαστεί Pax Romana (Ρωμαϊκή Ειρήνη);
- 4) Σε ποιους τομείς διακρίθηκαν οι Ρωμαίοι;
- 5) Πώς διαχειρίστηκαν οι Ρωμαίοι τους λαούς της αυτοκρατορίας τους;
- 6) Για ποιους λόγους οδηγήθηκε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία τον 3^ο αι. μ.Χ. σε κρίση;
- 7) Ποια διοικητική μεταρρύθμιση εφάρμοσε ο αυτοκράτορας Διοκλητιανός;
- 8) Πότε και πώς απέκτησε κυρίαρχη θέση στη Ρώμη ο Κωνσταντίνος και ποιες σημαντικές ενέργειες έκανε για τη διατήρηση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας;
- 9) Πότε εγκαινιάστηκε η Νέα Ρώμη και ποιο ήταν το άλλο όνομά της;
- 10) Πώς οι αποφάσεις του Κωνσταντίνου οδήγησαν στην αρχή της βυζαντινής αυτοκρατορίας;

Η «Ρωμαϊκή Ειρήνη» στη χρονογραμμή

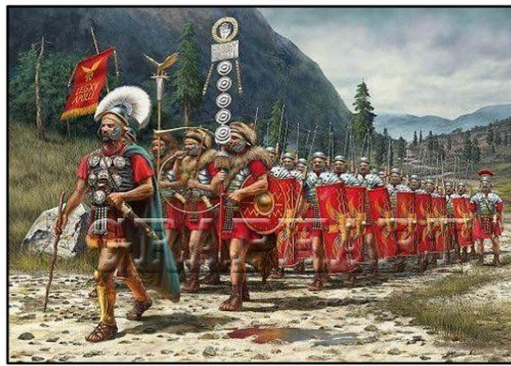

Είμαστε εδώ

Ο Οκταβιανός Αύγουστος σε χρυσό νόμισμα και σε άγαλμα

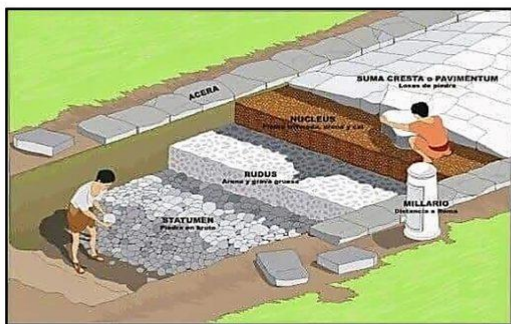
Η ρωμαϊκή σύγκλητος

Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία στη μέγιστη έκτασή της (117 μ.Χ.)

Ρωμαϊκή λεγεώνα

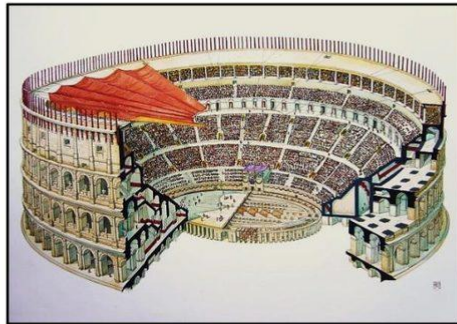
Ο Έπαρχος Πόντιος Πιλάτος

Κατασκευή δρόμου από τους Ρωμαίους

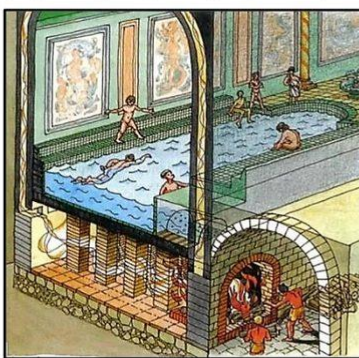
Τμήμα της Ρωμαϊκής Εγνατίας

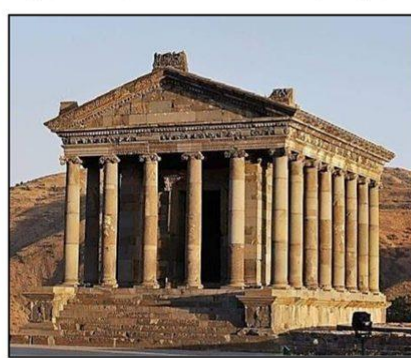
Το αμφιθέατρο Κολοσσαίο στη Ρώμη

Ρωμαϊκό θέατρο

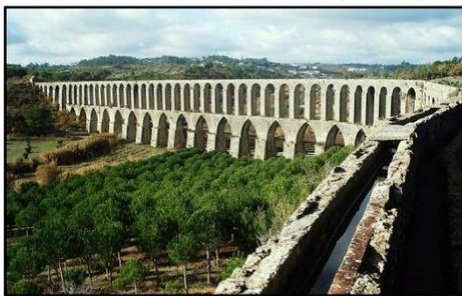
Ρωμαϊκά λουτρά (θήρμες)

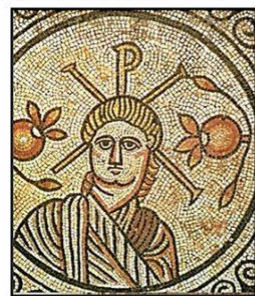
Ρωμαϊκός ναός (κίονες χωρίς ραβδώσεις)

Ρωμαϊκός δρόμος

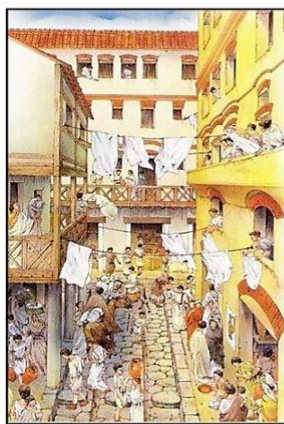
Ρωμαϊκό υδραγωγείο

Ο Χριστός σε ψηφιδωτό του 2^{ου} μ.Χ.

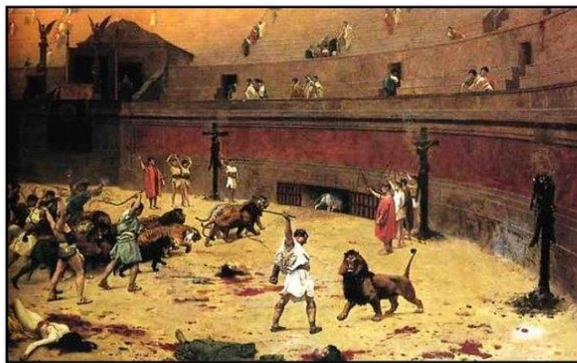
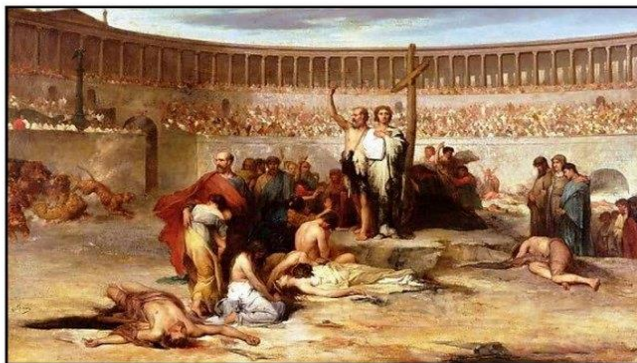
Ρωμαϊκή βίλα

Γειτονιά με πολυκατοικίες στη Ρώμη

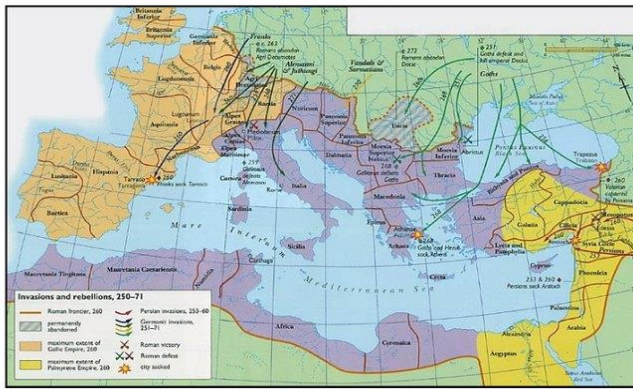
Ρωμαϊκή αψίδα

Χριστιανοί μάρτυρες βασανίζονται και τελικά δίνονται τροφή στα λιοντάρια της ρωμαϊκής αρένας.

Ο Μάρκος Αυρήλιος

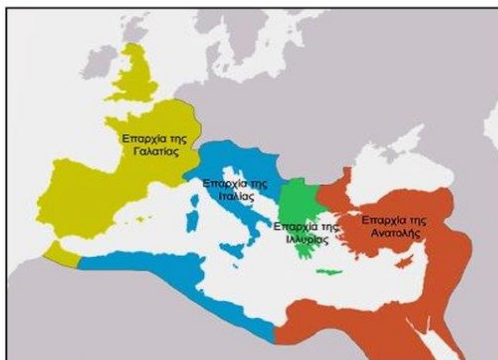
Εξωτερικοί εχθροί εισβάλλουν στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία

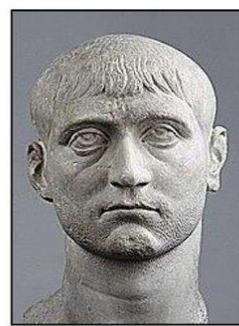
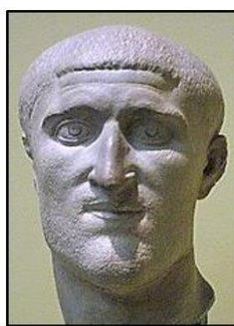
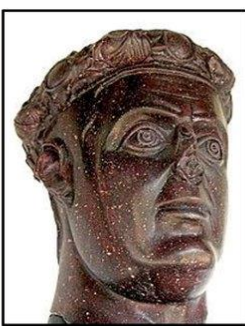
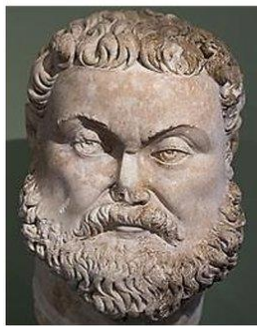
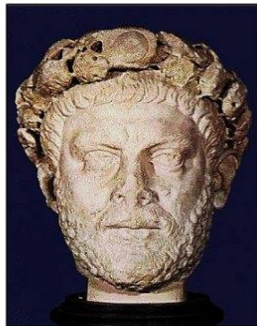
Πραιτοριανοί

Οι τετράρχες

Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία με το σύστημα της τετραρχίας

Οι 4 πρώτοι τετράρχες, ο Διοκλητιανός, ο Μαξιμιανός, ο Γαλέριος και ο Κωνσταντίνος

Ο Μαξέντιος

Η αψίδα του Γαλέριου (Καμάρα) και το μαυσωλείο του Γαλέριου (Ροτόντα) στη Θεσσαλονίκη

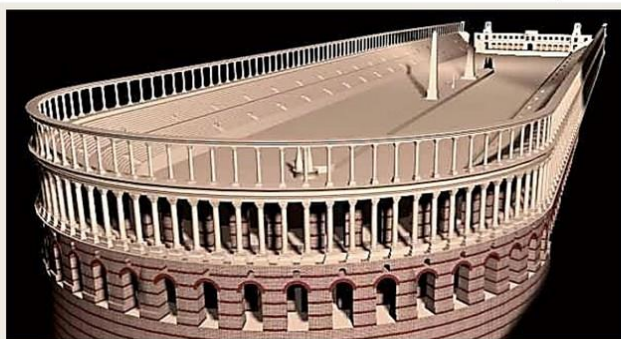
Ο Μέγας Κωνσταντίνος

Το κράτος του Μ. Κωνσταντίνου

Η Κωνσταντινούπολη

Ψηφιακές αναπαραστάσεις του Φόρουμ και του Ιπποδρόμου της Κωνσταντινούπολης στα πρότυπα της παλιάς Ρώμης

Η μάχη στον Τίβερη ποταμό όπου ο Κωνσταντίνος νίκησε τον Μαξέντιο και έγινε αυτοκράτορας όλης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Το Ρωμαϊκό κράτος μετά την υποταγή του δυτικού τμήματος στα γερμανικά φύλα.